SOLUTIONES APPARENTIUM RATIONUM MARTINI LUTHERI, EX SACRO EUANGELII TEXTU...

Girolamo Amadei

¶ Ad Reuerendiss. in xpo. P. & Dñm. D. Ant. de Móte Epum Albañ. S. R. E. Car. Religionis Seruorum ptec. dignis. libellus de diuino Iure Pontificatus contra Martinũ Luthe. Hieronymi Lucensis ex Ordine Seruorum Beatæ Mariæ Virginis.

Agnitudinem cęlestium beneficiorum angustia humanę mentis capere non potest, Pr amplissime, & protector noster singul. Quo nascuntur in dies errores multi: & hęreses plurimę in rebus arduis: & a sensu remotis: & abstractis: sicut Deum vnum in tribus suppositis adorat ecclesia: a qua (bone Deus) q̃ multi alienati sunt retrorsum; locuti sunt falsa ob rei celsitudinẽ: quia animalis homo non percipit quæ dei sunt: vt nouissime Martinus quidam Lutherus de clauibus Petro collatis pertractans: easq; humanis oculis cernere nó potens ad maledicta se recepit in Petrum, in Pontifices: pessimum semen in agro Domini seminauit, fructum perniciosissimum aliquando allaturum: Cui pro nostrę Religionis officio obsistere volens, ne sanctissimæ ecclesiæ matri: & Reuerendiss. D. T. aliquando videar in minimis cautus: & in maximis negligens, lucubratiũculam hác maiorum quádoq;

inditium, cuȝ fuerit ocium: tibiq; placuerit, amplissimo nomini tuo dicaui.

¶ Laurentii Mazochii Castrofranci.
Carmen ad Lectorem.

Hieronicę nusq̃ sacris nisi vincier armis:
Et pelli tenebrę non nisi luce queunt.
Martino Canon grauis est: Miracula spernit:
Biblica sed tantum scripta sacrata capit.
Hieronymus sacra arma dabit: Luca ecce tenebras
Pellet Lęutheras. perlege lector, age.

INDEX OPERIS.

A

B

C

D

E

F

3

H

I

M

N

O

P

4

X

PRIMVS TITVLVS.

Lurima opera tenebrosissima Martinus lu/therus in lucem iam dedit:& in dies noua moliri pollicetur: forte peiora aduersus pietatem: & xp̄i religionem: ut tempestatē nostrā altrinsecus infœlicē reddat: quæ om/nia impugnare nō minus esset stomacosū, q̄ difficile. singula tamē suam pernitiem sū munt ab eodem chaos: & impiissimo fundamento. s. Pontificē Ro. iure diuino non esse legitimum: & totius ecclesiæ prima/tē. Quod si istius nequam, & fallacem mentem, & de potestate papæ pessime sensisse, & christianæ ueritati aduersari, xp̄o duce ostēdero, uniuersa eius dogmata passim seditiosa, & impia ap/parebunt, quoniā hinc sumunt exordium omnia sua. Abstine/bo igitur ab aliis suis nephariis piaculis sat habens ostendisse potestatem papæ a christo emanare, ut ueritas domini maneat in æternum.

Secundus titulus.

¶ Nō miretur, quisq̄s sit, hæc nostra nuda legens in Martinū Lutherū: haud patrum testimonio, uel decretorum Pontificum stabilita sanctionibus: non philosophoꝝ sententiis redimita. Nouū disputādi genus expostulat Martinus. Omnia fere abii/cit: Canones canes appellat: Sanctos inter porcos locat: tā phi/losophos, q̄ theologos / Scolasticos, illusores ingeniorum gar/rit. Piget eum etiam non posse uitare, aut ad minus suspectam reddere scripturam sacram: quam tamen uiolēti stilo ad se tra/hit. Ea propter dūtaxat scripturæ sacræ semper innixus ero: & ta/lem statuo mihi disputandi formam: quam egredi non liceat contra Martinum: ut cognoscat aduersus se præualere claues Petro, & successoribus collatas in sacro Euāgelio sibi abditas.

Totius operis scolia:

¶ Primo pontifex Ro. humano tantū iure stabilitur a Marti/no Luthero. Secundo pontificem de abusu: & obliquo Clauiū ritu taxat. Secundum mittemus sicco pede trāseundo: cum no/strum nō sit cognoscere, neq̄ iudicare de pastore, reddituro ali/

qñ Deo ratione᷑ ꝑ sua probitate. Instabimus solum circa primū in quo: & sophismata Martini eiiciemus: & luculenter ostēdemus Petrum, successores ꝗ suos a christo clauium, primatusq́ potitos esse. Sed ut ueritas ipsa perspicua sit, per totam hanc nostram disceptationem primo loco textū ipsius Martini fideliter locabimus: deinde impugnationes nostras sub illo adiiciemus.

PROPOSITIO LVTHERIANA

Omanam ecclesiam aliis ecclesiis fuisse superiorem ꝓbatur ex frigidissimis Decretis Romanoꝝ pontificum: cōtra quæ sunt textus diuinæ scripturæ, istoriæ approbatæ millequ͛ centum annoꝝ, & decretum concilii Nicęni, omnium sacratissimi. oppo.p.

Prima defensio.

¶ Principia reꝝ reqrenda sunt prius / ut eorū notitia plenior possit hēri, tunc facilius poterit esse ratio assumpti, si eius origo cognocat̃. Anteq̃ ad palestrā descendamus contra Lutheꝝ, uel quicq̃ in oppositū suæ conclusionis apponamus, uidenduū censeo principia, & originē, authoresq͛ diuersos diuersa sensisse circa potestatem papæ.

¶ Tria ergo authoꝝ genera pro primatu ecclesiæ cōperiuntur: quoꝝ primi ambitiosissimā statuerunt potestatē pontifici primo, asserentes eum ne dū humana iura posse dispēsare: uerum & sup quodcūq͛ diuinū ius: addentes insuper eum adorādū latria adoratione: eo ꝙ sit potestate xp̄s: de q̄bus dicit Apostolus. Multi habēt emulationem dei, sed non secūdū sciām ad Ro.10. Amarus.n.est zelus ille, ut dicit Iacobus.3. Zelum habetis amaꝝ. Nōne recordātur isti præcepti. Deutero.6.& Mat.4. dñm deū tuū adorabis, & illi soli serutes, latria.s. adoratione: nūq̃ papam debemus adorare. Legimus actuum.10: ꝙ Cornelius uoluit Petrū adorare, quem non permisit Petrus: & elleuauit eum dicēs. Surge, nā & ego ipse homo sum. Nec potestatē, uel auctoritatē habet pōtifex alterandi, aut dispensandi ius diuinū, ut isti nitūtur probare, nisi in casu, ut loco proprio declarabitur. Secundo loco sunt alii in alio extremo nullam potestatem concedentes summo pontifici præ alis sacerdotibus, & presbiteris: & si quam habet, humano tantum iure: uel tyrannico, ut inquit Martinus, & non diuino. Aduersus istos dirigitur

Roma.10.
Iaco.3.
Deut.6.
Math.4.
Actu.10.

tota disceptatio presens:in qua perspicue ostēdetur Petrū successoresq; suos diuina auctoritate præcellere, & hic dantur qui

¶ Tertio loco incedent inter istos in extremis: & in præruptus debachantes, nec declinātes ad dexteram, nec ad sinistram. Et hi catholici sunt uiri: & sancti Dei, quos recto calle sequi nō pigebit, demonstrātes iure diuino Petrum uniuersalem, & totius ecclesiæ pastorē esse. Sed ut rite procedamus, interim qd prodat Martinus, audiamus.

Ratio Martini.

Oppo. 1. ¶ Primum quod me mouet Romanū pontificem esse aliis omnibus: quos saltem nouerimus se Pontifices gerere, superiorem: ē ipsa voluntas Dei: quam in ipso facto videmus. Neq; enim sine voluntate dei in hanc monarchiam vmq̄ venire potuisset Romanus Pontifex. At voluntas dei quoquomō nota fuerit, cum reuerentia suscipienda est. Ideoq; non licet temere Romano Pontifici in suo primatu resistere. Hęc autem ratio tāta est, vt si etiam nulla scriptura, nulla alia causa esset: hęc tamen satis esset ad compescēdam temeritatem resistentium. Et hac sola gloriosissimus martir Ciprianus per multas epystolas cōfidentissime gloriatur contra omnes eporum quorūcunq; aduersarios: sicut. 3. regum legimus, q decem tribus Israel discesserunt a Roboam filio Salomōis: &

3. Regū. & tamen quia uoluntate diuina sine auctoritate factū est, ratum apud deum fuit. Nā apud theologos oēs voluntas signi, quam vocant operationē dei, nō minus, q̄ alia signa uoluntatis dei, vt præcepta phibita, & metuenda est. Ideo nō video sint excusati aschi

ſmatis reatu, qui huic voluntati in cõtrauenĩetes ſeſe a Romani pontificis auctoritate ſubtrahunt. Ecce hæc ẽ vna prima mihi inſuperabilis ratio, quę me ſubiicit Romano pontifici, & primatum eius confiteri cogit.

Defenſione ſecunda

❡ Hæc ratio Martini tanta eſt: quæ ſi quid ueritatis cõtineret: omnia diuina iura conſpurcaret: & ipſo facto Romanum pontificem dirum tyrãnum ſtatueret, omnium crudelem oppreſſorẽ, nullã auctoritatẽ habentem preter tyrannidẽ, ſacerdotio fungi nõ poſſe, niſi in ſui, ſuorũq; iacturam. Quid. n. aliud ẽ dei uoluntas ſigni (et quia de facto ſic eſt) niſi, ꝙ deus permittit fieri quod tibi diſplicet: nõ uult tamen ꝓhibere. quomõ olim permittendo, uolũtas dei fuit Deos, deaſq; uenerari: & adorari tot ãnoꝝ millibus q̃ſi per uniuerſum Orbẽ: excepto tantũ angulo minimo terræ a fidelibus culto. & liceat ſic dogmatizare Martiniano more. Neq; enim ſine uoluntate dei ad tantum ſacrificium uenire potuiſſent idola muta, & demoniaca. At uolũtas dei, quoquomõ nota fuerit, ſuſcipiẽda cũ reuerẽtia ẽ: ideoq; nõ licebat temere Idolis, & diis illis reſiſtere. Neq̃ſſime ergo fecerunt Sancti martyres reſiſtendo eis, comminuendo ſtatuas illas, namq; non ſine uoluntate dei habebantur in honorem. Quid blaſfemius dici poteſt? & omnia ſequuntur ſequella neceſſaria a propoſitione Lutherana: quia uoluntas dei fuit, utiq; fuit uolũtas dei. Sed non illa de qua primo ꝑs. In lege dñi uoluntas eius. Sed potius illa fuit: qua ſemel Iacob mentitus ẽ pri. Ge. 27. dicẽs. Voluntas dei fuit, ꝙ cito occurrerit mihi, quod uolebam. Et altius ſcandere licet ad omnia uolita a diuina uolũtate: ut conicere poſſimus, quãta: inſcitiæ, quãtæq; detractiõis ſit ratio iſta Lutheriana. ꝑs. 1. Gene. 27

❡ Primo ſtatuo mihi unũ, q̃d quicq̃d deus uoluit: uult in ſua æternitate: & imobiliter uult ex parte uolũtatis ſuæ: dicẽte Iacobo. 1. Canonicæ ſuæ. Apud quẽ nõ ẽ tranſmutatio: neq; uiciſſitudinis obumbratio. Et de ſeipſo teſtatur dicens Numeri. 23. Nõ eſt deus ut homo: ut mentiat: neq; q̃ſi filius hominis: ut mutetur. Quam ſententiã Paulus ad Thimo. prima, capitulo ultimo commentatus eſt dicens. Solus deus immortalitatẽ & Iaco. pri. canonicæ. Nume. 23 Thimo. 7

lucem habitat inaccessibilem. Quæ uerba sic exponit Augustinus.7.de trinitate.c.6.Omnis creatura mutabilis, Solus deus immutabilis:quia uera immortalitas immutabilitas est.

August.7. de trinitate c.6.

¶ Ex hoc secūdum sequitur. Lʒ Deus una, & simplici uolitione uelit omne quod uult: intēsius tamen,& remissius uult,uel diligit unum,ꝗ aliud obiectiue saltem Malachiæ.1.Iacob dilexi:Esau odio habui.Prælibatis his/ perscrutemur quatenus uoluit deus pontificem Romanum primatē esse super totam ec/clesiā: ne coiicere uideamur id, quod asseruit Martinus in ty/rannidem statuendo pontificatum.

Malachiæ .1.

¶ In primo igitur gradu deus uult quædā quæ nobis necessi/tatē important,& si inse cōtingentia sint: a d quorum esse/nulla uolūtas creata quoquomō concurrit:ut cœlum moueri perse/uerāter.& mare uicissim fluxu & refluxu agitari & similia.

¶ Secundus gradus in quo deus uoluit quoddam :ad quod implendū obnoxium tm̄ fecit filium suum hominem factum: ut legitur Luce:12. Baptismo habeo baptizari i & quomō coartor usqȝ dū perficiatur: de quo dicitur. A dn̄o factū est istud &c.

Lucæ.12

¶ Tertius gradus est quando deus uult aliquid per hominē fieri,quod bonum est speciali influentia:& illud latet hominesʒ quatenus fiat a Deo secundum occultissimā dei prouidentiaʒ: & nemo ad illud tenetur operandun:nisi prout a domino dirigitur. Hoc expresse conspicitur. Iudicum.14. de Sansone mita faciente a deo directo pro liberatione filiorum Israel : & nesciebant parentes eius ꝙ res a domino fieret. Et de Caypha prophetante expedit ꝙ unus moriatur pro populo. Ioa.xi. Et sub tali gradu diuinæ uoluntatis reducitur omne illud quod p hominem fit a domino directum:uel cognoscat,uel nō:ut multi prophetæ per dominum illuminati prout sibi placuit: Et ab isto gradu uoluntatis dei lex uniuersalis haberi nō potest : nec ab isto gradu papa tenet primatū in ecclesia dei / qm̄ tota ecclesia suspecta foret de ueritate : nisi signo demonstraret sic esse/ ut cæteri omnes fecerunt:preter Iohem Baptistam,ut scribitur Io.10. quia Iohes quidem signum fecit nullum : & tn̄ fuit missus ad tantum egregium:& singularissimum officium:ut præcurreret ante dominū. propter quod a domino meruit cōmēdari. Inter natos mulierum maiorem nō surrecturum. Quo modo ergo credendum erat ei nullum signum facienti? Res

Iudicū.14.

Io.xi.

Io.10.

pondetur ꝙ textus Euangelii est in contrarium Io.1.ubi Iohes Baptista de se dicit. Quia uidi spiritum descendentē q̄si colū/bam de cælo,& ego uidi:& testimonium perhibui: quia hic est filius dei. Nunquid fuit signum efficax suæ legationis uidisse spiritum,& super hoc testimonium perhibuisse. Nunquid si gnum fecit Iohes nondū diem natum alloqui. Lucæ.1. Apertū est autem illico os eius:& lingua eius:& loquebatur bn̄dicens deum. Et factus est timor super omnes uicinos eorum dicen tes. Quis putas puer iste erit? Et ꝙ de Iohe sit dictū hoc, sub/sequitur Euangeliū de Zacharia patre eius in hæc uerba. Et Za/charias pr̄ eius repletus est spū sancto: & ꝓphetauit dicens. Be nedictus dn̄s deus Israel &c. fecerat ergo signa:& q̄plura.s.Io/hānes. Et illud quod dicit Io.10. Nullum fecit signum Menda ciū dixerunt multitudo illa quæ atestabat̄ hoc: & non sunt uer ba Euangelistæ assertiua, sed relata. Io.1.1 Luc.10. Io.10.

¶ Quartus gradus diuinæ uolūtatis: quādo uult aliqd ad bn̄ esse: & superogāter, quod si quis adimpleuerit, gratiā maiorē adipiscitur. & si non adimpleatur indignationē dei nemo in currit/ut deus consuluit omnibus tanq̄ bonum ꝙ omnia sunt relinquenda:& sequi debemus Iesum per crucem. Qui hoc fe cerit maior uocabitur in regno cælorum:& si quis neglexerit fragilitate, non condemnabitur, dūmodo seruet mandata iuxta cautionē a dn̄o exhibitam. Si uis ad uitam ingredi, serua māda ta Math.19. Nec in tali gradu dignitas: aut potestas papæ cōpræ henditur quia possemus a papa rebellari: & eum deserere tanq̄ aliqd superogationis esset ei obedire: quod absonū eēt dicere. Math.19.

¶ Quintus gradus est. quando deus uult aliquid uoluntate si gni, quādo sic esse conspicimus: nec fieri posset, nisi deus hoc uoluisset esse:& hoc est signum diuinæ uoluntatis sic uolentis: quia sic est. Et per istā uoluntatem quæcunq; obscæna fiunt in mundo deus uult ea, pro quanto non prohibet illa: & permis siue uult. Et quando deus uult uoluntate ista permissiua: uel uolūtate signi, tunc ei displicet illud, sed non prohibet propter aliquod nobis occultum. Est enim archanum: sed non iniuste factum permittendo iniustum,& sub tali gradu diuinæ uolun tatis Caim occidit Abel: & Adam succubuit serpenti:& dii gen tiū in honorē sunt habiti apud multas nationes. Per hāc uolū tatē mali hoies dati sunt in reprobū sensum: ut facerēt quod nō

licet. Per talem uolũtatem tyrannides inualuere: homicidia perpetrata: & omnia fere, quæ mala sunt: & pessima: quia sic est uoluntas dei. Et sub hoc gradu uolũtatis dei Martinus Lutherus consarcinat pontificiã potestatem, quẽadmodũ locat & Turcã regnãtem. Et quantũ scœlus sit, hoc tantũ facinus cõfiteri in ecclesia sancta, unica sponsa Iesu christi dimitto pie: & christiane sentiẽtibus. Nam si sic esse coniiceremus: teneremur omnes eũ expugnare, & nõ secus facere, q̃ illi saluatores in libro Iudicũ fecerũt pro liberandis Israel filiis: ut Othoniel: Aioth: Delbora: Gedeon, Iepte: Sãson. Et nisi hoc faceremus: ubi esset prudẽtia serpẽtis, cum simplicitate colũbæ, quæ præcipitur nobis? Vide q̃ uersute: q̃ subdole iste Martinus tyrãnũ facere ex papa ausus sit. Vincit equidem officium linguæ impietatis huius magnitudo. Ideo hæc pro nũc missa faciam. tm̃ adnotabis. Vbi sacerdotiũ in ecclesia? Vbi sacramẽtum? Vbi eucharistia? Omnia in cœlũ aduolarũt nos deserendo. Sine. n. iuridica potestate papæ omnia in ecclesia militanti præcipitant. Quapropter sub alio gradu diuinæ uoluntatis certi sumus pontificẽ primatum tenere, ut nunc declaro.

¶ Sextus gradus diuinæ uoluntatis ẽ, dũ uolũtas diuina uult aliquid, & sic efficaciter, super quod effundit præceptũ in lege approbata: cõtra quod insurgere nõ possumus, nisi digni efficiamur morte perpetua. Et per istam uoluntatẽ decalogũ indixit omnibus obseruandũ. Exo. 20. & omnia quæ ad decẽ præcepta formaliter reducuntur: ut confessionẽ: Dilectionem fr[a]ternam: & omnia quæ in lege christiana præceptiue cõtinentur quæ lucida sunt: & iustificata insemetipsa. Et infra limina huius septimi gradus diuinæ uolũtatis stabilitur primatus pontificis summi: & omne quod ad ius diuinum attinet. Et si pontificia dignitas/atq; potestas hunc ambitũ uolũtatis diuinæ exiret: non urgerent eius præcepta: uel mãdata magis, q̃ præcepta cuiuscũq; tyranni, uel iniusti domini. Et ad hoc probãdum sunt expressissima: & inuincibilia testimonia sacrosancti Euãgelii: q̃ insensissime nititur euacuare Martinus: ut loco debito uidendũ relinquo. Et ultra illa diuina testimonia, quædam alia satis cõgruẽtia sunt: quibus probatur primatũ Summi pontificis diuino iure prodire: & primum istud est.

Exo. 20.

Datur a Saluatore ipsi Petro aliquid supra gregem christi sup

eminens, q̃ sit auctoritas absoluendi, & ligandi omnibus apo/stolis concessa: ergo Petrus obtinet aliquid magni iure diui/no (q̃m a christo) quod alii apostoli non acceperũt: ergo Pe/trus supeminet aliis in auctoritate, & potestate: & illud esse nõ poterit, quod sit supra potestatem apostolorũ omniũ, nisi fuerit potestas pontificalis. Et ostẽditur limpidissime. Nam legimus Io.20. Christũ omnibus dixisse apostolis. Accipite spũm san/ctum: & quoꝝ remiseritis peccata remittũtur eis: & quorũ re/retinueritis retenta erunt. Obsecro quid cõcessit apostolis tũc Christus, in quorũ numero ad fuit, & Petrus, nisi auctoritatẽ ligandi, & soluendi peccata: aliaqꝫ faciẽdi, quæ hodie episcopi, uel sacerdotes gerunt, aut gerere possunt? Et Petꝰ cũ aliis fuit parilis auctoritas. Sed age nũc. Io.21. legimus seruatorem cõ/misisse Petro soli oues suas, cum dixit. Pasce oues meas. Quæ/ro mõ, aut idem repetit saluator quod prius concessit, uel aliud adiicit: non idem cũ non concedat̃ iterum quod ante est datũ: ergo tribuit aliud ultra primã potestatem supra gregem Xp̃i & hoc diuino iure, ut lucidissime pꝫ. Hanc dicimus potestatẽ põ/tificis, & primitatem: qua Petrus excelluit alios apostolos. Nõ ergo pares sunt, aut fuerunt apostoli ad Petrũ relati. Et hæc ra/tio inuincibilis est suapte natura, dicãt qcqd uelint Lutheriani. Io.20. Io.21.

¶ Secũdo assũmo pro auctoritate aliud irrefragabile mediũ. Ecclesia nõ potest errare directa a spiritu sancto, & induta xp̃o Audi. Io.c.7. quasi causam referẽtem quare apostoli ante glo/rificationem xp̃i deliquerant: & misteria Seruatoris non intel/lexerant: quia (inquit Iohannes) nondũ spũs datus: quia Ie/sus nondum erat glorificatus. Ergo cui datus est spũs, & Iesus glorificatus: ibi error esse non potest. Sed ecclesia accepit spũm iuxta promissionẽ Seruatoris Io.16. Mittam spũm ueritatis, q docebit nos omnia, & Iesus glorificatus est: quõ ergo suspica bitur: qs de errore in ecclesia? Et si in singularibus hominibus: aliquando cadat defectus, ut quotidie fit ex errore uoluntatis, sed nõ super totã ecclesiam ex deceptione credendi. ¶ Demũ ecclesia maxime unitur xp̃o Canti.2. Dilectus meus mihi, & ego illi. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabi/tur me. Immo induta est dominum Iesum. Ad Ro.13. Quihẽt xp̃ũ errare nõ põt. Ad Ephe.5. sacramẽtũ hoc magnũ ẽ: ego au/tem dico in xp̃o, & in ecclesia, quam sanctificauit mundans eã lauacro sanguinis, & aquæ: & in uerbo uitæ. ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentẽ rugam, neqꝫ maculam. Po/ Io.7. Io.16. Canti.2. Roma.13. Ephe.5.

terit ergo ne ecclesia in aliquo errare, & tandem in maximo? Sed ecclesia iam.1521.annis tenuit, uenerata est sponsum suum, & pastorem Petrum iure diuino factū. quomodo ecclesiā tā/ to tempore errasse credimus? Et si in hoc eam errare suspica/ mur, (quod absit), credamus: & merito/ & in aliis multis de/ lirasse, quæ simili nexu cohærent/ ut cōmutatum diem Sabbati in dominicū diem. Præceptū est primæ tabulæ sanctificare diē Sabbati/ si suspitio erit de primatu pontificis ꝙ spiritus sanctus eam dimiserit in errorem: uerendum utiq; erit: & de die Sab/ bati: uerendum & adhuc longe peius de sculptilibus fiendis, quæ tantopere prohibentur nedum in decalago, sed per totam legem sanctā. Quis tunc non ambigeret (& iure) de quacunq; alia re, si idubiū reuocet (q̄đ ē certissimū: q̄đ est pspicuū) papā esse super omnē ecclesiam? Quare firmissime tenedum ut, & nullatenus dubitandum: in omnibus his dirigi & gubernari a spū sancto: qui curam habet de omnibus in se confidentibus, & longe magis de ecclesia sancta sua.

¶ Has duas congruentias uolui præponere: ut facilius digno scatur Martini temeritas, & inscitia sentientis oppositum. At re/ sipiscit iterum contra hanc manifestissimam rationem dicen/ do: non esse credendum: ꝙ per dominū seruatorē concessa fue/ rit tanta potestas, & illimitata (ut aiunt) per quam mundū to/ tum euertunt ipsi pontifices confisi solum in hoc: ꝙ non habent superiorem: non censorem: sed pro libito faciunt habentes pro ratione, suam uoluntatem ipsi papæ, ut Martinus sentit. Sed res/ pondendum utiq; esset ei, & sibi consimilibus: ꝙ deus non be/ nefecerit dando hominibus liberum arbitrium, quo male dū abutimur, in deum, in proximū peccamus. Non igitur in deo retorquenda est hæc malitia, sed in nobis ipsis: propter quā lue/ mus pœnas/ sicut & pontifex, nisi bene se gesserit in tāto prima/ tu. Adiciā adhuc unum in testimonium ueritatis & ueræ po/ testatis Petri: & successorum eius. Nam manifestius legimus in euangelio potestatem papæ: per illud. Tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et pasce oues meas: q̄ legamus in Exodo, aut in uniuerso Pentatheuco potestatem Mosi super omnem cætum filiorum Israel. Ibi nusq̄ legimus deū Mosi comisisse totā illā multitudinē: tā expresse/ sicut de Pe tro cōtestamus. Tm̄ habetur p os Mosi Numeri undecimo de sei pō dicentis ad dn̄m: Cur imposuisti pōdus uniuersi po/ puli huius super me? Nunqd cōcepi omnē hanc multitudinē,

Nūer. xi.

uellgenui eam, ut dicas mihi: porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum? &c. Et si quis retorsisset hæc uerba in Mosem. Quõo Moses imposuit super te pondus uniuersi populi huius? Tu de teipso testimonium dicis. Nunqd de te Moses, aliqñ dixit dñs. Tu es Moses, uel Petrus, & super te, uel super hanc petrã imponã põdus populi huius: sicut de Petro nostro legimus xpũm dixisse? Manifestius aũt super Petrũ cõuincimus esse impositũ pondus ecclesiæ: q̃ sup Mosem põdus populi illius. Sed de mose ita est certum: q̃ nefas sit in cõtrarium sentire: ergo multo magis nephariũ sit contra sentire de Petro. Propter quod legimus. Numeri. 16. Chore, & Dathan, & Abiron stetisse aduersus Moisem, & Aaron / ut primatũ eorum in dubium uergerent, uel auferrent dicentes sufficiat nobis: quia omnis multitudo sctõum est: & in ipsis est dñs. Cur eleuamini super populum dñi? Obquam insolentẽ erectionẽ dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiẽs os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis. Caueat igitur Martinus talia contra Petrum impingere. Immo caueamus & nos a clamore pereuntiũ: ne forte, & nos terra deglutiat in mortẽ sempiternam. Est ergo Petrus indubitanter omniũ pastor: omnisq; eius successor usq; ad diem ultimũ: & hoc de iure diuino. Nũeri. 16.

Oppositio. 3. Audiatur modo Martinus.

¶ Qd probationes habitæ hucusq; nihil sint. tripliciter ostendam. Primo scripturas adductas dissoluẽdo. Secundo canonũ, seu decretalium inefficacẽ probationem ostendendo. Tertio rationes robustissimas adducendo.

¶ Ad primum duæ sunt auctoritates scripturę quibus creditum est stabiliri primatus Romanæ ecclesiæ. Primo adducitur illa auctoritas Math. 16. Tu es Petrus: & sup hanc petrã ædificabo ecclesiã meã. Et tibi dabo claues regni cęlorum. Ex hoc. n. textu clamant petrum solum accepisse claues præ cęteris apostolis. Sed q̃ hæc nihil faciant, probo. Math. 16.

¶ Primũ. ꝙ ipſimet Iuriſtę ꝑmat⁹ hui⁹ aſſertores rece dunt ab hoc ſenſu, & negãt hoc verbo, Petro datam primitaté, conſequenter & Romano pontifici: ſicut gloſa in. c. Conſiderãdum diſtinctione. L. & Panor mita de electiõe. c. ſignificaſti. Vnde dicunt nõ hoc verbo, ſed illo verbo. Paſce oues meas / Petro eẽ col latum pontificatum eccleſiæ. Si ergo ipſis Iuriſtis li/ cet negare tot textus expreſſos Decretorum, & om/ nia quę in dictis. 16. 18. 19. 22. tam copioſe, & per/ tinaciter ex hoc verbo Mathei ſtatuuntur: cur mi/ hi non liceat frigidiſſima decreta appellare theolo/ go: cum ea negare / & adnihilare liceat Iuriſtis? Ni/ hil ergo probatur hoc textu / a quo ipſimet diſcedũt. Nihil iſtis decretis ꝓbatur, quæ ipſimet negant / neu triſq; confidunt: & mouẽtur ad hoc ſatis forti ratio/ ne, quę aduerſarios reddat inuictos. ſ. hac ꝙ xp̃s (vt etiã beatus Hieronymus eodem loco exponit) nõ tradidit Petro claues / ſed ꝓmiſit dũtaxat. Ideo cur/ rendum eſſet ad ad locum in quo tradidit claues: & tunc inuenitur illud. Io. vltimo: quod nõ ad Petrũ. ſed ad omnes dicit. Accipite ſpiritum ſanctum: quo rum remiſeritis peccata &c. ex quibus verbis liquet non ſolum quibus in Petro claues promiſerit (nem/ pe toti eccleſiæ) ſed etiam quid per claues promiſſas intelligi velit: nempe remiſſionem, & retentionem peccatorum.

Io. vltimo.

¶ Occasiõe duplici mouetur Martinus, ut potestatẽ Petri reuocet. Prima occasio fuit: quoniã Iuristæ primatus Petri assertores dissident a sensu canonum. Nempe Canones dist. 16. 18. 19. 21. copiose statuunt auctoritatem Petri ab illo dicto seruatoris Math. 16. Tu es Petrus &c. Et iuristæ recedunt ab his decretis dicentes, ꝙ ab illo uerbo Io. ultimo Pasce oues meas: & isti fuerunt glosator in. c. cõsiderãdũ dist. I. & Panor: de electione. c. significasti, sicut isti dissentiunt a sensu Canonum, ita ego (dicit Martinus) uolo decreta omnia frigida appellare: nec eis uolo fidem exhibere, cum sim theologus, & illi Iuristæ:

¶ Secunda occasio Martini, per quam non cõcedit Petro potestatem aliquam, nisi parem cum cæteris apostolis, est hæc: ꝙ xpũs non tradidit Petro claues, sed promisit. d. Tibi dabo claues. Ideo recurrendum est ad locum: in quo tradidit: & est illud. Io. ultimo quod non ad Petrum, sed ad omnes dixt. Accipite spiritum sanctũ &c. Et tunc liquet omnes constituisse pares. Non ergo Petrus quicq̃ habet præ cæteris. Io. ultimo.

¶ Sed equidẽ occasiones graciles, tenuesq; sunt / ut a tanto patre recedas, Martine. Et a secunda tua occasiõe incipiam inscitiam tuam demonstrare: ẽt ꝙ xps promiserat claues per illud dictum: Tibi dabo claues concedimus/ attestamurq;: Et quod per illud dictum. Accipite spiritũ sanctũ &c. Sint ei exhibitæ negamus: sed per illud Io. 21. Pasce oues meas / & non equalem. sed superiorem aliis constituit eum dñs. Qm̃ ad Petrum solũ: nõ ad omnes direxit uerba sua seruator. Et, ut ratione cõuincaris, talem sequelam propono: Parem statuit xpũs Petrũ aliis apostolis per illa uerba. Accipite spiritum sanctũ: sed ultra hãc dignitatem, uel potestatem aliquid aliud, & maius largitur ei per illud/ Pasce oues meas: ut liquet. Nãm stultum foret dicere/ ꝙ idem repetiisset ergo Petrus præ cæteris pascere habet gregem xpi. unde reseratur deceptio Martini. Ioan. 21.

¶ Quo ad primam occasionem: qua licentiam sũmit Martinus decipiendi Petri dignitatem, quoniam Canones statuunt Petrum accepisse primatũ ab illo uerbo. Tibi dabo claues: a quo iũ sensu recedũt Canonistæ: ergo frigidissima sunt decreta

¶ Primũ. q ipſimet Iuriſtę ꝑmat⁹ hui⁹ aſſtores rece dunt ab hoc ſenſu, & negãt hoc verbo, Petro datam primitaté, conſequenter & Romano pontifici: ſicut gloſa in.c. Conſiderãdum diſtinctione. L. & Panor mita de electiõe.c. ſignificaſti. Vnde dicunt nõ hoc verbo, ſed illo verbo. Paſce oues meas / Petro eẽ col latum pontificatum eccleſiæ. Si ergo ipſis Iuriſtis li/ cet negare tot textus expreſſos Decretorum, & om/ nia quę in dictis. 16. 18. 19. 22. tam copioſe, & per/ tinaciter ex hoc verbo Mathei ſtatuuntur: cur mi/ hi non liceat frigidiſſima decreta appellare theolo/ go: cum ea negare / & adnihilare liceat Iuriſtis? Ni/ hil ergo probatur hoc textu / a quo ipſimet diſcedũt. Nihil iſtis decretis ꝓbatur, quæ ipſimet negant / neu triſq; confidunt: & mouẽtur ad hoc ſatis forti ratio/ ne, quę aduerſarios reddat inuictos. ſ. hac q xp̃s (vt etiã beatus Hieronymus eodem loco exponit) nõ tradidit Petro claues / ſed ꝓmiſit dũtaxat. Ideo cur/ rendum eſſet ad ad locum in quo tradidit claues: & tunc inuenitur illud. Io. vltimo: quod nõ ad Petrũ, ſed ad omnes dicit. Accipite ſpiritum ſanctum: quo rum remiſeritis peccata &c. ex quibus verbis liquet non ſolum quibus in Petro claues promiſerit (nem/ pe toti eccleſiæ) ſed etiam quid per claues promiſſas intelligi velit: nempe remiſſionem, & retentionem peccatorum.

Io. vltimo.

¶ Occasiōe duplici mouetur Martinus, ut potestatē Petri re/uocet. Prima occasio fuit: quoniā Iuristæ primatus Petri asser/tores dissident a sensu canonum. Nempe Canones dist. 16. 18. 19. 22. copiose statuunt auctoritatem Petri ab illo dicto serua/toris Math. 16. Tu es Petrus &c. Et iuristæ recedunt ab his de/cretis dicentes, ꝙ ab illo uerbo Io. ultimo Pasce oues meas: & isti fuerunt glosator in. c. cōsiderādū dist. I. & Panor. 2 de electio ne. c. significasti, sicut isti dissentiunt a sensu Canonum, ita ego (dicit Martinus) uolo decreta omnia frigida appellare: nec eis uolo fidem exhibere, cum sim theologus, & illi Iuristæ:

¶ Secunda occasio Martini, per quam non cōcedit Petro po/testatem aliquam, nisi parem cum cæteris apostolis, est hæc: ꝙ xpūs non tradidit Petro claues, sed promisit. d. Tibi dabo cla/ues. Ideo recurrendum est ad locum: in quo tradidit: & est il/lud. Io. ultimo quod non ad Petrum, sed ad omnes dixt. Acci/pite spiritum sanctū &c. Et tunc liquet omnes constituisse pa/res. Non ergo Petrus quicꝗ habet præ cæteris. Io. ultimo.

¶ Sed equidē occasiones graciles, tenuesꝗ sunt / ut a tanto pa/tre recedas, Martine. Et a secunda tua occasiōe incipiam insci/tiam tuam demonstrare: Et ꝙ xps promiserat claues per illud dictum: Tibi dabo claues concedimus / attestamurꝗ: Et quod per illud dictum. Accipite spiritū sanctū &c. Sint ei exhibitæ ne gamus: sed per illud Io. 21. Pasce oues meas / & non equalem. sed superiorem aliis constituit eum diis. Q̄m ad Petrum solū: nō ad omnes direxit uerba sua seruator. Et, ut ratione cōuin/catis, talem sequelam propono: Parem statuit xpūs Petrū aliis apostolis per illa uerba. Accipite spiritum sanctū: sed ultra hāc dignitatem, uel potestatem aliquid aliud, & maius largitur ei per illud / Pasce oues meas: ut liquet. Nam stultum foret dice/re / ꝙ idem repetiisset ergo Petrus præ cæteris pascere habet gre gem xpi. unde reseratur deceptio Martini. Ioan. 21.

¶ Quo ad primam occasionem: qua licentiam sūmit Marti/nus decipiendi Petri dignitatem, quoniam Canones statuunt Petrum accepisse primatū ab illo uerbo. Tibi dabo clauesta quo iā sensu recedūt Canonistæ: ergo frigidissima sunt decreta

¶ Ad quod dicimus. Nequaq̃ bonū est diuidere infātem ui/uum, sed dare eum mr̄i suæ illesum iussit Salomon. Nō discedunt Canonistæ a uero sensu decretalium/ut autumas? Nemo est enim, qui non assentiat Petrum accepisse actu claues / cum dictum fuerit sibi. Pasce oues meas. Hoc clamitant Canones omnes/& Canonistæ uniuersi. Verum.n.uero rationabili causa canones pro stabilitate Ro.ecclesiæ / & Petri dignitate tanq̃ speculum fulgentissimum/& clarius/& notius dictum/illud ꝓmissorium adducunt in testimoniū. Tu es Petrus: & super hāc petram ædificabo ecclesiam meā: & tibi dabo claues regni cæ/lorum: quasi per anticipationem dominus exposuit: quod daturus esset ei/dum pasturam uellet cōmittere intelligere uo/luit claues regni cælorum/& sic tanq̃ quoddam expressius Ca/nones ad illud dictum se referunt: ut dist.19.c. Ita dominus. Et 21.c. Decretis.&.c. In nouo.&.c. q̃uis.&.22.ca. Omnes.c. Sacrosancta.

¶ Demum apud omnes castos mente: hæc sequella admitte/retur: Xpūs prædixit, uel promisit se daturum claues Petro: er/go eas aliquando sibi dedit: esto ꝙ nusq̃ deinceps legeretur da/

Nūeri.23. tas esse/ut dicitur Nūeri.23. Non est dn̄s quasi homo: ut men/

ꝑs.88. tiatur. Et ꝑs.88. Quæ procedunt de labiis meis non faciam ir/rita. Quomodo prædicendo Petro ꝙ esset eum negaturus an/teq̃ gallus ter uocem dederit / & non est mentitus/sicut prædi/xerat: quāto magis in spontanea pollicitatione clauium fuerit ueracissimus obseruator. Item si ab exordio mundi, usq; ad dationem clauium ipsi Petro, discurritur in oībus his: quæ dn̄s prius promiserat & deinde facto, & opere impleuerat: perseue/ranter inuenies: quod sacra lex attendit illud recepisse, & fuisse adeo exhibitum iuxta modum promissionis: & in quibusdam

Gene.1. recensere fas ē. Et primo. Gene 1.c. quasi ꝑueniendo habem⁹ hominē factum a Deo masculum, & fœminā: (ut ibi legit̄) ad imaginē Dei creauit illum: masculū: & fœminam creauit eos. Post hoc.c.2. in facto Deus creauit hominem: nec ibidem ha/bemus/eos deum fecisse masculum, & fœminam: sed solum.c.1 anteq̃ creasset illos

¶ Insuper unde habemus: ꝙ Dn̄s dederit filiis Israel terram fluentē lacte, & melle? hoc non est tutū negare non dedisse pr̄i/bus nr̄is: & nihilo secius nusq̃ legimus filios Israel obtinuisse:

Exo.3.13. nisi ꝓ quanto eam terram promisit eis Deus. Exo.3.et.13 et Le

Leuit.20. uit.20.et Deutero.8.& mentiri nō potest: ergo ea terra fuit quā

Deute.8.

obtinuerunt post transitum Iordanis Fluuii usq; ad Ierlem.

¶ Postremo. unde liquet Deū misisse spūm sanctū, qui doctu rus esset omnem ueritatē discipulos? nullibi, nisi, dum promi/ sit illuꝫ seruator. Io.16. Cū uenerit ille spiritus ueritatis, docebit omnē ueritatē. quo in loco legitur, nisi in promisso datum fu/ isse spūm: qui doceret ueritatem. In die penthecostes. Actuum primo ibi non apparet spūm doctum fuisse omnē ueritatem, ꝑ tantū loquebantur uariis linguis apostoli. Nihil de ueritate fit memoria. Sed certi sumus adimpletum fuisse, quoniam sic ꝓ/ misit xp̄us: ergo sic fuit: Valet enim hæc sequela. Promisit as/ sertine spūm docturum omnē ueritatē: ergo dedit. Sic & pari modo de clauibus Petri Xp̄ūs seruator: qui et dn̄s: et homo nec falli, nec fallere potest ꝓmisit claues Petro dicens. Tibi dabo claues. ergo aliquando dedit. Et in isto tam Canones, q̄ Ca nonistæ conueniunt: nec inter eos est discrimen ullum. No/ uum ergo & aliud duc Martine. Ioan.16. Actu.1.

Oppositio. 4. Martinus.

¶ Secundo: q̄ idem verbum xp̄i male decreta ap/ tant soli petro, & Ro. pontifici. Nam apud sanctos patres xp̄us hoc verbum dixisse ad ecclesiam, & om nes apostolos in persona patri asseritur. Quorum primus est dominus Hieronymus, qui hoc loco in/ terptat⁹ verbum petri dicit. petr⁹ ex p̄sona omnium apostoloꝝ cōfiteẽ dicēs. Tu es xp̄us filius dei viui. Et in hoc sequtur suum (ut solet) origenē / q id dē eodē loco sentit. Chriso; autē & si hunc locū totū in petri laudē trahat dicēs eū caput, & pastorē constitutū ec/ clesiæ futuræ, & toti orbi ꝓpositū: tn̄ & ip̄e vocat eū os apostoloꝝ / q̄ vice omniū responderit dicēs. petrū omniū apostoloꝝ / os, vertex consortii totius / cum omnes interrogassent ip̄e solus respondit &c.

Defensio quarta.

Frigida sunt decreta/ideo nō sunt acceptanda:quoniā male aptant uerbum xp̄i soli Petro:& Ro: pontifici/ inquit Martinus. & male aptari uerbū xp̄i per ipsa Decreta liquet: ex quo sancti patres nō soli Petro accomodant,ut decreta faciunt: sed ipsi ecclesiæ. Et si quis sciscitaretur a Marti no: qui sunt hi p̄res sancti,qui secus interpr ætent uerbum xp̄i,q̄ decreta aptent? Inter alios:& dn̄s Hieronymus,& Chrisostomus citantur. Quæ nam est aptatio Chrisostomi,ut uerbum christi ecclesiæ:& non Petro accomodetur? cōsulo,ut Martino credamus, & quia adducit de Chrisostomo,ꝓ comperto acceptemus: sic sentit Chrisostomus,ut refert Martinus. Hunc locum totum in Petri laudem trahit dicens eum caput, & pastorem cōstitutum ecclesiæ futuræ: & toti orbi ꝑpositum. poterat ne Chriso. aptius,& manifestius pro ueritate ipsa,& Petri potestate exponere,& interꝑtari uerbum xp̄i ad Petrū. Tu es Petrus:& sup hanc petrā &c. q̄ Petrum caput,& pastorem constitutum ecclesiæ futuræ,& toti orbi præpositum? Hæc.n. uerba sunt Chrisostomi:& ea Martinus acceptat: & clariora esse non possunt contra Martinum. Hinc iudicare licet cuius testimonii, & Iudicii sit Lutherus: cū eum non pudeat ad se trahere: quod contra eū strenue pugnat. Non ueret, & sanctū Hieronymū in testimoniū tanti mendacii sui implorare: qui super epistolam ad Galath. d. Dn̄s unum ex duodecim elegit,ut schismatis tolleretur occasio. Vide ergo q̄ bene: q̄ unite:& conformiter,nemine reluctante,& decreta: sancti patres Petro adaptant uerbum xp̄i,et non ecclesiæ: sed ecclesia,illud. Tibi dabo claues regni cælorum. Petro nempe sunt traditæ claues pro ecclesia,et relaxatione illorum de ecclesia. Vt scriptura habet in usu, uictoria datur duci: sed pro populo. Deutero.3. Dn̄s deus noster pugnabit pro uobis. Dedit ergo dn̄s Petro claues: non ecclesiæ,sed pro ecclesia. Sicut et aliquando ecclesia orabat Deum pro Petro. Actuū.12. Oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo: tanq̄ pro capite suo. Contra se igitur Martinus implorauit: ut expugnaret a sancto Hieronymo, et Chrisostomo. Idē facit de sancto Augustino: quē citat super ꝑs. 108. qui tam clare, et aperte detestatur, et reiicit stultam opinionem Martini/quo nil clarius. Nota ergo uerba quæ talia sunt.

Hiero.

Deutero.3

Actuū.12.

Beatus Augusti. ps. 108. sicut quædam dicuntur quæ ad aposto/
lum Petru proprie pertinere uideantur: nec tamē habent illustrē
intellectum nisi cū referuntur ad ecclesiā: cuius illa agnoscitur in
figura gessisse personā propter primatum, quē in discipulos ha
buit. Nota primatum dicit habuisse Petrū in discipulos. Im/
plicet suo modo Martinus, & replicet, & inuoluat uerba & sen/
sum Augustini. Vnum est ꝙ primatū Petri attestatur super di/
scipulos. Et hic sisto pedē: ut nouū aliud audiamus a Martino.

Oppositio. 5. Martinus.

¶ Et cur nō nos ipsi potius textum: & verba xpi cō
sideremus: qui nos clarius per seipsum instruit. Di/
cit itaq; venit Iesus in partes cesareæ philippi, & in/
terrogauit discipulos suos. Quem dicunt homines
esse filium hominis? &c. Vbi significanter. B. Hie/
ronymus dictum obseruat aliter xpum interrogasse
quādo hominum, aliter quando apostoloꝝ senten/
tiam quæsiuit. Illos vocat homines: hos autem deos
esse significat. Deinde de hominibus quærens: filiū
hominis se appellat, velut vago nomine. At aposto/
los querens me inquit, certam & singularem perso/
nam monstrans. Atq; vbi de hominibus quærit: nul
lus designatur discipulus respondens: ad significan/
dum, ꝙ sine nomine sunt, qui indigna de filio Dei
sentiunt. Quibus adde: ꝙ opiniones inconstantes
sunt hominum de xp̄o. At vbi apostolos de se inter
rogat. vbi signatus vnus certus respondet: & coram
omnibus absoluit/ & pronunciat fidei confessionem
vt veram xp̄i cognitionem in vnitate/ & firmitate cō
sistere, non multorum opinionibus, velut arundi/

nem agitari doceret. Vides ergo adhuc nihil ad Petrum proprie pertinere, nisi q̄ cõmune organum est apostolorum.

Defensio. 5.

¶ Petrum organū apostolorum appellat iste Martinus dum responsū dedit xp̄o interroganti de se / quis nam esset. Et nihil ad petrum proprie pertinere dicit. Puto q̄ iste homo sit de quibus. Iob. 21. Gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descendūt. Quō organū commune omni: & uō singularis persona reputatur Petrus in hac responsione: cum eum xp̄us demonstret nō solum nomine proprio: sed singularissimo p̄nomine dicens. Tu es petrus. per propriā correspondentiam uicissitudinis Petrus respondit. Tu es xp̄us filius dei uiui Duz dixit. Tu, nō trinitatem personarum ostendit: non comune quoddam trinitati: sed illud singulare suppositum xp̄i. Per illud, Tu, expressum pari sequella acceptatiōis intulit dominus. Et tu es petrus. Vide quali nexu conueniant ista. Tu es xp̄us: & Tu es Petrus: & non, Tu es xp̄us: & Tu estis omnes apostoli: ut Martinus Somniat

¶ Adde & hoc. Si Petrus cõmune organū fuit omniū apostolorū respondēdo / ergo oēs apl̄i cognouerūt distincte xp̄um eē filiū dei uiui. Sed oppositū conuincitur ex serie sacri Euāgelii. Nempe. Io. 14. insinuat Thomā, & Philippū minime cognouisse xp̄m filium dei esse: & iam tēpus passionis iminebat, dicēte dn̄o. Quo ego uado scitis: & uiā scitis. Dicit ei Thomas. Dn̄e nescimus quo uadis: & quomō possumus uiam scire? Dixit ei Iesus. Si cognouissetis me: & patrē meū utiq̄ cognouissetis. Specularē. Et nisi xp̄um mentitū dicas / Thomas: & quidā alii nō cognouerūt adhuc xp̄uz: neq̄ p̄rem eius deū. Vtiq̄ & Philippus in uoluebatur in caligine huius ignorātiæ, ipso dicēte. Dn̄e ostende nobis p̄rem: & sufficit nobis. Dicit Iesus. Tanto tempore uobiscum sum: & nō cognouistis me? Philippe. Qui uidet me, uidet: & p̄rem meū &c. Perspicuū est ergo q̄ quidā ex discipulis nō cognouerūt xp̄uz, ut dei filiū. Nō poterat ergo petrus fieri cõmune organū istis: qa quod ipse nouerat isti ignorabant. Vtiq̄ uerū ē de te, o Martine, illud eccle. 34. Ab inmūdo qd emūdabitur? Et a mēdace quid uerū dicet? Aduertisti quid nā propo/

Iob. 21.

Io. 14.

Eccl̄ia. 34.

fueras dicēs:& cur non nos ipſi potius textū,& uerba xp̄i conſi/ deremus,q̄ nos clarius p ſeipſum inſtruet? Hoc dixeras,puto, ut nō cōuinceceris a ſanctis pr̄ibus cōtra te manifeſte loquen/ tibus, & diſſerentibus. Et ſi pacato aīo Euangeliū xp̄i ſcrutatus eēs:Petro nō inſidiatus fuiſſes. Petrus ergo pro ſe reſpōdit qui edoctus a patre: & ipſe ſuſcepit claues iuxta promiſſionē uni: & non omnes æqualiter. Nouū igitur aliud propone.

Oppoſitio.6. Martinus.

Iā illud vide, qđ & laicis obſeruatū ipſe didici (ē etiā in laicis ſpūs xp̄i) verbū hoc xp̄i nō poſſe ad ſol lū petrū dictū intelligi. Quia xp̄us non ſolū Petrū: ſed oēs apoſtolos reqſiuit dicens. Vos aūt quē me eſſe dicitis? Niſi ergo per petrū oēs diſcipuli reſpō/ diſſent,certe diſcipuli nō fuiſſent,nec magr̄um audiſ ſent,nec ſatisfeciſſent interrogāti,quod eſt impiū de apl'is ſentire. Relinqtur ergo, xp̄us reſpōſum pe/ tri accepit non pro ſolo petro, ſed pro toto collegio apoſtolorum,& diſcipulorum.alioqn, & alios quoq; de/ nuo interrogaſſet &c.

Defenſio.6.

Eſuriens Dauid:& nō habes Panes laicos comedit panem ſanctū.1.Regū.21. At Martinus oppoſitū facit nō habēs panē ſanctū:panes laicos eſurit. Et tanta eſt ratio iſta laica: quæ non niſi ſolutionē laicā exqrit:quā tamē nolo dare. Vnum apponā. quō ille obſuator,non ſui eēt,q mox ſupra inuitat,ut p nos ip/ ſos uerba; & textū xp̄i cōſideremus: & repeie a laicis didicit. Quod ſpūs xp̄i in hoc caſu, & explanatiōe non fuerit in laicis omnio. Dicunt n̄ iſti laici: Niſi p petrū oēs diſcipli rnd iſſent:certe diſcipuli nō fuiſſent:nec magr̄um audiſſent:q̄ infereētes. xp̄s rñſum accepit nō p ſolo petro:ſed p toto collegio:Nec ſoli pe tro dedit claues. Quærerē nō ab eis:quō Petrus dedit reſpon/ ſum p oibus:aut cognouit corda ipſorum: aut oēs xp̄m nouerūt eſſe filium dei ſicut Petrus:aut quia omnes Petro comiſerunt 1.Regū.21.

14

pices suas/ut responderet pro ipsis. Primum tantum a ueritate est alienum: quantum a ratione dissonū. Quoniam petrus non cognoscit inscrutabile cor: cum solius Dei sit. Ego dñs scrutans
ps.7. corda, & renes ps.7. Nec secundum possunt isti laici attestari/ quoniam probatum est supra. Nunquid tunc omnes discipuli
Io.14. cognouerunt xpum esse filium dei, ut testatur. Io. 14. cum nec Thomas: nec Philippus instante passione xpi cognitionem habuerint de christo: quod esset filius dei: dicente dño. Si me cognouissetis: et patrē meū utiq; cognouissetis. Et Philippo. Tanto tēpore uobiscū sum: et non cognouistis me? Philippe. Qui uidet me, uidet et patrem meum. Et tunc eis reuelauit; quod antea Petrus confessus fuerat. Nec. 3. rationabile est concedere: quoniam interrogati a dño Quem dicerent homines esse filiū hominis: singuli uarias hominū opiniōes recēluerūt: quō nouerāt. Sed cū propriā mentem exquisierat dñs/ ne mentirentur, asserere non poterant: quod certum non habuerunt. Ideo nec Petro poterant uota sua cōmittere. Res. Petrus: cui reuelauit pater xpm filium dei esse. Petrus igitur in persona propria respōdit. Nec alium modū laici rationabilem ad inuenerunt. Quibus instantibus. Alioquin alios quoq; interrogasset. Dicimus Opus non erat cum non omnes capere possent uerbum hoc. Et q potuit capere: cepit. Et petrus fuit. Euome aliud Martine.

ℭ Oppositio. 7. Martinus.

ℭ Ex quibus sequitur; quod sicut xpus personam respondentis Petri pro omnibus acceptat, ita sequentes quoq; non ad solum petrum: sed ad omnes, in quorum persona petrus loquitur, dicens: Tu es petrus, Tibi dabo claues &c. alioquin scriptura non recte intelligitur: nisi praecedentia: & sequentia recte conferantur. Atq;, vt hoc eo sit certius, non soli petro a xpo aliquid dictum esse, exponit seipsum xpus cui loquatur, & cui tradat claues dicens. Beatus es Sy/

mon bariona: quia caro, & sanguis non reuelauit ti/bi: sed pater meus q est in cœlis. Obsecro quid hic potest contra, vel fingi? Quid apertius dici? q̃ ꝙ Petrus in hac persona non est petrus: non caro, neq; sanguis: sed est is cui reuellat pater. Omnino pe/trus extra hominem ponitur: & iam non est nulla p/sona per se/ sed reuellantis patris auditor. Non Sy/mon bariona hęc respondet: nō caro/ & sanguis: sed reuelationis paternæ auditor. Potest ne hic calūnia/tor ullus verbum xp̄i ad petrum hominem torque/re. Quid ergo? Is qui auditor est paternę reuelatio/nis huic dantis claues, nō petro: non filio Iohis: nō carni/ & sanguini. Quod si ita est. pronū iam sequit: ꝙ nulli priuato homini datæ sunt claues: sed soli ec/clesię, quia de nullo priuato homine certi sumus ha/beat, nec ne reuelationem patris &c.

Defensio. 7.

¶ Ex quibus sequitur secundum Martinum: ꝙ Petrus nō su/scepit claues: & xp̄s exponit seipsum: cui dederit claues dicens. Beatus es Symon bariona/ quia caro: & sanguis non reuela/nit tibi: sed pater meus, qui est in cœlis. Petrus in hac p̄sona nō est Petrus: non caro: neq; sanguis: sed is: cui reuelat pater, quæ supple ecclesia est: quia de nullo priuato homine certi sumus habeat nec ne reuelationem patris.

¶ Plurima colliguntur ex uerbis Martini: quæ si uera essent: Euangelium cum uniuersa scriptura euerteretur: & in contra/rio a suo legitimo sensu refrangeretur. Primo namq; uide mē/dacissimā, & obliquā abstractionē Martini. Nempe xp̄s di/cit: ꝙ caro, uel sanguis non reuelauit Petro: sed pater cœlestis q neq; caro est: neq; sanguis. At Martinus retorquet hoc ad Pe/

triū:ꝙ ipse non sit caro/nec sanguis declinās a legitimo: & pla/
no sensu Euāgelii. Venit iste pro arbitrio albū in nigrū. Non di
xit xp̄us. Pater non reuelauit carni & sanguini: sed dixit. Caro
et sanguis non reuelauit:sed pater,q extra sanguinē ponitur:et
nō Petrus. Nec ecclesia ipsa extra sanguinē ponitur: nisi aliam
militātē ecclesiā fingas Platonicā: aut mathemathicā. Si ecclesia
Math.26. hæc ponitur extra sanguinē,cui dixit xp̄s Math.26. spūs quidem
Lucæ.3. promptus est:caro autē infirma: uel cui: aut qbus dicit illud. Lu/
Esa.4. cæ.3. Et Esa.4 uidebit oīs caro salutare dei? Ecclesiæ.n. dicitur quæ
est caro: et sanguis in hac uita mortali. Petro igitur q erat caro
2.Corinth. 12. et sanguis reuelauit pater de cœlis. Vix.n. Paulus absolutus
fuit a carne,dū rapiebatur ad tertiū cœlū 2.Corinth.12. Siue in cor/
pore: Siue extra corpus/nescio/deus scit. Si Petro carneo non fit
hæc reuelatio: in montē cū xp̄o qs ascendit? corā quo: uel qbus
Math.17. xp̄us trāsfiguratus est. Mat.17. nūquid nō carneos discipulos as
Exo.33: sūpsit xp̄us secū? Moses facie ad faciē deo loqtur. Exo.33 i carne ui/
Gene.18. uēs Abraā cū deo loquēs puluerē: et cinerē se esse dicit. Gene.18.
qain carne: et sanguie degebat. Petrus ergo erat petrus. Et nō ad
mittimus sequellā tuā. Petrus nō erat Petrus i hac psona. Immo
Petrus/ Petrus erat in hac persona. dicere poterat illud. Iob.19.
Iob.19. Ego ipse: et nō alius. Et in carne mea audiui patrē reuelantem
xp̄um esse filiū dei. Ex quo seqtur: ꝙ xp̄us respōsionē Petri pro
petro acceptauit: et Petro claues contulit. Si enim Petri locutio
nē pro omnibus acceptaremus. dixisset utiq Lucas Actuū.2. lo
Actuū.2. quebatur Petrus apostolus uariis linguis magnalia dei. Sed ex
quo oēs apostoli acceperāt spūm sanctū: & oēs loquuti sunt oēs
referuntur: D. loquebātur uariis linguis apostoli magnalia dei
Sicut ergo pse loquutus est Petrus: & eidem dedit xp̄us claues I
xp̄us dādo claues Petro, Si oībus æqles dedisset / sciuisset utiq
dicere d clauib9 sicut d uigilātia: ꝙ oēs uigilarēt. Mar.13.d. Q
Mar.13. uni dico oībus dico uigilate. Et æque adiecisset. Tibi dabo cla
ues. Quod uni dico oībus dico hēre claues. Et cū mulieri de
turba dicēti. Beatus uēter q te portauit & ubera quæ suxisti. Lu
Lucæ.11. cæ.11. Respondit. Quin immo. Beati q audiūt uerbū dei: & custo/
diūt illud. Vt oēs audiētes: & custodiētes uerbū dei beatos se in
telligerent. æque dixisset si omnibus discipulis dixisset claues
Beati uos estis: & super uos ædificabo ecclesiam meam: & uo/
bis dabo claues &c. Sed quia Petro soli dedit, Petrum solū ex/
plicauit. Aliud igitur extorque Martine.

¶ Oppositio. 8. Martinus.

¶ Ecclesia aũt ipsa est, de qua dubitari non licet: cũ sit corpus xp̃i, vna caro eodẽ spũ viuẽs/quo xp̃us. ipsa est petrus ille auditor reuelationis, & acceptor clauiũ, quia hic Symbolũ stat firmiter. Credo ecclesiã sanctã, cõmunionẽ sanctorũ. Non (ut nunc aliqui somniãt) credo ecclesiã sanctã esse p̃latũ, vel aliud q̃d fingunt. Totus mundus confitetur sese credere ecclesiã sanctam, Catholicã, aliud nihil esse, q̃ cõmunionẽ sanctorũ. Vñ, & antiqtus articulus ille scõrũ cõmunionẽ nõ orabat, vt ex Ruffini symbolo exposito uidere licet. Sed glosa aliq̃ forte eccl'iã sctãm catholicã exposuit cõmunionẽ sctõrũ/quod successu tẽpis in textũ relatũ nũc simul oratur. Sed o necessariũ, & optabilissimũ factũ propter eos, qui ecclesiã hodie q̃d vis potius vocant: q̃ cõmunionem sanctorum.

Defensio. 8.

¶ Aliud summo, nihil cõtra te, Martine, preter id, quod a te fabricatũ, & cõstructũ est. Ais. n. Ecclesia aũt ipsa est: de qua dubitari nõ licet: cũ sit corpus xp̃i: una caro eodẽ spũ uiuẽs, quo xp̃s. Iucũsq; abste accipio. De eccl'ia dubitare nõ licet: q̃m errare nõ p̃ot. Sed ip̃a eccl'ia tota uiuẽs spũ xp̃i palã cõfitet Petro collatas eẽ claues: ergo de hoc dubitare nõ licet. Si p ecclesiam auctores canonũ: assertoresq; eorũ acceptares: clarũ tũc esset: q Petrus clauiũ portitor fuit. Si p eccl'iaз doctores irrefragabiles grecos/& latinos intelligis: & compertũ tũc erit: q Petrus pastor ẽ eccl'iae aetheraeq; ualuae clauiger. Et primo audi Augu. i festo Cathedrae Petri sic dicentẽ. Inuẽtio solẽnitatis hodiernae a senioribus nr̃is cathedrae. S. Petri nomẽ accepit: ideo q̃a primus apostolorũ petrus hodie ep̃atus cathedrã suscepisse referat. Petrũ itaq; eccl'iae fũdatorẽ noĩamus: & ideo digne hoc fũdamẽtũ eccl'ia colit: supra quod Augu.

ecclesiastici aedificii altitudo consurgit. Idem in alio sermone. Petrus.n.primus apostolorum, qui accepturus erat ecclesiam: & claues regni caelorum: & multitudinem gentium: cui dominus xpus ait. Quicquid ligaueris &c. Et si per petrum. S. Augustinus ecclesiam intellexisset: quomo dixisset accepturum ecclesiam esse Petrum. Idem non recipit se. Et in sermone de nauicula iterum pro Petro sic ait. Vide ne ista nauicula non sit nauicula, quae Petro reddenda tribuitur. Sed ecclesia/quae apostolo gubernanda committitur. Et infra. Petrus tanq̃ bonus pastor tuendum gregem accepit: ut qui sibi antea infirmus fuerat fieret oibus firmamentum. Adest & dñs Hieronymus ad Eustochium de uinculis. S. Petri. Quid facimus nunc nouatian̄? perdimus apostolum Petrū? an recepimus reuertentem ad xpum? Ecce xpus eum recipit: & tu eiicies? Sed clamat contra te Paulus. Si deus iustificat/tu quare cōdemnas? Dicis, Credite, Baptizatis non debet paenitentibus subueniri. Ecce apostolo paenitenti suc currit: q est epor̃, episcopus. Aduerte. o Martine epor̃ episcopū uocat eū. S. Hier. Ommitto Chrisostomū/q(ut supra habitū est) Petrū aclamat ecaput ecclesiae, & uerticem. Et, ne tractatulū hūc in summā cōuertā, alios missos faciā. Tota maris aqua eiusdē saporis: poterit ne errare tota haec ecclesia?

Hiero.

Chrisost.

¶ Si autem per ecclesiam uelis suscipere hanc nostram coadunationem fidelium hic in carne uiuentem: & eam audies Petrum omniū pastoré appellare, sic haec ecclesia introducit xpus Petro alloquentem. Symon petre/anteq̃ de naui uocarem te noui te: & super plebem meam principem te constitui. Plebs xp ecclesia est super quam Petrus princeps constituitur a xpo / & nos plebs: & populus eius: & oues pascuae eius.

¶ Addiiciam & huic unum, quod forte ridendum putabis sapiet tñ simplicitatem xpianam. Si petrus successoresq; eius intrusi fuissent in tantam monarchiam/& non iure xpi, & dei acciti fuissent: nunquid omnes tyrannide notati apud Deum, & de perpetua damnatione sententiam recepissent. Quorum tñ plurimos claruisse miraculis scimus: ut de sancto Vrbano: Siluestro: Stephano: Igino: Martino: & Gregorio pontificibus/ & deq̃ plurimis aliis. Nunquid dñs repulisset eos in dānationē perpetuam? sicut uisibiliter dñs in ueteri testamento repulsam dedit, & puniuit atroci uulnere Oziam. 2. Paralipo. 26. qui temere uoluit incensum adolere super altare thimiamatis: prop-

Secūdo paralipo. 26.

quod lepra percussus est usq; in extremū diem. Quasi idem le/gimus Leui. 10. de Nadab: & Abiu filiis Aaron ignem alienū: & Idolatrarum accipientibus / & offerentibus corā domino. E/gressus est ignis a dño: deuorauitq; eos. Quid de pōtificibus Romanis actum fuisset? saltem inuisibiliter: & ad gehenā per/petuæ mortis. Si legitimi non essent primates: nullus eorum inter sanctos reponeretur: cuius oppositum scimus. Nūc Mar tine aliud producas. Leuiti. 10.

¶ Oppositio. 9. Martinus.

¶ Sequitur autem. Et super hanc petram ædificai bo ecclesiam meam. Si per hanc petrā. intelligimus potestatem papæ, vide quid faciamus. Primum seq tur quod ecclesia prima apostolorum non fuit eccle sia, quia petrus (vt solidis probem argumentis) an/no. 18. adhuc fuit Ierosolimis, nec dū viderat Ro mā. Quod ex Paulo ad Galathas clarū fuit. Qui scribit se post conuersionem suam abiisse primum in Arabiam, deinde post annos tres venisse Ierosoli/mam videre Petrum, ac postea post quattuordecim annos ascendisse, & contulisse cum Iacobo, petro, Ioanne Euangelium præputii. Quis autem ita in saniat (quæso) vel Orestes ecclesiam Ierosolimita/nam, & catholicam non fuisse ecclesiam, quia pote/stas ecclesię Romanę nōdū fuit nec forte fides eius. Non ergo supra petram. i. potestatem/ sicut decreta quædam exponunt, sed supra fidem a Petro totius ecc͞liæ p͞sona cōfessam edificata est/ cū & vniuersalis/ & catholica ecc͞lia tāto tēpore ante Ro. ecc͞liā fuerit.

Nemo est:qui neget de catholicis/tẽpore apostolorum non fuisse uerã ecclesiã.Sed multi sunt:& fideles oẽs: q negarẽt:φ tunc potestas ecclesiæ Romanæ non fuerit. Immo potestas Romanæ ecclesiæ fuit anteq̃ Roma: uel Romani ad fidẽ cõuerterẽtur,secũdũ uerum:fidelẽ:& eccl'iasticũ sensũ.Et sequella illa falsissima est cũ dicis. Nec forte fuit fides eius. Ro.s.ecclesiæ / imo certe fuit qa una est omniũ fides comunis xpi: ut mox probabitur. Et ne per diuersos uagemur anfractus ob equocationẽ huius nominis ecclesia,ideo quot modis sumatur distinguo

Eccl'ia particularis qd.

Ecclesia. Alia particularis. Alia uniuersalis. Particularis ecclesia est coadunatio uirorum:& mulierum in xpo credentiũ in loco particulari uiuẽtiũ:ut Senis : Florentiæ :Lucæ:uel Romæ:& sic eccl'iæ multæ sunt:secundũ diuersitatẽ locorum : & sic sumpsit ecclesiã Petrus prima epistola sua. c.ultimo salutat uos ecl'ia,quæ est in babylone. Et apoca.1. Quod uides scribe in libro:& mitte septẽ ecclesiis:quæ sunt in Asia. Et sic particulariter accipiendo ecclesiã,fateri licet ecclesiã Ierosolimitanã pcessisse Romanã ecclesiã tẽpore:ut liquet in actibus apostolorum quasi p totũ librũ.

Prima Petri.c.ultio.

Apoca.1.

Eccl'ia ulis: qd.

Ecclesia uero uniuersalis bifariã secatur (de miluã:i loquor) Primo mõ ecclesia uniuersalis est cõgregatio fidelium omniũ a principio mũdi usq ad diẽ Iudicii:ut uidetur explicasse seruator. Math.23.dicens pharíseis . Vt ueniat super uos omnis sanguis iustus : q effusus est super terram a sanguine Abel iusti &c.et in tali ambitu ecclesiæ locutus est. S. augustinus decimo de ciuitate dei.c.51.dicẽs . Nõ solũ a tẽpore corporalis psentiæ xpi:sed ab ipso Abel usq in huius seculi finẽ peregrinando percurrit ecclesia. Idẽ affirmat: S.Greg.ab Abel iusto,usq ac ultimũ electũ semp manet, eccl'ia.Cõtinet autẽ hic eccl'ia nõ solũ xpianos: uerũ & eos de sinagoga:& eos d lege naturæ,& destitutæ & istitutæ . Huius ecclesiæ caput fuit: & ipse xpus anteq̃ nasceretur:& ab eo efficaciam habuerũt:& habent illa : & nra sacrificia:uel sacramẽta , attestãte Paulo ad Colos.1.ipse.s. xps qui est imago dei inuisibilis.primogenitus omnis creaturæ:quoniam ab ipso condita sunt uniuersa in cœlis: & in terra. Et parum post dicit.Et ipse est caput corporis ecclesiæ.

Math.23.

August.

Grego.

Colo.1.

Secundo autem modo ecclesia summitur pro conuocatio-

ne:& unione fidelium omnium in xp̄o credentium a tempore ipsius xp̄ i& uerbi incarnati: & apostolorum: & successorum usq3 ad diem nouissimum extremi Iudicii. ad Ephesios. 5. Vir est caput mulieris:& xp̄us ecclesiæ. Et istius ecclesiæ pastorem & rectorem Petrum xp̄us constituit. Math.16. super hanc petrá ædificabo ecclesiam meam. Tunc ultra, ecclesia hoc pacto sup/ ta in ecclesiam Romanam traducitur multis de causis,& ratio nibus:quarum prima ea est. Quoniá Petrus primas ecclesiæ uniuersalis (ut dictum est) Romam ueniens ecclesiam Ro/ manam in sponsam elegit:& eam sanguine proprio: & uerbo predicationis consecrauit:sicut per istorias authenticas,& irre/ fragabiles certum dignoscitur: & Romana ecclesia a spōso suo Petro uniuersali pastore primitatis dignitatem accepit uendi/ cans sibi nomen ecclesiæ uniuersalis a fide catholica:& uniuer sali ibi Romæ prædicata a primo,& catholico pastore Petro,& miraculorum multiplicitate confirmata. exquibus plura se/ quuntur. Ephe 5. Math.16.

¶ Primum:q̄ Romanus pontifex:uel Romana ecclesia, ratio ne iam dicta, a nulla alia ecclesia præuenitur: cum sit uniuersa/ lis,& catholica, ut patuit.& in tali sensu(ut sanioribus patrib9 placet) falsum est:quod a Martino asseritur, q̄ uniuersalis ec/ clesia tanto tempore ante Romaná fuerit ecclesiam. Hec repræ hensibilis esset(iuxta modum loquendi scripturæ sanctæ)hæc assertio:q̄ Romanus pontifex fuerit Petrus anteq̄ Romá ueni/ ret. Et pro hoc adduco testimonia sacrata. Primum per Math. 1.c. Iesse autem genuit Dauid Regé.1. genuit Dauid, qui fuit postea Rex. Conformiter dicimus Petrum Romanum/ dum erat Ierosolimis. Secundum testimonium Actuum.16. Paulus cum comitibus suis fecit se Romanum anteq̄ Romá uidisset inquiens. Cæsos nos publice indénatos homines Romanos miserunt in carcerem:& nunc occulte nos eiiciunt:non ita:sed ueniant:& ipsi nos eiiciant. Vide Paulum Romanum se appel lat:quoniá eo iturus erat. Romanus ergo Petrus pontifex fuit non solum Romæ,sed duȝ Ierlém incolebat:& Romana uni uersalis ecclesia tunc erat:& hæc uera, reluctante Martino. Nec implicant ista ecclesia Ierosolimitana præcessit Romanam ec clesiam (in particulari sūmendo ecclesias) & tamen Ieroso/ limitana ecclesia non fuit ante Romanam ecclesiam:quia una est uniuersalis,& catholica ecclesia. Inueniat aliud, quod pro/ mat Martinus. Math.1.c. Actuū.16.

Math.18. Vlterius Mathei.18.in plurali nūero dicit non ad Petrum: non ad apostolos / sed ad ecclesiam dicens. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis. Quęcūq; ligaueritis super terram, ligata erunt in cœlo. Accede nunc qui voles: & hunc cum illo loco confer. Ille sonat soli Petro datas claues. Hic negat: & non soli datas asserit. Quomodo vtrunq; stabit? concordandum vtiq; est vtrunq; verbum quod idem xp̄us dixit. Si soli petro collatæ sunt, mēdacium est / quod hic dicit omnibus collatis. Quis autem non videat hunc posteriorem locum esse interpretē prioris: & in hoc rem esse clare expositam: illic vero in petro vnitatem multorum in ecclesiam cōmendatā? Quin vide quoddam mirabile: illic incipit ab omnibus dicens. Quem vos me esse dicitis & finit in vno Petro dicens. Tu es, & tibi dabo. Hic contra, incipit ab vno dicens. Si peccauerit in te frater tuus & definit in omnibus dicens. Quæcunq; ligaueritis &c. Non ne clarum est per vnum Petrum illic voluisse idem, quod hic per vniuersos? & claues nō esse vllius hominis singularis: sed ecclesiæ, & comunitatis, vt firmum sit sacerdotem non suo iure: sed ministerio (quia ecclesiæ minister est) ecclesiæ clauibus vti, nec tanq̄ suis, aut sibi, sed ecclesiæ traditis. Credo iam hæc ferme fidem factura. Hanc Ma/

thei auctoritatem, neq; ad petrum, neq; ad successo-
rem: nec ad vnam aliquam ecclesiam, sed ad omnes
ecclesias pertinere. Et quis poterit negare illi esse cla
ues traditas/ qui reuelante patre xpum confitetur?
Quo posito: necesse est, vt vbi sit reuelatio patris,
& confessio xpi: illic & claues. At hæc in qualibet
ecclesia est, non autem in vllo singulari, & in certo
homine.

Defensio.10.

¶ Tria prorsus satis noxia proponit Martinus, ut claues a Pe-
tro extorqueat: quæ singula rimari: an uera sint nec ne licebit.
¶ Primum mendaciũ est soli petro collatas esse claues. Secũ-
dum mirabile. latet in Euangelio de clauibus duobus in locis:
in primo incipit ab omnibus: & finit in uno: in secundo loco
incipit ab uno: & definit in omnibus, in signum: ꝙ secũdus lo-
cus interpres est primi: & omnes habent claues: non solum Pe
trus. ¶ Tertium ubi est reuelatio patris: & confessio xpi: ibi
sunt claues: sed hoc est in qualibet ecclesia: & non solum in Pe
tro. ergo petrus solus claues non habet. ¶ Sed ꝙ nullum isto-
rum trium uerum sit, apprime declarabitur. Et primo menda-
cium est ꝙ petrus solus non habeat claues: & extorta est proba
tio. Cum dicitur, Conferantur ista duo loca simul, nẽpe Math.
16. sonat soli Petro datas esse claues. Secundo autẽ loco Math. Math. 16. Math. 18.
18. cum dicitur. Si ecclesiã non audierit, sit ubi sicut ethnicus:
& publicanus, et quæcũq; solueritis super terram &c. Quis nõ
uidet secundũ hunc locũ interpretem prioris: quoniam ille in
primo loco cum dicitur Petro. Tu es petrus: & tibi dabo cla-
ues: per petrum intelligere debemus unitatem ecclesiæ: & non
personam Petri. mendacium ergo est ꝙ petrus solus habeat cla
ues. At nos dicimus Martinum pseudo fuisse expositorem:
& contra textũ: & sensum expressum Euangelii. Nusq; legimus
in sacra scriptura per unũ hominẽ omnes alios importari, ut
iste uult per petrum omnẽ ecclesiam designari. Quod si sic es-
set, potuit alius per Iudam proditorẽ omne apostolorũ colle- Marc. 14.
gium adnotare. Et cum prædixerat dñs Mar. 14. dicens. Vnus

ex uobis me tradet. Vnus.i. omnes me tradent. Et quis suffer/ ret ista? Ideo mentem Euangelii sectando, aliæ sunt claues ec/ clesiæ datæ Math.16. Tibi dabo claues: uel alio modo se habē/ tes: & aliæ sunt claues ecclesiæ datæ Math.18. Quæcūq; ligaue/ ritis super terram. Quæ nam sint claues Petro promissæ, expli

Io.ultimo. cat nobis locus, in quo fuerūt exhibitæ. Io. ultimo. Pasce oues meas. Modo in hunc locum cum alio loco cōfer: & cognosces claues Petro collatas multo, longeq; maius præcelere claues a postolorum, uel ecclesiæ. Istæ enim claues Petri tales sunt, qui bus oues xp̄i pascere: & consequenter regere habet. Et qui xp̄um confitetur, ouis per humilitatem fit, & sub petri pastura con/ sistit: Nō tales, claues apostolorum sunt: non omnis q xp̄um audit uelut Iacobus: uel Andreas: siue Thomas pascit: aut cu/ stodit. Immo apostoli omnes oues xp̄i cum essent, sub petri cu ra, & pastura, continebā tur. Ad oēs extenduntur claues petri ligā do, soluendo, & pascendo: ad tanta autem intercipiūtur claues apostolorum. Et hæc de primo.

¶ Secundum quod proponit Martinus. Quin uide mirabile. in primo loco xp̄us incipit ab omnibus dicens. Vos autem quē me esse dicitis, & finit in uno. Tu es petrus, tibi dabo claues

Math 16. Math.16. In secundo autē loco contra incipit ab uno dicēs. Si peccauerit in te frater tuus: & desinit in omnibus dicens. Quæ cunq; solueritis &c. Et hoc ut per secundū locū intelligatur pri/ mus, claues nō petro: sed ecclesiæ toti esse collatas. Decipit po tiusq̄ decipiatur iste. Credo hunc uidisse in utroq; loco confor/ miter loquutū fuisse xp̄um & tam in primo, q̄ in secūdo loco ab oībus incepisse, ut nunc detegā. In primo nāq; cōpertum est in/ cepisse ab omnibus dicēs. Vos aūt quem me esse dicitis? termi/ nauit in uno: quoniā unus sane respōdit. In secūdo loco: et ab oībus incipit dicens. Si peccauerit in te frater tuus: Discurratur p uniuersā seriē scripturarū, perseuerā ter reperies hoc esse statu tum, cum dn̄s loquitur uage, personam propriam sub nomine proprio subiicendo, semper ad omnes, indifferenter/ tunc loq/ tur. Testimonia non deerūt. Et primo p̄spice modum loquen di dn̄i ad oēs sub nomine unius idetermínati. Exo.20. dū præce

Exo.20. pta cō lit dicēs. Ego sum dn̄s de9 tuus, qui eduxi te de terra Egy/ pti. Dn̄s de9 tuus (inquit) Quō tuus? Immo omniū illorū: & et p̄sequitur. Non habebis deos alienos corā me, non facies tibi sculptile &c. Quin uide mirabile. Ille ipsemet dominus legisla tor tam in Exodo, q̄ in Euangelio Math. omnibus uolens præ

cipere eundem modum seruat sub unius prætextu. Ibi dicit Non facies tibi sculptile, dum omnibus imperat. Hic, si pec/ cauerit in te frater tuus, omnibus æqualiter mandans. Error ergo fuit: et non quoddam mirabile, ꝙ ibi ab omnibus in/ ciperet, hic aũt ab uno. Immo monstraui sic tam ibi, ꝙ hic ab omnibus esse ceptũ: et si in petro termiata sit tibi auctoritas cla/ uium. Nunc ad tertium. Tertium ex te imaginatus es, Ignare ꝙ ubi reuelatio patris, et confessio xpi, ibi sunt claues. Ideo nõ soli petro dant: sed ecclesiæ & cuicũq; cõfitenti xpum. Martha. ergo, quæ confessa est xpum. Io. 2. Ego credidi, quia tu es xpus filius dei: et non nisi per reuelationem patris: suscepit ergo: et Martha claues. Pilato quoq;, qui et ipse palam per titulũ cõfes/ sus est Iesum, et ei datum fuit desuper, traduntur claues secun/ dum Martinũ: Ne ergo in has lamias incidamus, dicimus pe/ tro soli dari claues: et quia reuelante sibi patre: et quia sic placi/ tum fuit ante xpũ. Et non qui confitetur xpum ex reuelatione patris claues accepit, Non omnis q dicit mihi (inquit xpus) Dñe, dñe intrabit in regnũ cœlorũ. Tunc quæ proposuit Mar/ tinus satis manifeste sunt euersa: nisi aliud adducat. Io. 11.

¶ Oppositio. 11. Martinus.

¶ Quod vt xpus nobis cõmendaret statim post gloriosam istam petri cõmendationẽ, cũ eum petrus prohibuit: ne moreretur, audiuit. Vade post me sat/ thana. Non. n. sapis quę dei sunt. Quid hoc est Nõ sapit Petrus quæ dei sunt? Non ne pr̃ reuelauit ei? Si hæc ante cõmendationẽ petri facta fuissent, aliquid momẽti hẽret petrũ ꝓ sua & successorũ: aut vnius ec clię psona fuisse cõmendatũ. At nũc, cũ post cõmẽ/ datiões vituperet: vt ignarus dei, clarũ fit illũ supe/ riorẽ petrum, qui claues accepit nõ fuisse Petrum fi/ liuz Bariona: sed ecclesiam filiam dei: quę verbo dei genita verbum dei audit, & confitetur perseueranter

in finem: non aliquando non sapiens quę dei sunt, & retro abire iussa, sicut petrus. Aut si hoc ad Ro. pó/tificem, & ecclesiam pertinet, quod ad petrum dici/tur, tibi dabo claues, iam irrefragabili sequela etiam ad eundem: & illud pertinebit/ Vade post me sathana, non enim sapis quæ dei sunt. Aut si hæc non ad se pertinere putant, iam nulla ratione cóuincere pos/sunt ea quæ superius dicta sunt ad se pertinere. Sed age latius si omnino ad rigorem istum grãmaticum se recipiunt, ꝙ soli Petro dictum est. Tu es Petrus/ tibi dabo claues &c. quomodo resistemus hereticis si q hoc nostro rigore verborum nixi nos vrgeant, & dicant. Esto ad solum petrum hæc dicta sunt: er/go non ad successorem, ergo ecclesiæ claues cum pe tro venerunt: & cum petro abierunt. Vbi ergo nũc ecclesia? Non enim ad plures pertinere potest: quod ad vnum dicitur: sicut illud. Cum iunior esses cin/gebas te &c. quod ad solum petrum dictum est: vt cum petro impletum & finitum sit, ad nullum suc/cessorem eius pertinens. Si autem ad successores, & aliquam ecclesiam dictum est, iam nulla ratione pro hiberi potest, quin ad omnes dictum sit. Immo ne/cessaria ratione ad apostolos oẽs: qui presentes erãt, magisq̃ ad vnius petri successores, qui nódum erãt, dictũ accipiet. Quod si ad oẽs apl'os: etiam ad om/nium apostolorum: & non vnius apostoli successo/res dictum intelligetur &c.

¶ Tertia iterum in mediis adducit Martinus ex antiqua Cro/mena.i.ex uetusto hereticorum dogmate contra Petrum:ꝙ nõ susceperit claues.

¶ Primum.si persona propria cõmendatur de gloriosa cõfes/sione:& de reuelatione paterna: quomõ statim post hoc eodẽ c.16.Math.iubetur retro abire?& dicitur ei. Vade retro Sathana nescis ea quæ dei sunt:quõ est ignarus dei cui reuelat pater:Si/gnum est ergo:ꝙ Petrus,qui cõmendatur,est ecclesia,quæ gna ra est dei:& non abiit retro. Math.16.

¶ Secundum.si ad personam Petri proprie ptinet collatio cla uium,& retro abire:ergo non pertinent claues ad successores, uel ad pontifices:eo quia claues cum Petro uenerunt, & abie/runt. Papa ergo non est successor Petri:nec habet claues.

¶ Tertium. si ad successores pertinet illud dictum. Tu es pe/trus:tibi dabo claues,igitur iustius est cõuenire ad eos aposto/los:qui tunc cum petro erant,q̃ ad alios, q nascituri adhuc erãt ut fuerunt quos dicunt pontifices.Et si ad illos discipulos con/uenit: ergo ad successores eorum.Et sic omnes pares erunt: & non pontifex Romanus præcellit.

Soluta sunt autem omnia hæc anteq̃ formarentur. Difusæ sunt per ipsum sensum in lege sacra solutiones.

¶ Ad primum miratur iste cur iubetur Petrus abire, tanq̃ ig/narus dei,quia is est Petrus, cui reuelat pater archanum: ergo alius est Petrus,qui tanq̃ Sathanas reiicitur: & alius qui cõmẽ/datur:pro quo est ecclesia. Arguam:& ego simili argumẽto an/teq̃ soluam:ut uidere fas sit, quanti sit. Helyseus:4. Regũ.4.co/gnouit mulierem illam sunamitem parituram in tempore isto in hac eadem hora filium,quo mortuo non cognouit rem di/cens. Dñs celauit a me:& non indicauit mihi. Possem: & ego suspectum reddere Helyseum,sic inferens. Helyseus reuelante deo cognoscit mulierem puerperam:& con cognoscit: duʒ ad eum uenit,ergo alter Helyseus est: cui reuelat dñs ab isto. 4.Regũ.4.

Itidem de Ioanne baptista. Ipse quidem nouit saluatorẽ. Io.1. dicens. Ecce agnus dei:ecce q tollit peccata mũdi, & multa alia ferme de seruatore,deo reuelante cõtemplatur,& prædicit:& tñ post hoc Math.11.ignarus est:an sit qui uenturus est; an alius sit expectandus:qui redẽpturus sit mundum/ ut exponit Grego/rius. Non ne ista decurrunt sicut quod de petro blacteras? Est Io.1. Math.11. Grego.

ergo dñs obiectũ uoluntariũ,& reuelans uoluntarie: quæ uult occulta: quæ uult pandit/ ut Petro: & aliis occultissima ratione fecit. Idem ergo Petrus: & omnino indistinctus q gnarus dei & ignarus est, prout ipse reuelans dñs uult.

¶ Secundo. cum dicitur. Si ad personam Petri pertinet collatio clauium,& retro abire: ergo non pertinet ad successores, eo quia claues cũ petro uenerũt, & abierunt. Retro Cum Petro:& quolibet alio abeũt: & ueniũt actus proprii, & personales: sed non officiũ: quod restat persona abeunte,& succedente. Actus proprius ille est cuius causam ipsam personam constat esse:& a mera libertate hominis succedit (ut de actibus humanis loquamur)& abeunte supposito, abeunt & actus, ut obseruatio ipsa testatur. Officium autẽ non recedit deficiente officiali, qm̃ officium a persona largiente, & non a recipiente robur,& energiam accipit: ideo non transit, transeunte suscipiente. Collatio clauiũ:& ipsæ claues a deo largiente:& non a petro suscipiẽte efficaciã sumpserũt. Transeat Petrus, ut licet, nõ trãsit officium, quod iterũ residet in successorem quousq; deueniat in ultimum a deo præuisum,& præordinatũ. Claues ergo Petri nõ abierant cum petro crucifixo: sed in Linum põtificem residerunt: et sic deinceps usq; ad modernum pontificem. Nõ sic de actu proprio qui insequitur proprium suppositum. Et ut simile testimonium a sacra lege recipiamus, hoc est. Helyas habuit officium, et proprios actus. Proprii actus, transeunte, et recedente Helya recesserunt et ipsi: ut comedere panem subcinericium: & dormire sub iunipero. Sed officium Helyæ fuit deuios uita,& exemplo ad uiam reducere. Hoc officiũ non abiit cum Helya per turbinem in cœlum: per currũ igneum: sed in mulus successit. Ita q dominus uocauerit Iohẽm baptistam Helyam: Math. 11. Omnes enim prophetæ: & lex usq; ad Iohẽm prophetauerunt:& si uultis recipere, ipse est Helyas, qui uenturus est quo ad officium. In propria persona Iohẽs non fuit Helyas, ut multi ex Iudeis (forte professione Pictagorici) credebant ipsum esse Helyam. Io. 1. interrogauerunt eum, Helyas es tu? Et respondit. Non. Vide, xp̃us dicit. Iohẽs ipse est Helyas At Iohẽs interrogatus: an esset Helyas, dicit Non. Nec contradicit Iohẽs xp̃o: quia ipse in officio: iste in persona intelligebat. Successor ergo petri in persona nullus est Petrus. Auctoritate autẽ quilibet est Petrus: & cuicumq; ex officio incũbunt claues: sed non retro abire/ nisi ex contingentia: non ex sequela necess

Actus proprius.

Math. 11.

Io. 1.

saria: quoniam actus, & operatio propria fuit. Ideo ad tertiū.

¶ Tertium quod deducebatur fuit hoc. Si ad successores pertinet illud dictū: Tu es Petrus tibi dabo claues. Igitur magis conuenit ad eos apostolos, qui cum Petro erant, q̄ ad eos, qui nondum erant: ergo apostoli successores Petri, & pares cū eo, & sic per successionem: ita q̄ papa non præcellit alios sacerdotes successores apostolorum. Cauillo huic pauca sufficiant. Nam si melius, & rationabilius fuisset hoc quod inducit: utiq; factum fuisset. Si propter presentiam xpi: uel Petri dona dei distribuerentur: Paulus, qui tunc non erat uas non fuisset electionis. Qui curam ergo gerit ecclesiæ, qui spūs sanctus est, perpetuari uoluit in tempus æternum suos pontifices per electionem. Liquent ergo omnia contra Martinū. Construat ideo aliud.

¶ Oppositio. 12. Martinus.

¶ Sed respondeat tamen mihi qui potest: quis nam credendus sit habere claues etiam in Romana ecclesia. An ipsa ecclesia, vel papa? Attende quod dico. Quando papa eligitur, an secū affert claues: vel nō? Si affert, ergo erat papa anteq̄ȝ eligeretur. Si non affert, a quo accipit? Nūquid ab angelo de cœlo? Nōne ab ecclesia? Itē quādo papa moritur, cui relinquit claues? Aufert eas secum? Si nō aufert, cui relinquit nisi ecclesiæ, a qua accepit? Quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experiētiam optimā Euangelii interpretē claues nec Petro: nec successori: sed soli ecclesiæ datas/a qua tanq̄ȝ minister accipit vsurus eis sacerdos. Vbi nunc est, quod soli Petro dictū esse putatur, Tibi dabo claues? Immo nūc est quod soli ecclesiæ Ro. claues datę sunt. Necesse est vt in qualibet ecclesia claues sint, vt dixi supra.

¶ Arguit sic Martinus, ut probet pontificem non habere claues præceteris sacerdotibus. Ecclesia elegit papam: ergo ecclia dat ei claues. Et si ecclasia non daret claues, a quo habet? Nūquid ab angelo de cœlo? Ecclesia dat claues: ergo ipsa habet penes se, & papa eas accipit eis usurus ut minister. ergo xp̄us non dedit eas Petro: sed ecclesiæ. Non igitur papa successor petri est. Hæc est in summa ratio fulgentissima Martini: qua armatus uelut alter Goliat exprobrans inuitat quēcūq; ad certamen. Eligite uirum ex uobis: ut descendat mecū ad certamen singulare clamabat ille spurius. 1. Regū. 17. Non secus fecit sodalis eius Martinus nunc inquiens. Respondeat tū mihi quā potest & attēde quod dico. Ipsa ueritas iam accincta uenit cōtra te ad papilionē, & conopeum tuum euertendum.

1. regū. 17.

electio diuina.

¶ Primo sciendūq; sit. elegit deus: elegit hō quoq; sed magno distinguntur interuallo, electio diuina: & humana. Cum enim elegit dn̄s aliquem: repente dat ei illud, ꝓpter quod elegit illum: ut de eo dici possit illud. p̄s. 64. Beatus quem elegisti, & assumpsisti. Et si suapte natura aliud sit eligere: & assumere: uel concedere. tn̄ cum dn̄s eligit, assumit & tribuit ei quicquid sit tribuendū. Math. 20. Multi sunt uocati, pauci uero electi. Et q electi sunt: bonum sunt cōsecuti. Nō sic se habet electio humana. Aliquando. n. homo eligit, nec potest ei conferre ad quod elegit: & minus in humanis est eligere q̄ contribuere: ideo homo eligere potest: & non semper conferre: aut tribuere. Testimonium ponitur. Iosue. 18. Qui uolēs describere terram, quā dn̄s daturus erat eis, dixit filiis Israel. Eligite de singulis tribubus ternos uiros, & mittam eos, ut pergant: atq; circūeant terrā: & describant eam &c. Vide hic in humanis actibus diuidi electiouem ab officio filii. Israel eligunt ternos de tribu singula, sed non miserunt illos: sed Iosue misit, & officium dedit. Non secus est in proposito nostro. Ecclesia eligit quem pōtificari uolunt: sed potestatem non largiuntur. Ipse xp̄us dator est potestatis, apud quem non est transmutatio, neq; uicissitudinis obumbratio. Et sic ecclesia electum facit, sed xp̄us eum exaltat per collationē potestatis. p̄s. 88. Exaltaui electū de plebe mea. Et uniformiter reperies in omni serie sacræ scripturæ. Homo eligit, & dn̄s exaltat. Nam & actuū. 6. multitudo fidelium eligunt septē diacones: sed ipsi apostoli constituerunt illos super opus: Plebs elegit, apostoli cōstituerunt. Aliud ergo est eligere in humanis,

p̄s. 64.

Math. 20.

Electio humana.

Iosue. 18.

p̄s. 88.

Actuū. 6.

& aliud constituere, secundū legem diuinā dico, ut per adducta testimonia comprobatur. Non est ergo minister ecclesiæ papa sed xp̄s: ecclesiæ pastor, & caput est. Quando ergo papa eligit, non defert secū claues: sed a xp̄o inuisibili inuisibiliter inuisibiles claues accipit. Q̄m quæ uidentur temporalia sunt: quæ autem non uidentur æterna. Secūda Corint. 4 Et quādo papa moritur, non ecclesiæ: sed a xp̄o remanent claues pontifici eligendo tradendæ: & non secum deferet tumulandas secundum tuam fastigiatam experientiam Martine, nouum aliud indagare. 2. Corinth.

¶ Oppositio. 13. Martinus.

¶ Adhuc vnum dicam: & vtar apostoli Pauli argumento. Rom. 4. vbi probat ex circūstantia temporis, & facti / Abraam non ex circūcisione: sed ex fide iustificatum nulla alia ratiōe vsus, q̄ quod Abraā ante circūcisionem fuerit iustus apud deum per fidē Si hoc eius argumentum valet, sicut necesse est valere, necesse erit & hoc valere, quod nunc produco in hunc modum. Petrus quando claues accepit a xp̄o (Si omnino eius personam solam contendis accipere) nondum erat corpus vrbis Romæ. Immo proprie: nūq̄ fuit episcopus illius ciuitatis, sed apostolus episcoporum institutor: maior omnibus episcopis. sed erat vnus inter apostolos, ergo claues non sunt ei datę, secundum, ꝙ postea vel factus, vel mutatus est vel loco, vel officio, sicut Abraæ non est iustitia reputata / qualiscūq; factus est post fidem, sed prout fuit apostolus tantū, & presertim habens patris reuelationem. Quare prorsus nihil hæc auctoritas ad Ro. pontificem pertinet: etiam si soli petro dicta fuisset. Roma. 4.

Roma.4. Galath.4.

Quãto nũc minus ptinet, quãdo nec soli Petri psõ nę dicta cõuincitur. Addo & aliud similis formæ argumentũ: quo Paulus Ro. 4. & Galat. 4. vtitur dicens, ꝙ sicut Abraę ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus qui credunt reputabitur iustitia. Quare, & his sicut Petro habenti relationem patris: & xp̃m confitenti claues dantur, ita necesse est omni similiter cõfitenti, & reuelationem habenti claues donatas esse, quod nulli, nisi ecclesiæ, idest cõmunioni sanctorũ cõuenire potest: cũ nullus singularis fidelis constãter, & certo, ac pseuerãter habere possit hãc cõfessionẽ: cũ nec Petrus ipse in eadẽ pseuerauit, qui nõ mõ aliqñ, sed mox post acceptas claues errauit: & tñ nõ sunt ei claues rursum ablatæ quia nõ in sua: sed ecclię persona eas accepit. Quod si hæc argumẽta nõ cõcludũt, nec illa apostoli Pauli, quæ allegata sunt.

Defensio.13.

Audiamus argumẽtũ Luthe. simile argumẽto Pauli ad Ro. 4. Arguit. n. sic Paulus Abraã iustificatus est: qa credidit deo ergo q crediderit deo iustificabit. i. reputabit ei ad iustitiã. Illud argumentũ Pauli necesse est ualere, qa Pauli: & nõ uerũ esse nõ potest. Ego (inqt Martinus) uti uolo tali argumẽto in materia Petri: & receptiõe clauiũ. Petrus, qa reuelationẽ habuit pr̃is: & cõfessus est xp̃u3, ideo claues accepit: ergo qcũꝙ paternã reuelationẽ hẽbit: & cõfitebit xp̃u3, claues recipiet: sed oẽs apostoli reuelationẽ pr̃is habuerunt: & cõfessi sunt xp̃um: ergo oẽs claues acceperũt; ergo nõ solus Petrus, sed & eccl'ia ip̃a. Obsecro te q legis, paruper introspicias hoc argumẽtũ Martini: & uidebis p hoc argumentũ probat anathematizatã illã conclusionẽ: quã nup iste eddedit. s. ꝙ ois xp̃ianus utriusꝙ sexus ẽ sacerdos. Ex necessaria sequellã sequitur, si Petro cõcedũtur claues quia

apostolus:& qa cõfessus est xpum:& reuelatiões habuit de hoc: ergo ois q est apostolus & qui credit xpum claues habet. Sed cum omnis xpianus sit uere discipulus xpum confitens, & ex reuelatione:qa nemo dicit dñs Iesus nisi in spũ sancto.1.ad Corinth.12.omnis ergo xpianus est sacerdos. Vide an uerũ sit nec ne dictum Pauli ad Col.6. Modicum fermentum totam massam corrumpit, Ex illo fermento malitiæ,& nequitiæ,ꝙ Petrus non habeat claues,deuenit in profundum malignitatis huius, fateri omnẽ xpianum sacerdotem esse. Ideo, ut uel malitiam, uel ignorantiam istius detegamus,audi solutionem. Est enim in sacra scriptura modus arguẽdi:& docendi.2.Thimo.3. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis ad docendũ: ad arguendum &c.ergo seruare habet modum:& ordinẽ:ne fallaciæ fiant, ob id aliquando in sacra scriptura ponũtur causæ in diuerso genere.quarum aliquando una est causa totalis:uel ꝓcisa sui effectus, & tunc licet arguere a causa illa sub mõ uniuersali ad effectum. Exemplum in promptu est. Lucæ.2. dicit Angelus Euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo:qa natus est uobis hodie saluator qui est xpus. Reddidit causam Angelus gaudii magni,quare?quia (inquit) natus est Saluator mundi:ex quo per illud,quia, causã ꝓcisam:& ꝓcipuam dicit:ideo tenet sequella. Quia natus est Saluator:ergo omnis fidelis gaudere debet. Valet eqdem. Aliqñ uero apponit causa non præcisa,& tunc sequella nõ ualet sub modo uniuersali: ut exemplo sacræ scripturæ,& solide probẽ. Nam. Io.2. dicit dñs Thomæ. Quia uidisti me Thoma credidisti tunc illud, quia causam explicat credendi:sed non est præcisa:ideo minime ualet hæc:quia uidit Thomas xpum credidit,ergo omnis q uidit xpum credidit? Non ualet. Et propter ignorantiam causaꝝ harum Martinus precipitem se dedit,qñ usus est argumento apostoli,sed nõ eodẽ mõ, quo aplus usus est, Arguit sic Martinus Petrus accipit claues,qa habet reuelationẽ pris,& xpum confitetur:ergo omnis q xpm cõfitetur: & reuelationem pris habet accipit claues. Non bene sequtur:qm̃ illud non est fundamẽtum præcisum in his quæ ad officium pertinent. Certissimum est requiri fidem ad hoc: ut claues habeat: sed fides non sufficit. Aliud expostulat.s.ꝙ dominus tradat:& acceptet fideȝ pro omnibus ualere ad officium illud. In eo uero ꝙ gratiam, quam uocat gratum facientem, recipiciat tunc fides causa est sufficiens: ut Petrus amicus Dei fuit propter fidem: ergo omnis

1.Corinth.12.
Ad Col.6.
2.Thimo.3
Lucæ.2.
Io.2.

habens fidem est gratus deo. Sed non cum fit itassitus ad digni/tatem: uel officium. Et sic argumentatus est Paulus ad Roma/
Ro.4. nos .4. Quia Abraã credidit ideo reputatur ei ad iustitiam: uel iustificatus est: q̃si inferens, ergo omnis qui credit iustificat̃, planissime ualet. Sed sequere ibi Paulum, ut non truncatum habeas argumentum. Continuat ibi Paulus ad Ro.4. dicens ex fide Abraam, pater est omniũ nostrum, sicut scriptũ est. Quia patrem multarum gentium posui te sic arguit Paulus iterum. Quia Abraã credidit: ideo factus ẽ pr̃ multarũ gentiũ. Et quoniã esse patrem non arguit gratiam dei gratũ facientẽ; ideo nõ dicimus ualere. Quia Abraã credit: & fidem habuit, ideo pater est multorum: ergo omnis habens fidem pater erit multarũ gentium. Certe non stat, cũ ultimus electus crediturus sit: & pater nõ erit. Quin uide tu Martine mirabile in lege dei, hoc fateberis ualere. Quia Abraã credidit iustificatus est: ergo omnis credens iustificabitur. Sed hoc aliud negabis. Quia Abraã credidit factus est pater multarum gentium: ergo omnis qui credit pater efficietur: sicut Abraam? Certe non. Et unde tanta diuersitas per illud, quia, uariata? quoniã unũ, quia, explicat totã causã: aliud non. Aequaliter currunt ista in petro. Petrus cõfessus est xpum: ergo saluus: ergo omnis qui sic cõfitebitur saluabitur. Sed non æque cogit hæc. Petro dantur claues, quia credidit, ergo cuicũq; credenti dantur. Fallax sequela dignoscitur, nec ad unguem sequutus es Paulum sane arguẽtem: & deceptus es. Iterum sequere.

¶ Oppositio. 14. Martinus.

¶ Verum vt opinionem contrariam penitus iugulemus. Age si ista verba. Tibi dabo claues &c. ad petrum, & successorem eius pertinẽt: necesse erit, vt & pręcedentia: & subsequentia hac vi sententiæ cohęrentia ad eosdem pertineant. Non.n. in sacris Euangelii verbis admittendi sunt, qui pro arbitrio sensus sui partem huc: partẽ illuc torquent: & rapiunt. Sed

ex consequentia sensus, & verborum, & ex circũstan
tiis intelligentia referenda est iuxta Hilarii documẽ
tũ. Cum itaq; xp̃us claues uoluit tradere, nisi prius
omnibus discipulis de sui confessione exploratis, de
inde non nisi accepto, & approbato responso petri ex
reuelatione patris loquentis. Clarum est claues non
esse, nisi eius, q talis est, qualis tunc petrus fuit. Quo
sequitur absurdissima absurditas: ꝙ malus papa, uel
episcopus non esset papa/nec episcopus: quia nõ ha/
beret fidem/quę cõstituit acceptorem clauium. De/
inde sequitur cõtra textum: & sensum eorum, ꝙ nec
Petrus claues acceperit, aut retinuerit: quia xp̃us di/
cit, ꝙ portæ inferi non præualebunt aduersus: vel ec/
clesiam, vel fidem/ quam tunc petrus tenuit. At con
tra petrum præualuit etiam ancilla ostiaria. Si itaq;
illorum sententia staret: necessaria omnino seq̃la se/
quetur aut Romanos, & omnes pontifices oportere
esse sanctos, & habere patris reuelationẽ, nec esse car/
nem, & sanguinem: aut eos non esse põtifices, nec ha
bere claues. Nec video quid contra hæc dici possit:
cum stet tam clarus textus, ꝙ claues sunt datæ non
nisi ei, qui carnem, & sanguinem non audit: sed patrẽ
cœlestem. Non est sanctũ, & iustum in spũ: alioquin
omnis põtifex est Sathanas non sapiens quæ dei sũt.
At si hoc dicimus, iam hereticorum nouorũ, & an/
tiquorum Donatistarũ, errorẽ renouamus, qui ma/
lum episcopũ non esse episcopũ asseuerant. Quod

absit a nobis, qui sanctæ & iustæ ecclesię ministrum ĩpium: & malũ esse posse confitemur. Ita fit: dũ per hæc verba volunt ex Ro. pontifice solũ & omnem, & vniuersalẽ pontificẽ facere, nullũ pontificẽ nobis relinquant: vt videãt quo stipendio scripturas vio/lẽtẽt adulatores, & ãbitiosi. Reliquũ ergo est Euã/geliũ hoc loco, nec ad petrũ nec ad successores eius, nec ad vllũ episcopũ, aut vllũ hominẽ singularẽ per tinere: sed ad cõmunionem sanctorum quę est ecclesia. Hæc deinceps potest claues cõmittere tũ digno / tũ indigno. Indignũ inquã corã deo / qa nescit vtrum dign9 sit deo: alioquin nõ nisi digno corã hominib9 cõmitteret. Quare satis patere arbitror qñ decreta quædã hũc textũ ad Romanã sedẽ, & pontificẽ tra/hũt nõ mõ frigidissime (qđ modeste dixi) sed ẽt cõ/trarie sensui euãgelico verbũ xpi tractare: qđ clari9 fa ciem9: qñ ea inferi9 examinabim9. Interim de hac au ctoritate satis sit ĩ sũma dictũ / q̧ si cui claues arrogãt, huic necessariã quoq; ẽẽ fidẽ petri / q̧ si fides necessaria ẽẽ negabit, eadẽ rõne negabit, & claues ẽẽ ei datas: cũ vtrũq; copulet & exp̃mat, ĩmo fidẽ magis: & p̃mo q̃ rit xp̃s. Quare nõ nisi de eccl̃ia xp̃um ẽẽ loquutũ cla re intelligit, nec de vna aliqua: sed de qualibet in q̃/libet parte mundi &c.

Defensio. 14.

Omnis hæc exageratio Martini tria ferme cõtra frigidissi/ma decreta (sic ea appellat) carpit: ut nõ Petro, sed ecclĩæ da/

tæ sint claues: alîter hæc sequuntur.

¶ Primū. Si Petro, & eius successori danť claues: ergo uerba sequētia sicut pcedētia de successore implebunť. s. q sit Sathanas, & retro abeat: sicut de petro xps dixit. ois papa Sathanas erit.

¶ Secūdū qđ sequitur est hoc: qm nō dedit claues petro, nisi prius eo explorato de fide: ergo successores Petri claues nō habebūt: nisi cū Petro æqualē fidē habeāt: & sic sacerdos malus, uel papa nō erit papa: ut donatistaꝝ heresis affirmabat.

¶ Tertiū qđ sequitur est qn Petrus claues accepit, aduersus q̄s præualere nō possunt portæ inferi: & tñ pualuit ancilla ostiaria: ergo claues nō suscepit: sed ipa ecclia: quæ retro nō abiit: nec Sathanas est: aut cōtra eā ancilla pualuit. Hæc sunt quæ iugulant nos (ut dicit iste Lutherus, sed melius lutuosus hō) dū mō iste acumulet, quæ in apparentia aliquid ostentēt, ei sufficit. Aliud quærit nihil, nisi ostētationē: ut coaceruare sibi possit laicos plebeos. Et q hæc nihil habeāt energiæ demōstro. Primo retorquēdo in eū quæ contra nos ipe cōglomerat. Secūdo soluēdo eius intricamēta. Primo ergo reflecto cōtra ipsum primā eius rationē sic. Si eccliæ danť claues, & nō Petro: ergo de ecclia uerificari debēt: & ad eā ptinerēt pcedentia, & sequētia uerba xpi: & ecclesia tūc retro abibit aliqñ: & Sathanas efficieť. Quod plusq̄ hereticū erit dicere. Nec nō 2m equæ deduco. Nō danť claues ecclesiæ, nisi prius explorata de fide: ergo nullus minister ecclesiæ poterit uti clauibus, nisi fidelis fuerit. Et sic renouať donatistaꝝ. iterū error, & heresis: quæ attestabať malos sacerdotes ministros: & sacerdotes non esse. Tertium æqua lance decurrit aduersus te. Portæ inferi nō pualent aduersus ecclesiæ claues, ministrorū eius: sed nedū aduersus Petrum ecclesiæ ministrum pualuerunt portæ inferi, uerum & ancilla ostiaria, ergo sequitur petrū non fuisse ministrum etiam ecclesiæ, quod in te militat. Qui & si neges petrum esse pastorem, & primatem ecclesiæ: affirmas nihilominus fuisse ministrum ecclesiæ. Et si nō erat per te clauium possessor, erat clauibus potens uti. Quid ergo dicendum Martine? Feriunt te tua, nobis illesis remanētibus: cum dissoluta erunt quæ contra nos iniustæ obiecisti. Et cum dicis. Si Petro, & successori dantur claues: ergo de quolibet uerificari debent tam uerba subsequentia, q̄ præcedentia. Erit igiť omnis petri successor Sathanas, & retro abibit. Respōdeo, Martine, q ueꝝ est, & indubitanter uerū est omnē Petri successore;

posse retro abire, & posse Sathanam esse. s. euersorem. Et quis ambiget hoc? Non ne tot pontifices euersores, & retro abierūt propter diuersa eorum crimina. Fatemur & nos hæc omnia tanq̄ de possibili, posse de successoribus Petri euenire: sicut de quolibet actu humano qui cōtingenter, & de possibili fit a mē te, & homine libero. Et sicut potest retro abire successor Petri: potest & ante progredi: & nō minus progredi, q̄ regredi. Et sic in nos non habes quicquam quo ad primum.

¶ Ad secundū. Petro nō sunt datæ claues nisi prius de fide explorato: ergo successor eius claues non habebit, nisi fidelis sit: qualis petrus fuit. Dico si tu tantū arguas de fide: & non de qualitate fidei facile concedo: & hoc uerū utiq; est. Nam dn̄s non cōmitteret ecclesiā sctā suā, nisi credenti xp̄um. Nec oppositū uisum est in tanto temporis interuallo. Multi equidē pōtifices summi, crimine notati sunt: sed nullus de infidelitate: quoniam malitia in uoluntate, cū fide informi in intellectu cohabitant.

Sapiētiæ.2. Sapientie.2. Excecauit eos malitia eorum. Nonne hoc uisum est in Petro, ipso dicente. Non noui hominem? Si uero æq̄lem fidem de necessitate in successore, æqualē in petro cōcludere intendis: hoc utiq; falsum esse dicimus: quoniā multi in hoc mūdo humiles, & infimi, omni dignitate destituti in fide æquales

Actuū.15. Petro inuenti sunt, referēte hoc idem Petro. Actuū.15. Qui nouit corda dn̄s testimonium perhibuit dans illis spūm sanctū, sicut & nobilis, & nihil discreuit inter nos fide purificans corda eorum. Infidelis papa esse non potest: quoniam fides donum dei est, per beatum Augustinum. Et non pmitteret deus papam prēm familiæ non esse uestitum ueste nuptiali fidei: & si non caritatis, & bonitatis. Primum ad officium attinet secundū ad seipsum. Quod si non habet: sibi ad interitū nocet, ecclesia grata permanēte. Tertium quod infers. Quomodo Petrus suscepit claues, cum aduersus eū præualuit ancilla ostiaria, q si habuisset nō præualuissent portæ inferi. Interrupte, & inepte legisti, Martine, scrutatus non fuisti locū scripturæ. Nunqd dn̄s protestatus est portas inferi non posse præualere aduersus petrum?

Math.16. minime. Sed aduersus ecclesiam. Dicit. n. sic Math.16. Tu es petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi no prævalebunt aduersus eam. s. ecclesiam. Non dixit Aduersus te, sed aduersus ecclesiam. Aduersus ergo petrū potuerunt: & portæ inferi prævalere, et ancilla ostiaria. Potuisset et damnari Petrus, nisi penitētiam lacrimosam egisset, nec xp̄s

mentitus esset. Credo per hæc, tua sophismata iam ex toto eua
cuata. Noua iterum expecto.

¶ Oppositio.15. Martinus.

¶ Secundo adducitur illud. Io. vltimo Simon dili gis me pasce oues meas. Hoc enim quia ad solum petrum dictum putatur, ipsum super omnes consti tutum arbitrantur. Verum q̄ & hæc nihil efficiat, ostendo. Primo quia certissimum est a petro nullũ apostolorum esse, vel creatum, vel missum. Quare nec verum: nec possibile ē petro oēs oues esse cōmissas: sed generali sententia omnibus dictum Pasce oues meas. Non. n. dicit omnes, sicut ad omnes aposto los dicit. Ite p vniuersum, & docete omnes gentes Verum ego non possum satis admirari, q̄ tot & tā ti viri contra tam expressas scripturas: tam euidētes experientias omnes oues petro arrogant, qui tamen vnanimiter confiteri cogũtur singulos apostolos in suas sortes esse missos, & Paulum de cœlo in aposto latum gentium vocatum. In quibus omnibus quō Petrũ adhuc omnium pastorem asserere audemus? qui nullum illorum misit pręsertim paulum. Vt ad Galathas. 1. multis verbis ostendit. Sunt hæc verba tam aperta, confutatione opus nō videatur. Illi (in quit Marcus) profecti prædicauerunt vbiq̄ seq tur ergo vel petro, vel successori suo nō esse omnes oues xp̄i cōmissas, aut oues, quas nō petrus, sed Pau lus: & cæteri apostoli pauerunt, ad oues xp̄i non per

Ioan. vlt̃o. Galath. 1. Marcus.

tinere. Quo quid blasfœmi⁹? ergo Corinthii, Galathæ, Philipenses, & aliȩ gentes: quia nec pascente, nec pastores mittente Petro pastȩ sunt, oues xpi intelligendȩ non sunt. Sed quid imoror in re tam apta? Si dicis: vt verbũ xpi ad solum Petrum dicit pasce oues meas. Respondeo. Non dixit omnes meas oues, alioquin peccasset Petrus si nõ oẽs pauisset. Solus sine cæteris apostolis. Peccaret etiam hodie Romanus pontifex, qꝫ nõ pascit, nec pastores mittit ad turcas & alias ꝓuincias. Quin aliud dicã ex isto verbo nihil potest cogi aliud, q̃ vt petr⁹ pasceret oues, q̃ fuerũt ex ouili Iudeoꝝ: & sic nihil ad eũ ptinet: nec ad Romanũ pontificẽ, & successorẽ eius, aut non ad solũ eũ ptinet, quod ex apostolo paulo. Galt. 2. probo vbi petrũ vocat apostolũ circũcisiõis: & se apostolũ gentiũ, ergo si qs ptinax esset: nulla vi posset cogi hoc verbo xpi aliud intelligi, q̃ʒ pasturã omniũ, q̃ fuerũt ex circũcisione, aut si extendit ad Ro. pontificẽ iam nec ꝓhiberi potest: quin ad omnes ptineat, & extendi pari negocio ad omnes queat.

Defensio. 15.

❡ Sex nõ minus erronea, q̃ obscæna inculcat Martinus, ad eũdẽ finẽ tendẽtia: ut petrũ omnium xpi exortem faciat

❡ Primũ. Petrus nõ creauit oẽs apłos: nec misit illos ad ꝑdicãdũ: qa missi a xpo: ergo Petrus non fuit omnium primas.

❡ Secundum xpus Petro non cõmisit omnes oues, sed oues sicut discipulis dixit: Ite in uniuersum mundum, docete omnes gentes: ergo non est uniuersalis pastor.

❡ Tertiũ Petrus nõ misit Paulum, qui e cœlo uocatus fuit: ergo sup Paulũ auctoritatem non habuit: nõ ergo sup omnes.

¶ Quartū. Seqtur: ꝙ Corinthii: Colossēses: Philippēses: Galathæ non sint oues xp̄i: quia pastæ s[unt] a Paulo, & non a Petro. Sed quid blasfœmius? ergo petrus non fuit pastor earum.
¶ 5. Petrus peccasset, si oēs nō pauisset oues, si omnes recepisset: & hodie peccaret Ro. pontifex non pascendo Turcas, uel ad eos pastores non mittendo.

¶ Sextū. Petrus solū est pastor iudeoꝝ. Nam Paulus apostolus ad Galathas uocat eū Petrū apostolū circūcisionis, se uero apostolū gentiū: ergo Ro. pontifex ineas succedit habēs ius super iudeos, & non super gentes: cū apostolo Paulo attineant. Solertissime percūctatus Lutherus non reperit quod in Petro carpere queat: & præcipue hæc sex per ordinē resoluendo, nullum momentū in eis reperiemus.

¶ De primo. Cū dicit Petrū non misisse, aut creasse apostolos: ergo nō fuerunt ei subditi. Quis nō uideat præstigiū istud. Nō creauit eos Petrus .i. non ordinauit apostolos, qm̄ antecessor xp̄us ordinauit: & misit. Ordinauit inquā in cena sacerdotes, cū dixit. Hoc facite in mei cōmemorationē. Luc. 22. Quomō poterant iterū a Petro creari? Misit etiā eos dn̄s Luc. 6. Elegit duodecim quos apostolos nominauit. Et Io. 6. Non ne uos duodecim elegi? & Math. 10. Hos duodecim misit Iesus præcipiens eis &c. Et iterum. Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum. Si ergo a domino missi fuerunt, quomodo a Petro erant, alio mittendi? Nunquid Petrus derogare poterat bullæ xp̄i? Et unum dico, nisi eos misisset dn̄s, auctoritatem prædicandi non habuissent nisi misisset eos Petrus. Ad Ro. 10. Quomō prædicabunt, nisi mittantur? Subiciebantur tamen tanq̄ superiori: ut ei coadiutores, & coædificatores. Nam ecclesia xp̄i coædificanda erat per apostolos: sed ordine congruo: qui primo non caret. Ad Ephe. 2. in quo & uos coedificamini in habitaculū dei in spiritu sancto. Sed Petrus creauit, & misit quosdā alios ut pastor, qui nondum fuerant missi, uel creati, teste Egesippo apostolorum uicino, qui de apostolo Petro sic scribit. Ordinauit hos duos episcopos Linū, & Cletum: qui sacerdotale ministerium tam Romano populo, q̄ aduenis bene sentientibus de Christo de fide exhiberent. Misit et per diuersas orbis climata quosdam Sacerdotes et Episcopos. In Ethruria maxime, quæ, ante Petri agonem Christo credidit: &

Luc. 22.
Luc 6.
Io. 6.
Math. 10.
Ro. 10.
Ephe. 2.

Paulinum, quem ex Antiochia comitẽ habuit ad Lucam urbẽ episcopum ordinauit:& misit:qui usq; in præsens non uulgari reuerentia ueneratur,& colitur: & hoc de primo. Item nõ esset alienum a ueritate asserere petrum misisse ad proprias ciuitates,& prouincias apostolos: quos xp̃us misit indifferẽter p uniuersum orbem. Iacobum.n.episcopum legimus Ierosolimitanum,quis eum illuc misit,nisi Petrus collegii apostolorũ uertex:pastor & caput.

Secundo. Petrum non fuisse omnium pastorẽ cum ei dñs non omnes oues,sed oues tantum indiffinite cõmiserat. At apostolis uniuersũ mũdum assignauit,& omnes gentes,dicẽs. Ite in uniuersũ mũdum:& docete omnes gentes. Ergo Petro non subiec. omnem gregem pascendum. Respondeo. Quis non crederet istum niti latenter uelle suggere nobis:q xp̃us nõ fuerit uniuersalis redemptor. Primo:qa & ipse dicit. Oues meæ uocem meam audiunt:& sequuntur me: & non dicit, omnes
Math.1. oues. Et Math.1. Ipse saluũ faciet populũ suũ a pc̃tis eorum:& non dixit,omnẽ populuũ. Et Lucæ.2.filius hominis uenit quærere,& saluum facere quod perierat:& non omne,pronunciat.
Lucæ.1. Si in Petrum militat ratio:ergo & in xp̃um. Et, ut Martinus segniter se gesisse cognoscat, hoc apertum est in sacra lege idem importari per aliquod indefinitum, quod p signũ uniuersale,
Ephe.5. ut Ephe.5. Mulieres uiris subditæ sint .i. omnes mulieres suis uiris subiiciantur. Et nescit homo utrum amore,uel odio sit di
Eccl's.9. gnus eccl's.9. omnis homo ignorat. Et eccl'.15. Qui timet deũ
Eccl's.15. faciet bona,omnis qui timet. Et sic ferme per omnem scripturam decurrens inuenies nisi per p̃cedentia, uel sequẽtia p omnibus non uerificari coartetur. Omnes ergo oues Petro xp̃us cõmisit per illud dictum, Pasce oues:ac si omnes dixisset: cum non appareat, quare quædam subterfugere habeat Petri pasturam,quo ad auctoritatem Petri.

Tertium. cum dicit Paulum non subesse Petro: quia e cœlo uocatur:et emittitur a xp̃o. Hoc supra solutum est. Non misit illum Petrus,quia missus iam fuerat, sed nõ p̃pter hoc Paulus Petro nõ subiiciebatẽ: sicut cæteri apostoli sicut ipse Paulus ad Galath.1.patentissime ostendit in signum reuerentiæ:quam
Galath..1. Petro gesserat. Post annos tres (inquit) ueni Ierosolimam uidere Petrum:et mansi apud eum diebus 15. nota ibi misterium ex uerbis Pauli pro dignitate:et potestate Petri. Nam et Ierosolymis tunc erat Iacobus frater domini Ierosolymitanus ep̃us:

& non gratia uisendi Iacobum uenit Ierosolimã: sed propter Petrum. Quid apud te hoc indicat/ nisi q̃ Paulus Petrum in superiorem recognouit.

❡ Ad 4. sequeretẽ q̃ oues pastæ a Paulo nõ essent de ouibus xp̃i ut Corinthii: Galatæ: Colossenses: & Philippenses, quoniã eas non pauit Petrus. Sed quid blasfœmius? Ad hoc soluendũ audi seruatorem pro se, & Petro Luc. 10. dicente; . Qui uos audit me audit: & qui uos spernit me spernit. Corinthii ergo, Galathæ, & alii audientes Paulũ, audiebant: & Petrũ. Et quos pascebat Paulus, pauit & Petrus. Sicut unguẽtũ in capite, quod descendit in barbam barbã Aaron: quod descendit in orã uestimẽti eius. p̃s. 132. Si omne unguentũ descendit a capite, teste dauid quõ ora uestimenti, & si unguentũ recipiat a barba, non id recipit cum a capite descendat in barbam Aaron. Luc. 10. p̃s. 132

❡ De quinto. Petrus peccasset, si omnes oues nõ pauisset. Hoc utiq; concedimus, & omnes Petrus pauit quas pauerunt apostoli: quoniã unguẽtũ pascens, a capite Aaron descendit. Et cu; aliud infers, & hodie peccat Sũmus pontifex, & si nõ Turcas pascit: uel mittit ad eos. Ad hoc dicendum sub distinctione. Vel turcæ de ouili sunt papæ, uel de alio ouili: de quo dñs. Io. 10. Et alias oues habeo: quæ non sunt de hoc ouili: & eas opportet me adducere. Nisi sint de ouili, & pastura papæ, quid ad eum de his quæ foris sunt? Si uero sunt de hoc ouili (quod nõ credo) inuitare eas debet ad pasturam. An faciat: uel ne / scit ille, qui potest, & debet. Satis alienas inuitat, qui pascit suas &c. Ioan. 10.

❡ Ad sextum. Petrus pastor est tantũ Iudeorum (sic eum uocat Paulus ad Galath. 20. Creditum est mihi Euangelium præputii, sicut & Petro circũcisionis) Petrus ergo apostolus est circũcisionis: & Paulus apostolus est gentium: ergo nõ uniuersalis pastor: & per consequens: nec Ro. pontifex. Vide, quid referat, medulitus Euangelium percũctari: uel in cute tm̃ discurrere. Age martine, solue, quæ cõtra insurgunt. Si apostolus Paulus præputii Euangelii tantum est euangelizator: eiq; creditu cur ingessit se ad Hebreos scribere, & eorum fieri obiurgator? Petro (ut dicis) crediti sunt hebrei: quia ei creditum Euangelium circũcisionis. Misit ergo Paulus falcem in messem alienã contra suimet præceptum. Fuerunt ergo omnes oues xp̃i tã; præputii, q̃ circũcisionis, Petro creditæ tamq̃ pastori, & Paulo tamq̃ coadiutori suo. Sed speciali quadam prærogatiua petro creditum fuit Euangelium circũcisionis, & paulo præputii: li/ Galath. 20

cuti desc ipso saluator testatꝰ ē dicēs. Nō sū missus nisi ad oues quæ perierūt domꝰ Israel. Et tñ ad oēs missus est finaliter: & si principaliter ad eas Israel. Sic fuit de Petro. Vis adhoc clarius petrū recognoscere uniuersalē pastorē tā ꝑputii, q̄ circūcisionis?
Actuū.15. audi ipsūmet Petrū actuū.15. Viri fres, uos scitis qm̄ ab antiqs diebus deus in nobis elegit p os meū audire gētes uerbū Euāgelii, & credere. Ecce ꝙ gētes audiuiræ eum erant pluſq̄ Paulū, ut uisum est. Ad aliud ergo te accingere Martine.

ℭ Oppositio.16. Martiuus:

ℭ Secūdū ego rogarē vt adulatores Ro. pōtificis ommitterent terribilissimū verbū allegare pro statuendo primatum eius. Neq; enim terribilius ego verbum in sacra tota scriptura legi, quod Ro. pontificē terrere possit. Primū, quia, pascere: non significat id quod esse primū aut principem: ideo ex ipso nihil aliud probatur, q̄, ꝙ Ro. pontifex debet prędicare: docereq; verbum dei, quod si hoc debet iam ei deponendus est totus iste primatus, die ac nocte in litteris sacris ei versandu3: pure orandū: periculis: & morti pro verbo laborandum. breuiter tota Roma: vt hodie: est longe in alia facie mutanda. Desinant ergo propter deum, verba xp̄i spiritualissima suis cupiditatibus aptare. Hæc enim si Ro. pontifici aptantur. sequitur irrefragabiliter doceat verbū, aut si nō docet nihil ad eū pertinet. Verū magis obserua. xp̄us non imponit pasturā Petro, nisi prius diligat. Obsecro te quid hoc est? non ne sequitur ꝙ, si non diligat, nō sit audiēdus? Nā si vobis audire pastore3 necesse ē, & illi amare xp̄um necesse est, aut si amare

xp̄ū3 nō est necesse: nec audire pastorē necesse est, cū vtrūq; xp̄us copulauit, nec pasturā nisi amanti cōmi sit. Quid hic faciemus? Scio q̄ si recte pensaret hoc verbū q̄libet ep̄us, desperaret se mediū unius ciuita tis pascere oues.

Defensio. 16.

❡ Conclusionē hanc extorquet Martinus .s. Adulatores Ro. pontificis iniuste aptant illud, pasce oues meas p̄pter multa.

❡ Primo. q̄a pascere non significat primatum habere, sed pa scere significat prædicare: docere &c.

❡ .2. Ex quo pōtifex debet docere & p̄dicare, ideo deponēdus eēt ei totus iste labor, ut die noctuq; uerfaretē in sacris literis.

❡ .3. Tota Ro. ut hodie ē, mutāda ē i aliā faciē: & modū uiuēdi.

❡ .4. Si pōtifex docet: est audiedus. si nō: nō est audiendus. q̄a xp̄us imposuit Petro pasturam dicens. Si diligis, pasce.

❡ .5. Desperaret unusq̄sq; ep̄us, si hoc uerbū pensaret. s. Pasce oues meas, dubitās mediū ciuitatis pascere posse.

❡ Circa conclusionē nō diu est morandū: cū potius. s. Augu stinū: Hieronymū: Basiliū: Hilariū: Chrisostomū: cæterosq; docto res sc̄tōs criminet de adulatione, q̄ nos. Nā ipsi sunt interpr̄tes doctrinæ sanctæ: & Petrū, pōtificesq; Ro. in tantā dignitatē extu lerūt: & merito. Si ipsi adulatores sunt: & ego secum, sic mitan te eorum doctrina.

❡ Et de primo cū dicit, Pascere nō significat primatū habere, Immo aptius absq; ambitiōe q̄cq̄ dici nō pōt, q̄d redoleat sim plicitatē & humilitatē xp̄ianā: q̄ pascere. Fert in secū primā po .e, tale nomē pastoris boni Seruator sibi indixit. Ioan. 10. Io. 10.
o sū pastor bon9. Nūq̄d pastorē eē apascēdo dictū primita significet? Et Math. 6. p̄ri deo imponit: q̄ pascat dicēs. Respi Math. 6
te uolatilia cœli, quæ nō serūt, neq; nent: & tñ deus pascit illa. Obserua pseuerātei nūq̄ pastorē in sacra lege cōpies, quin illo denotet primitas, siue in bonū, siue in malū pastor Sūmat. In bonū: ut in exēpla adducta in malū, ut Ezec. 34. Vhe pastoribus Ezechl. 34.
Israel, q pascebāt semetipsos, nō greges a pastorib9 pascebāt &c. Vide primitatē cū ipietate tñ, i pastorib9. qn uid̄ archanū. Paul9 docuit: p̄dicauit: orauit: nec tñ de se ausus est dicere: q̄ pasceret q̄m nō in ip̄o, sed in Petro erat potestas illa pascēdi principalis

Galath.2. ut pastor proprie diceretur. Ideo ad Galath. 2. officium suum, uocat currere, & non pascere, cum dixit, Ne forte in uacuũ currerẽ, aut cucurrissẽ. Cucurrit, pro quanto pauit multas gentes si
ps.147. tractum a Dauid, ps. 147. Velociter currit s̃mo eius. Abstinuit se pastorẽ dicere, quoniã Petro cõtigebat illud. Ad aliud ergo.

❡ De secundo. ex quo pontifex debet docere: prædicare, ideo deponendus est ei totus iste labor &c. Non sic Charitas, quæ omnia potest, concludit, ut ei deponatur totus iste labor: sed potius charitas concluderet: ergo coadiuuandus est in labore
2. thimo. 1. tanto, exhonãte tamen pontifice: ut Paulus Thim. exhortaẽ. 2. Thimo. 1. Sed collabora in Euangelio secundũ uirtutem dei. Quod aũt diuinare audes tertio, dicẽs: ꝙ tota Roma: ut hodie est, mutanda est i aliam faciem, quid uenturũ sit, Deus nouit. Vnũ scio, ꝙ non mutanda est Petri auctoritas, & successorum eius. Xpus. n. mentiri non potest. Fundamentum stabile ecclesiæ, & super petram, quæ xpus est, quomodo mutandũ &c.
❡ Ad. 4. si pontifex docet, est audiendus, si non, nõ est audiendus &c. oppositu3 clamat, & præcipit Petrus: ideo magis ei obtemperandũ puto, q̃ tibi. Scribit enim Petrus. 1. sua Epistola. c.
1. Petri. 2. 2. subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter deum.
Roma. 14. Et infra. serui subditi estote in omni timore dñis non tantum bonis & modestis: sed etiam discolis. Et ad Ro. 14. apostolus docet sic. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Tam Paulus q̃ petrus te obiurgant. Non ergo nec Paulinus, nec Petrus es, nec tibi credendum.

❡ Quod infers de quinto. Desperaret unusqsq; episcopus, si hoc uerbum pensaret &c. Immo consolaretur confidens in domino: si uerus episcopus est: Nõne iugũ dñi suaue est & leue: Nõne q episcopatũ desiderat, bonum opus desiderat. malus episcopus est: ut ignarus dei: uinolentus: siue percussor & reprehensibilis: certe ita sine spe sit: quia iam iudicatus est. Sed si prius: si sobrius: si gnarus Legis dei: & uigilans super gregem suum: confortetur iste, qui apud deum: & dominũ Iesum
2. petr. 1. habet iuges intercessores: & præcipue sanctũ Petrum: qui ita de se scribit. 2. Epistola. c. 1. Dabo aũt operam: & frequenter habere uos post obitum meum: ut horum omnium memoriam faciatis. Non igitur desperet: sed confortetur cor eius: & uiriliter agat: quia manus domini cum ipso. sequere.

¶ Igitur hoc efficimus: q̄ ista auctoritate nihil probatur, nec valet ad probandum primatum. Si autē aliquid valet, nunc hoc vrgebit non esse episcopum in ecclesia qui non doceat: nec docere aliquem debere, nisi diligat. Hoc inquam, & non aliud, ista verba concludunt, nisi noua grāmatica vsus dicas: si diligis me, pasce oues meas idem sit quod si diligis te, esto primus super ecclesiam totam. Rectius ergo facies, si hoc verbum xp̄i accipias pro exhortatione, īmo pręcepto, non quo oues ad subiectionem: sed quo pastores ad diligendum xp̄um, & pascendū populum astringantur. Porro dilectio xp̄i: vt. B. Augustinus hic exponit: etiam mori pro ouibus xp̄i requirit: atq; vtinam hoc uerbum ad se pertinere crederent Ro. pontifices. Hæc enim est totius orbis q̄rela: q̄ dilectionem, & doctrinam aliis relegantes ad se nihil putant pertinere. Intelligunt enim hęc verba ad populum pertinere: vt per quæ cogere ad subiectionem omnes volunt, & tamen pascua: & auditū verbi (quod verba sonant) nemo vocat. O fœlix ambitio. Si quis vsq̄ inueniretur: qui omnium pastor esse ambiret: quis hunc non libentissime admitteret? Nunc autem libenter permittūt cuicūq; diligēdi, & pascendi officium: sibi vero titulum diligendi, & pascendi: & quę titulum sequuntur, lucra. s. & honores seruant. Desine itaq; a uerbis xp̄i torquendis,

quia ea, quę per hoc pōtifici tribuis pęnitus auferūt: & omnia imponunt, quę non tribuis, & ille q̄ maxime abhorret.

Defensio.17.

¶ Ad cōtumeliā, & iniuriā se cōuertit mō Martinus aduersus Sūmos pontifices, de qua re (ut in principio dixi) abstinendū me decreui cū mea nō intersit ista iudicare. Et (ut ingenue dicā) scio uenturū optabilē pariter, & formidabilē iudicii diem: in quo oēs nos manifestari oportet ante tribunal xp̄i: ut referat unusq̄sq̄ ꝓpria corporis, ꝓut gessit: siue bonū, siue malū, secūda ad Corint. 5. Interim si charitas dei in nobis est (ut clamat Paulus) qs infirmat, & ego nō infirmor? qs scandalizat, & ego nō uror? Ideo taceo: ne dicat mihi a dn̄o. Noli iudicare: & non iudicaberis. Quid aūt uides festucā in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo nō uides? Matt. 7. & quem non terreret æquissimū iudiciū Dn̄i. Quis uestrū sine peccato est: post eam lapidē mittat? An seruas ꝓceptum dn̄i Martine, si peccauerit inte frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solū. Ideo super hoc aliud non dicam. Sed tu procede.

2. Corint. 5.

Matt. 7.

¶ Oppositio. 18. Martinus.

¶ At dicis pascere non potest, nisi sit superior: ergo licet non faciat pastoris officiū, nō per hoc superioris amittit locū. Respō. Quid hoc ad me? Quære ergo alia verba, q̄bus locum potestatis asseras. Hæc verba aut amantē, & pascentē req̄rūt: aut prorsus nulli cōueniūt: nisi iterū noua latinitate diligere plus his: accipias pro eo qd̄ est ꝑesse cæteris oībus, & pascere oīum iura, & opes possidere. Proinde nihil mirū si ꝑmatū tāto ęstu q̄runt: quē si verbis in suo significatu acceptis gerere debēt, nec deū ipsum ꝓ præmio eēnt expectaturi. Vides ne ergo qd̄ sit illudere scripturas: seu (ut modestius dixi) ex frigidissimis decretis ꝓ

batũ hũc ꝓbare? seqtur ex his qd̃ pẽsse cæteris, & nec diligere, nec pascere non est Euãgelicũ: neq; xp̃ianũ officiũ, sed mundanum, & humanum.

Defensio. 18.

¶ Et qm̃ in cõtumelia hac latitat uirus Donatistarũ tenẽtiũ malũ, & impiũ pastorẽ nõ eẽ pastorẽ. qd̃ iste Martinus suscitare ꝓ uiribus attẽtat: cõtra tñ qd̃ antea dixerat, iniquũ pastorẽ esse pastorẽ. At nõ reuocat sentẽtiã dicens. Quid hoc ad me. Hæc uerba amantẽ: & pascentẽ reqrũt (si diligis me pasce oues meas) aut prorsus nulli cõueniũt. Patẽtissime cõfitet̃, nisi diligat. i. nisi bonus sit pastor, ad eũ nõ ptinẽt uerba xp̃i: q̃a pastor nõ ẽ. Sed q̃a dñs ipse iam longe retorsit hoc nepharium dogma cõtra Martinũ, anteq̃ nasceret̃, cũ dixit: Quæcũq; dixerint uobis seruate, & facite: opera aũt eorũ nolite facere Math. 23 ideo aqesco: q̃a dñs plusq̃ pro omnibus ualet. Sequere Martine. Math. 23.

¶ Oppositio. 19. Martinus.

¶ Dic mihi, si subditi erecti aduersus põtificẽ dicerẽt: volumꝰ te audire, nec habere ꝓ põtifice, quibus velles verbis cõpescere. Nũqd his, pasce oues meas? & ipsi dicẽt, qñ autẽ pascis? qñ diligis? vbi opus & res huius verbi? ergo alio cogendi eẽnt, & non isto. Quare seqtur quoq;: ꝙ pius his verbis, nec vlla potestas: nedũ p̃matꝰ, cõmittit̃. Sed potestatẽ hñti officium diligendi, & docendi imponit̃: sicut Petro iam in apostolatum vocato hęc dicuntur. Dicis autem quod per alium doceat, & diligat. Non est nec esse põt: vt per se solũ faciat. Res. admitto. Sed hoc verbo xp̃i non traditur, & alio verbo hanc sentẽtiã astrui opportet: hoc verbum insuperabiliter concludit, aut pastores esse debere etiam ꝑ ipsos amantes, &

docentes, aut si non per seipsos amant, & docent: nihil hoc uerbum ad eos pertinere, atq; ita nihil probatur ex ipso, pro monarchia Romana; sed potius contra pugnatur: cum tot amari & pasci ab vno sit impossibile.

Defensio. 19.

¶ Propter duo affirmat Martinus pontificẽ nõ esse pastorem.
¶ Primo, qa non pascit oues suas pdicando: & docendo.
¶ Secundo, quia non est possibile tot oues xpi ab uno pastore pasci, & amari.
Ezechi. 34. Primum missum faciam, cum nil ad nos de ritu: uel usu. Abunde pro nobis minatur Ezechiel. c. 34. eum tamen pastorem esse scio: & ius habere pascendi dormiente pastore pastor est.
¶ De secundo. Credo xpum non praecepisse impossibile: nec cõmisisse gregem suum: pro quo mortem subiit, uni pascendũ: si eum pascere non posset. Nunqd exiit edictum a Caesare Augusto: ut describeretur uniuersus orbis. Luc. 2. Caesar unus erat
Lucae. 2. et omnem mundũ descripsit. Cur papa in nomiue Iesu totum pascere non potest? Luminare maius unum est per to ũ micans mundum. In papa luminare est sufficiens ad pascendum: et illuminãdum. Quid est quod addit Martinus: φ nõ est possibile tot oues ab uno amari? Q uõ non cuicũq; impatur diliges
Math. 22. proximũ tuum sicut te ipsum. Mathei. 22. Non unus tm̃ proximus est a me diligendus: oẽs ergo, qui tot sunt, quot a pontifice sunt diligẽdi. Possunt ergo tot ab uno amari, Nimium extẽditur charitas, qua operamur bonum ad oẽs: maxime autẽ ad do
Galath. 6. mesticos fidei ad Galathas. 6. Itẽ intellectus non tm̃ ad unius mundi homines extenderetur intelligendo (si plures esse possent) ad tot potens esset uoluntas diligendo: et non ad tot: quin ad plures: ergo &c. Ad aliud transi Martine.

¶ Oppositio. 2. Martinus.

¶ Videmus quidem officium diligendi, & pascẽdi

a pontificibus Romanis tradi episcopis: retento titulo pastoris, & amatoris. Et episcopi eodem nomine seruato tradunt Curatis, Curati Capellanis. Nomē per omnes transit: & hæret: officium transit, & in nullo hæret. Sed & fratres mēdicātes, sūpto ab illis officio, strenue eos imitantur. maiores magrīs, & magrī officium docendi fratribus terminariis imponunt. ipsi nomine officii cōtenti. adeo molestum est verbum dei docere, diligere: & pascere, ꝓpter quod vnum filius dei venit in mundū: misitq; spiritū sanctum, & omnia fecit, vt officium hoc esset offitiosissimum.

Defensio. 20.

¶ Quomodo legisti Nume. 11. ꝙ Martine, quādo locutus ē dn̄s Mosi dicēs. Cōgrega mihi septuaginta uiros de senioribꝰ Israel, & auferam de spiritu tuo: tradamq; eis: ut substentēt onus populi: & non tu solus graueris. Ius ergo diuinū est: & ab eo emanauit: inoleuitq; consuetudo, ꝙ officiū pascendi exerceā t & episcopi, & curati, plebani usq; ad postremū: ne solus papa grauetur supra uires: cūmodo: & ipse pascat. Quod si secus facit, deus ipse nouit. Nos interim pascimur in filiis donec aspiret dies: & inclinetur umbra; ut in Canticis habetur. c. 4. Numeri. 11 Cantic. 4

¶ Oppositio. 21. Martinus.

¶ Quod si satis est per alium docere, quid amplius facit episcopus q̄ laicus? Nōne vel turcam potest iubere: aut permittere, vt alius diligat & pascat? Quid ergo necesse fuit Petro tot vicibus repititis mādare

hoc officiũ & tam insuper vrgere? est iste modus euã gelii interpretandi, Pasce oues meas. i. permitte, iu/ be vt alius pascat? Si ille alius item per alium pascat & tertius per quartũ, ac sic sine fine vsq; ad neminẽ, vbi manet verbum xp̃i? aut qua decentia cæteri seq̃/ ces pascent quando primores, & qui plus his debẽt non pascunt Cur xp̃us non fecit idem? Cur Petrus non etiã ociatus per alios pauit?

Defensio. 21.

℃ Dum in calũniã imoraris in calũniam te dimittã Martine. Nemo xp̃ianorum est: qui nesciat q̃ anima quæ peccauerit ip sa morietur. Limina principalis intenti, hæc exeunt. Discepta/ tio nostra uersatur de potestate papæ: & de iure pascedi: i. ut pa scat uel, ne, hoc dei est recognoscere.

℃ Oppositio. 22. Martinus.

℃ Igitur si ista uerba ad pontificiam potestatem co gas seruire in neruũ res tua ibit, & concludes a tem/ pore Gregorii magni non fuisse pastorẽ in Roma/ na ecclesia. Hic. n. fere vltimus est eorum qui sacras litteras tractauerũt. Quare si gloriaris dictum esse Petro diligis me plus his, bene fac hoc & viues, dili ge plus cęteris, pasce plus cęteris, & induẽtur arietes ouiũ: & valles abũdabũt frũmẽto: clamabũt & hym nũ dicẽt. Quod si p diligere plus his ĩtelliges te aliis p̃ esse, iã in verba xp̃i alienã intrudis intelligentiam. Nõ. n. aliqd iubet subditis p hæc verba, sed Petro. Nõ dicit: estote oues sub Petro, sed petre, pasce oues meas, Et tñ illud volũt, & hoc volunt. Credo itaq;

manifestissimũ esse has duas Euãgelii auctiritates ni/hil ad rẽ facere, & frigidissimũ atq; ineficax esse quicqd hucusq; per ipsas in hac re formatum est.

Defensio.22.

¶ In pacato animo inuadit iterũ põtifices, duo ꝓ se proponẽs Primũ.in eccl'ia Ro.nõ fuit pastor a tpe Grego.magni(ipse ultimus fuit)tractans sacras litteras. Secũdũ Petrus nõ habuit po/testatẽ super oues xp̃i per illud uerbũ, Pasce oues meas:quoniã nihil ouibus iubetur. Non dixit xp̃us. Estote oues sub Petro. sed ei precipitur ut eas pascere deberet.

¶ De primo. Nõ minus heretice q̃ in honeste cognosco ho/minẽ fuisse oblocutũ: ꝙ a Gregorio magno deinceps nõ fuerit pastor in ecclesia dei,ubi post Gregoriũ Bonifacius quartus,q ob inclitã:& sanctã uitã aphoca Cæsare obtinuit Pantheõ: & in honorẽ uirginis omniũq; sanctoꝝ dedicauit? Vbi deus dedit? Hunc ferunt tantæ sanctitatis fuisse: ut quẽdã obuiũ elephantiæ morbo laborantẽ osculo lepra statim liberauerit. Idẽ legitur de Agathone ob sanctitatẽ fecisse. Adeo datus sanctissime mo/rit: q tam in uitaq̃ in morte miranda fecit.De Leone secũdo extant operat& greca:& latina in monumentũ sanctitatis: & do/ctrinæ.Et de Bñdicto secũdo qd dicẽdũ?& de multis aliis quorũ nomina scripta sunt in libro uitæ.Modeste utiq; dicere debebat Martinus in laudẽ Gregorii, qđ ita uixit:ut usq; ad tẽpora nr̃a neminẽ ex successoribus parẽ habuerit.Hoc facile concedimus:& nihil ultra. De secũdo.Petrũ pastorẽ nõ esse,qa ouibus nõ fit præceptũ:ut subsint petro,hoc aliud non infert,nisi:ꝙ xp̃s nõ fuerit oium dñs. Et cũ sancti seniores nr̃i.secũdũ. ꝑs de xp̃o exponãt,qñ dr̃:Cõstitutus sum Rex ab eo, & nos ecõtra dicere possemus ꝙ xp̃s statuit Rex a deo sup nos: sed nõ nobis iubet ut suiamus ei. Quid tũc stultius dici posset? Et Gen.1.cũ dñs dicit.Dñamini piscib9 maris: & uolatilib9 cœli,cur nõ erigũt bestiæ dicẽtes. Estote uos dñi sup nos:Sed nos nõ sum9 subter nos.Vel ut legit Gen.27.Isaac bñdixisse Iacob,dixisseq; ei esto dñs frm tuoꝝ:& incuruẽtur ante te filii mr̃is tuæ.dicere pote/rãt fr̃es Iacob.Nolumus te in superiorẽ:qa tibi imp̃auit pr̃, ut dñs fieres nr̃um,nõ nobis p̃cepit: ut serui fiamus tibi. Similia dicit Mart. de Petro& ouibus.Etquãto sale sint cõdita,tu uide.

Bonifaci9.
deus dedit
Agatho.
Adeodat9.
Leo.
Bñdictus.
psal.2.
Gene.1.
Gene.27.

Hucusq; aduerbum Martini Lutheri Rationes, qbus aduersa-tus est pontificis potestati: & dignitati fideliter relatæ sunt: nunc autem: ut magis sæuiat magisq; infensus fiat, quosdam Canones sanctorũ pontificum garrit. Et quia impossibile foret hũc uerbosissimum, & obloquacem hominem (ne dicam uulpe-culaȝ) per omnes anfractus insequi sine stomacho. Ideo quædam in quibus grauius: & apertius deliquit adducemus spretis superfluis obtrectationibus suis. Debita tamen impugnatione apposita: ut non glorietur de stultitia sua &c.

¶ Oppositio. 23. Martinus.

¶ Ex his iam facile est decreta iudicare q̃ infirmi-ter sint ꝓbent: quod vt clarũ faciã: aliquos adduco. Primus est Leo distinctione. 29. c. Ita dñs nr̃ (in-quit) Iesus Christus &c.

Defensio. 23.

¶ Aegre fert Martinus decretum huius pontificis dicentis, & statuentis Petrum caput totius corporis ecclesiæ: ideo dicit istũ sanctum pontificem humana fuisse passum: & dixerit hoc hũa-ni affectus labilitate, & habuisse profunde mentem occupatã. Sed cum ad cõuitia se conuertat: in eisdem nos dimittamus: ut insordescat adhuc.

¶ Oppositio. 24. Martinus.

¶ Secundus est Leo quartus distin. 20. c. de libellis dicens. Quam ob causam luculentius: & magna voce pronunciare non timeo: quia illa quæ diximus sanctorum patrum statuta: quæ apud nos Canonum nomine prętitulantur &c.

Defensio.24.

¶ Affirmat iste pontifex neminem recipere catholica fidem, nisi recipiat Canones:& decreta pontificum. At Martinus increpat eum tamq̃ minus timentẽ,& nimis audentẽ,æquãdo humana statuta euangeliis. Sed iste insolentissimus homo nõ uidet istum pontificem fundasse dictum suum super celebre testimonium Augustini dicentis. Euangelio enim crederẽ nisi quia ecclesiæ credo. Ideo abeat iste Martinus.

¶ Oppositio.25. Martinus.

¶ Tertius. distin. 21. c. Clero. põtifex inquit. Princeps sacerdotum est, vel esse dicitur quasi via sequẽtium. Ipse enim summus sacerdos est, ipse pontifex maximus &c. Hoc videtur Isidori cõmentum esse, quem diuinatorem contemptũ præterissem cũ erroribus suis, nisi viderem hinc hodie sũmi a nõ nullis, ꝙ papam imperatorem, maximũq; pontificem iactant. Ideo non inter Canones: sed inter canes eum deputo.

Defensio.25.

¶ Isidorum nunc tolerare non potest Lutherus, auctorem huius. c. Clero affirmantem: ꝙ pontifex sit princeps sacerdotum: a quo dicto multi sũmunt,& affirmant hodie papam imperatorem esse: & maximum pontificem eum iactant. Et corrigit decretum istud per alia nõnulla oppositum dicentia: ut illud distin. 99. c. Primæ sedis. Quod decretum interdicit ne qs appellet primæ sedis episcopum:& principem sacerdotum: uel maximum pontificem. Pelagium: & Beatũ Gregoriũ similiter ꝑ se adducit prohibentes, ne tantis titulis pontifices prætitulẽtur. Et quantum se exaltet:& in cœlum se efferat ex contradictione

ista reperta in decretis, Isidorus dicit unũ: & Pelagius: & Gregorius contrariũ affirmant. Hac de causa non solũ frigidissima sunt decreta: ut crebro dixit, sed charitaté uulnerãtia. Sed ad cõciliandũ contradictioné, ut gnar9 sit iste Martinus ineptiæ suæ, sanctũ Augustinũ cõuenio in homelia sup Iohem: qui similẽ cõtrarietaté dilucidat de sancto Iohe baptista. Nã interrogatus Iohes negat se pphetá esse, nedũ plusq̃ prophetá: qué tñ xp̃us affirmat plusq̃ prophetá esse. Per hoc solutus est nodus Martini. Oblata sunt pontificibus epiteta: non ipsi pontifices semet talibus decorant.

Oppositio. 26. Martinus.

Quartus, Anacletus distin. 21. c. in nouo testamẽto post xp̃um a Petro sacerdotalis cepit ordo: qa ip̃i primo pontificatus in ecclesia xp̃i datus est: domino dicente. Tu es Petrus &c.

Defensio. 26.

Anacletus iste acrius corrigitur octauo loco a **Martino**, & iniuste: ad eũ locũ igitur remittimus eum.

Oppositio. 27. Martinnus.

Quintus. Pelagius eadẽ distin. 21. Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodis cõstitutis cæteris ecclesiis prælata est: sed Euangelica voce domini: & saluatoris nostri primatum obtinuit. Tu es, inquit, Petrus &c.

Defensio. 17.

Taxat de audacia istum pontificem Pelagiũ affirmanté Petrũ habere maioré auctoritateȝ: & infert in textu illo, Pelagius. Quanto gradus excelsior, tanto maior auctoritas inuenitur. cui aduersatur Martin9 pbans Petrũ nullã habere auctoritaté p̃ aliis aplĩs: imo cõtra apl̃i i Petrũ habuerũt auctoritaté: ut Actuũ

8. scribit q̄ apostoli miserūt Petrū & Iohēm. Iste. n. usus est Ar
rii argumēto ꝓbantis filiū nō esse æqualē pr̄i. Arguabat maio/
rē esse q̄ mittit: minorē q̄ mittit. filius aūt missus est a patre. Ioā. Ioan. 10.
10. Quē pr̄ sanctificauit, & misit in mūdū. Et de spū sancto qui Luc. 24.
mittitur a filio. Luc. 24. Mittā ꝓmissū pr̄is mei in uos. Falsum er
go apparet qd̄ assūmit, maiorē mittē minorē: ut in diuinis exē
plificauimus. Et (ne ad hūana se recipiat) & hoies minores mi
sisse maiores in sacris litteris ꝑspicuū sit. 1. Regū. 16. Isai. pater 1. Reg. 16.
Dauid misit filiū suū Dauid iā unctū in regē ad Saul, minor
tūc misit maiorē: ut apostoli fecerūt mittētes ad Samaritanos pe
trū: & Iohē; depcādo, & non p imperiū ad egregiū & solemne
opus baptismi.

ℂ Oppositio. 28. Martinus.

ℂ Sextus. Nicolaus papa eadē distin. c. inferior vo
lens robustissime probare: q̄ inferior non potest su/
periorem absoluere.

Defensio. 28.

ℂ Negligit multū decretū Nicolai pōt. eo q̄ dicat Ro. eccl'ia;
mr̄em eē cūctaꝝ ecclíaꝝ, & exēplificat alias ecclias instar Ro/
manæ: sicut securis ad secantē in ea. p illud Esa. 14. Nūqd gliat̄ Esa. 14.
securis cōtra eū q̄ secat in eā. Dicit Martin9 hoc nō eē ueꝝ: q̄m
Ierosolimitana p̄cessit Romanā sicut expl'le: p; p Paulū ad Ro.
15. At nos soluimus hoc in p̄cedētibus cōcedētes ecclīam Iero/
solimitanā tpe fuisse anq̄ Petrus Romā aduētaret, tūc. n. trāstu/ Ad Ro. 15.
lit sedē & dignitatē: ūc Hester obtinuit locū uasti reginæ. Et sicut
iacob emit primogeniturā Esau, Gen. 25. ut populus maior ser/ Gene. 25.
uiret minori ad Ro. 9. Facta est ergo mr̄ Romana ecclia oiu; Ad Ro. 9.
aliaꝝ, & libera est: q̄ libertate xp̄s nos liberauit: Ierosolimita
na sub tributo remanente.

ℂ Oppositio. 29. Martinus.

ℂ Septimus. Nicolaus iterū distin. 22. c. Oēs siue
p̄riarchaꝝ, siue cuiuslibet apicē, siue metropoles pri
matus, aut ep̄atuū cathedras: vel ecclíaꝝ cuiuscūq;
ordinis dignitatē instituit Romana ecclesia &c.

¶ Tanto persequitur odio Martinus: Nocolaum hunc papã pro Romana ecclesia loquentemq́ꝫ appellat eum impium, & mentitorem: & repræhendit seipsum Martinus de nimia modestia: cum olim uocasset frigida decreta: cum ea impia dicere debuerat: cũ uox ista Nicolai impissima sit blasphemia. ¶ Parum uidetur Luthero in Petrum tot blasphemias euenisse: quod etiam matricida efficitur, non matrem eiicit manus. Quomõ Romana ecclesia non est mater: cum necesse sit omnes homines ab una matre procedere carnali. Gene.3. Vocauit Adã nomẽ uxoris suæ Eua: eo, ꝙ mater esset cunctorũ uiuentium. Nunqd sponsa xpi infœcundior erit ad suos fideles? Vna est ergo mater cunctorum fidelium: quæ ecclesia catholica atque Romana nuncupatur.

Gene.3.

¶ Oppositio.30. Martinus.

¶ Octauus. vt finem faciamus horum deplorandorum interpretum scripturæ diuinæ est iterum Anacletus eadem distin. 21. c. Sacrosancta. Sic enim ausus est qsquis fuerit ille barbarissimus notarius et tanto pontifici tribuere tantam inscitiam: & temeritatem &c.

Defensio.30.

¶ Esto, ibi sit Anacletus, ubi laude non crescat, & uituperatione non minuatur: ab homine tñ terreno, & mortali canino dente laceratur: præsertim de duobus. ¶ Primũ ꝙ dicat Anacletus. Soli petro claues datas. ¶ Secundũ affirmet, ꝙ inter apostolos fuerit quædã discretio potestatis: & utrumq; impugnat Martinus. De primo dicit. Si soli petro sunt claues datæ & non uniuersali ecclesiæ: cur non uocantur claues Petri? cur non uocant ecclesiæ Romanæ: &c. Ad quod nos dicimus; ꝙ secundũ idioma nrũm: & claues Petri & ecclesiæ Romanæ dicuntur, qcqd sit de idiomate Martini: postq̃ secundũ rigorẽ modi loquendi

laicorũ probant ista ad summũ negociũ pertinẽtia. Respõdeat cur nõ dicantur claues xpi: qa xpi sunt? Nõne ad placitũ sunt indita rerum uocabula?.

¶ De secundo, dicit Martinus de Anacleto sanctissimo martire, Vbi legisti belua, ꝙ a dño concessum est Petro habere discretam potestatẽ ab aliis? Vide, quæso, humilitatẽ, & modestiã xpianã in Martino de sancto uiro. Potuisset tñ respondere sanctus uir Anacletus legisse potestatis discretionẽ: & distinctionẽ in sacro Euãgelio omnibus fidelibus noto Math. 16. Tu es Petrus, & super hanc Petram &c. Et Io. ultimo. Petre, pasce oues meas. Quando hoc aliis dictum est a dño? Sciebat enim dñs Iesus pluribus loqui, dum pluribus cõmittebat officiũ: & uni qñ singulari personæ aliquid credebat. Quin uide absconditũ ministeriũ, piscatorem solum non statuit Petrum: sed & Andream: & Iacobum: & Iohẽm. Math. 4. Venite post me faciam uos fieri piscatores hominum. Plures discipulos piscatores facit: & solum Petrum pastorem constituit. Ad trahendũ ad se eos, q extra sunt, libera, & fraterna charitas omnes cogit sed custodire, & pascere iam habitos, paterna, & pastoralis dignitas tantũ hoc expostulat: quam in solo Petro dñs collocauit. Anacletus ergo hæc legit: recte legit & credere sub anathemate pcepit. Decebat .n. eũ recte sẽtire: recteq; dicere. Apposuit postremo Anacletꝰ interpretationẽ nominis huius, Cephas: quod interpræatus est caput. At Martinus in eum dicit. Itaq; inscius est iste Scænicus: & poeticus Anacletus: ut Cephã caput interpræteť, contra euidẽtissimum: & apostolicum testimoniũ. Io. 2. qui dicit. Intuitus eum Iesus dixit. Tu es symon filius Ioanna, tu uocaberis Cæphas, qd interpretatur Petrus. q. d. Quomõ interpræari ausus est iste Anacletus nugator, Cephas. i. caput. Sed ignoranter redarguitur Anacleti interpræatio. Non. n. negat iste: ꝙ Cephas interpretetur Petrus, uel rupis: aut soliditas, ut Hieronymo placet: sed addit aliũ modũ interptandi secundũ Græcos: quoniam ipse Anacletus Græcus fuit. Est ergo Cephas. i. caput: sicut: & beatus Hieronymus exponens, Ierusalem. uisionẽ pacis significat, sed syriace interpretatur timor perfectus. Et Dauid, Hebraice. i. pulcher aspectu, syriace fortis manus. Non ergo de inscitia rephendendus erat sctũs: & eruditus uir. Anacletus.

Math. 16. Io. ultĩo. Math. 4 Io. 2. Cephas Ierusem Dauid

¶ Oppositio. 31. Martinus.

k

¶ Non possum aūt ómittere, quin & decretalem, vel unā adducā, vt appareat quid prosit ecclesias re/gere, & scripturas sacras non intelligere &c.

Defensio.31.

¶ Excandescit hic nimis cōtra pascalē papā nolentem cōferre palliū archiepiscopo panormitano, nisi medio iuramento de fidelitate erga Romanā ecclesiā. Propter ea pascalis decretalez unā pro hac re promulgauit, qua cōuincitur recte exigi: iura/mentū. Cōtra quē inuehit Martinus in explicabili uerborꝫ uolucro: quæ oīa simul dimittā: cū potius ritū malū: uel abusū carpent. Hoc unū expediens esse duxi probandū, nō repugnare scripturæ sacræ in casu exigere iuramentū in scismatis, & scan/dali remedium: licet iuramentū illicitum, superfluum interdi/cat dñs, dicens. Sit sermo uester est/est: nō/nō: quod aūt abun/dātius est a malo est. Extra. s. tempus necātis. Quod aūt iuramē/tū exigi possit iuste, paulus ad Hebreos. 6. oīs autē controuersiæ finis ad cōfirmationē est iuramentū. Et Gene. 24. Abraā uir san/ctus a seruo suo expostulat iuramentū sub femore, ut non assū/mat uxorem filio suo Isaac de filiabus Cananeorꝫ &c. Nō ergo iniusta res est. Iuramētum comitibus suis stipatum &c.

Ad hebre. 6
Gene. 24.

¶ Oppositio. 32. Martinus.

Cum ergo mihi satis esse potuerit, ꝙ scripturæ san/ctæ auctoritas mecū est: qua probatur primatuz ec/clesiasticū iure diuino nullum esse: tamē ne solas scri/pturas tractare uidear, iam & aliorum sententias au/diamus cum rationibus. Primus est dominus Hie/ronymus in Epistola ad euagrium sic scribens. Le/gimus in Esaia. Fatuus fatua loquitur &c.

Defensio.32.

¶ Contendit Martinus perseueranti obstinatione: ꝙ iure diui no episcopus sit idem: ꝙ presbiter: & si quoquo modo præcel

lat,hoc est ab hũano iure, inferens per hoc ꝙ papa cum sit epi/scopꝰ iure dei nõ sit plusq̃ presbiter: & in testimoniũ sui cõue/nit.S.Hieronymũ ad euagriũ quæ Epistola ponitur integra 95. distin.c. Legimus'. Qua & si sanctus Hieronymus ex intẽtio/ne affirmet:pluribusq; testimoniis sacræ scripturæ ꝓbet episco/pũ: & presbiterũ æquari: & æquale esse: nõ tñ hoc sentit de sum/mo põtifice. Immo de illo oppositũ ꝓbat:ꝙ summus pontifex uniuersalis sit epus:& totiꝰ ecclesiæ,:.ũ nõ sint plres ecclīæ,sed una in se l3 loco distinguãtꝰ i mlīas eclīas. Et ecclīæ uniuersalis unus est epus iure diuino:& ad hoc ꝓbandũ dicit sic. Nec alte/ra Ro. urbis ecclesia,altera totius orbis extimãda est: & galliæ: & Britanniæ:ná & Aphrica,& Persia,& Oriens,& India,& om nes Barbaræ natiões unũ xpum adorant: unã obseruant regu/lã ueritatis. Videq̃ eleganter: & expresse.S. Hieronymus uni/uersalis ecclesiæ:quæ una est fateatur unum esse. Episcopũ non humano iure præ aliis:ut cæteri fiunt:sed diuino. Et si quæreret huius rei diuersitatem. Vnde sit:ꝙ epus uniuersalis ecclesiæ iu/re sit diuino:cæteris episcopis humano iure ordinatis. Respõ/det:S. Hieronymus quasi causam assignãdo,quia orbis maior est urbe:episcopus uniuersalis ecclesiæ totius orbis est epus:& alii sunt urbium particularium:quasi inuere uellet: ꝙ sicut or/bis a deo sit,& factũ credimus: urbes uero humana industria: quarũ author primus Caym fuit.Gene.4.ædificauit Caym Ci/uitatem:& uocauit nomen eius ex nomine filii sui Enoch. Eo/dem ordine & iure a deo sit uniuersalis ecclīæ epus:epi singu/larꝫ urbiũ hũano iure sunt ad inuenti: qa orbis maior est urbe. De quo uniuersali episcopo,quẽ papã appellamus, subsequitur dicẽs. Vbicumq; episcopus fuerit ille.s.totius orbis siue Romæ tamq̃ in sede sibi apropriata:siue Eugubii:siue Constantinopo/lis:siue Rhegii:siue Alexãdriæ:siue Athenis, eiusdeʒ meriti est: & eiusdem sacerdotii. Quid aũt habeat Martinus ꝓ se,tu ipse indica. Et qm̃.S. Hieronymus sancti Petri dictũ.1. Epistola sua notat in quo se scribit cõpresbiterũ dicẽs sic Petrus,precor ego cõpresbiterũ & testis passionũ xpi,& futuræ, quæ reuelanda est glīæ particeps,regite gregẽ xpi. Quibus uerbis Martinus accin ctus infert Petrũ esse parẽ aliis epis:& nõ superiorẽ. Cui nos di/cimus:nõ solũ Petrus uocat se cõpresbiterũ,ut testaẽ.S. Hierony mus,uel consenatorem:ut litera nũc nostra habet.c.ultimo pri/mæ suæ epistolæ:sed appellat se etiã: & hoiẽ. Actuũ.10.ad Cor neliũ dicẽs. Nã et ego hõ sũ:ergo nõ fuit piãte maior Cornelioꝫ

Gene.4.

1.Petri.

Actu.10.

deutero.18 Item Deutero.18.promittit Moses xp̄um uenturū dicens Pro/phetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit dn̄s. xp̄us est sicut Moses, ergo non auctoritate maior? Postremo sequitur. ꝙ xp̄us sit tm̄ æqualis presbitero, ut ex tua deductiōe arguam sic. Episcopus idem est: ꝙ presbiter: sed xp̄us fuit ep̄us,
1.Petri.c.2. Petro attestante.1.Epistola.c.2. Eratis.n. sicut oues errantes: sed conuersi estis nunc ad pastorem, & episcopū animarum uestrarū: ergo xp̄us presbiter. Si presbiter ergo & cōpresbiter. Sicut Pe/trus cōpresbiter. Ideo fateri oportet: ꝙ lȝ Petrus cōpresbiter sit: tñ longe potestate maior: ut Martinus compescat labellū &c.

Oppositio.33. Martinus.

Addo tertium decretum eadem distin.95.c. ep̄us. Episcopus quolȝ loco sedens stare presbiterum nō patiatur. Et alio.c. episcopo.

Defensio.33.

Prosequitur Martinus per hoc decretum Carthaginense: & credit ostendere papam parem esse presbitero. Sensum extor/quet: cū non de primo pontifice hoc dictum sit: sed de quolibet alio hūano iure facto, qd̄ cōcedimus: sed his haud cōtētus Lu/therus subticere non potuit uenenatum uirus, quod gerebat in corde: ideo subdit dicens. Ex quo sequitur ulterius, si primatus Romani pontificis uergere incipiat in ecclesiæ detrimentum, omnino tollendus est de ecclesia &c. Iste uellet entia male di/sponi remouendo unitatem principatus, natura & deo repu/gnātibus. Primatus a deo institutus uergere non potest in ec/clesiæ detrimentum: lȝ qnq; primas ipse: uel quia male institu/tus, uel propter castigationē impiorū sit impedimento: uel scā/dalo: ut Esa.4. dicitur. Sic populus: sic & sacerdos. Tunc per cō/
Esai.4. ciliū esset priuādus hereticus si reperiatur: ut de multis legim9. uel per orationem ad deū tollendus: quia hoc genus demonio/rum non eiicitur, nisi in ieiunio: & oratione. Et qui in oratiōe non sperat, filius est diffidentiæ. Per orationem sunt ergo com/pescendi mali prælati: & non in agmine uiolentorū, ut Marti/

nus optaret. Non ergo primatũ ipsum dicimus male institutũ in repu. xp̄iana a dño optimo Archimandrita fundante illo super petram, & dicitur Mathei. 7. si descenderit pluuia, & uenerint flumina, & flauerint uenti (ut temporibus decem imperatorum persequentium ecclesiã dei fuit) non cadet, aut labetur: quia fundatus est primatus supra firmã petram. Quo ergo spũ dixerit iste primatum posse in ecclesiæ detrimentum, iudicet omnis fidelis. Math. 7.

¶ Oppositio. 34. Martinus.

¶ Huc Cyprianum voco, quem & beatus Augustinus allegat li. 2. c. 2. de baptismo, dicẽtem. Neq enim quisq̃ nostrum episcopum se esse episcoporum cõstituit: aut tyrannico tenore ad obsequẽdi necessitatem collegas suos eligit &c.

Defensio. 34.

¶ Pro se Cyprianum recipit Martinus: cui tamẽ e regione cõtradicit. Concionauerat autẽ Cyprianus in synodo Carthaginensi (cuius ciuitatis ipse erat episcopus) in consessu. 87. patrum: ut ex gestis illius sanctæ synodi colligitur: & pro quodã negocio cuiusdam episcopi accusati dixerat Ciprianus. Quãdo habet omnis episcopus pro licentia libertatis: & potestatis, ab alio iudicari non possit: sed expectandũ est iudicium domini nr̃i Iesu xp̄i. Quæ uerba Martinus ad suum trahit propositum dicens: ꝙ palã hic gloriosus martir ait tyrãnidẽ esse unum episcopum ab alio iudicari, siue a papa: cũ sit episcopus. Et nõ penetrauit Martinus ad exta huius rei: ideo tam de facili enuntiat. Nam in synodo illa agebatur de quibusdã occultis, quorum iudicium ad homines non expectare certum est, Hac de re Cyprianus consuluit expectandum esse iudicium dñi nostri Iesu xp̄i: ut & fecisse Salomonem legimus. 2. Paralip. c. 6. Qui cum esset Rex, omnium facinorũ iudex erat in facie hominũ perpetratorũ. Sed ea quæ latent mentẽ humanã iudex iudicare 2. Paralip. c. 6.

non potest:ideo ibi Salomō deprecatur deū: ut iudicet impios: ut ibidem manifeste habetur: & de clādestinis exorat. Sic fecit & consiliū dedit. S. Cyprianus in nullo derogare intēdens Sūmo pontifici: de cuius potestate abunde, & patentissime loquitur: ut ponit. 24. q. 1. c. Loqtur. Vbi dicit. Loquitur dñs ad Petrū Ego dico tibi: qa tu es Petrus, & sup hāc petrā ædificabo ecclesiā meā &c. Quæ habētur ibi pro dignitate: & potestate Petri per aptissima exempla. Vnde perspicuū est: q̄ hæc omnia nō uidit Martinus: ideo grauiter lapsus est. Modo ad alia.

ℭ Oppositio. 35. Martinus.

ℭ Audiamus iam ipsum caput omniū quid sup huius monarchiæ statu definierit. Nā hic præscius futurorū questionē hanc prior omniū, & dedita opera dissoluit, & tot adhuc seculis super ea certatur: quasi verba xp̄i fumus sint, & inanis fabula. Dicitur itaq; Luc. 22. Facta est aūt contentio quis eorum videretur esse maior. Dixit autē eis, Reges gentium dominātur eorum: & qui potestatem habent in suos benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est vestrum, fiat sicut minor.

Luc. 22.

Defensio. 35.

ℭ Ad xp̄i testimoniū se remittit Martinus: ut fidē astruat maiorē cōtra Petrū: & successores suos: ut pbet nō habere potestatē, introducit sententiā diffinitiuā xp̄i dicētis: q̄ nō erit inter discipulos sicut inter principes gentiū: qbus q potentior est, maior & primus habet: nō sic erit inter uos (dicit dñs). Et idē referūt oēs Euāgelistæ. Marc. 9. & . 10. c. Math. 18. & Luc. 22: et. Ioan. 13. Idē cōfirmat, q non est seruus maior domino suo etc.

Mar. 9. & 10
Math. 18.
Luc. 22.
Ioan. 13

ℭ Itaq; omnia uerba hæc Martini sagaci mente plustrans reperio subdola, et equoca esse: et per amphibologica decurrere, et uariū generare sensum. Si iste Martinus per sententiā xp̄i ad discipłos credat pbari Petrū primū apostolorū non obtinuisse

maioré potestaté præ aliis: Certius fallit,& fallit. qm̄ repugnat euágelio,& sententiæ seruatoris dicétis. Principes gentiū domi nātur eorū:& qui potestaté habét bñfici uocant:nō sic inter nos q.d.dñs, inter uos aūt qui maior ē potestate sit uester minister sicuti & ego ministrarī ueni :& nō ministrari. Patéter docet inter discipulos esse maioré:nisi utamur noua grāmatica , & passiuo p actiuo: & tunc oïa in sacra lege ad uarios : & beluinos sensus traherétur. Fateē ergo dñs maioré esse aliqué inter discipulos, ut uerba euágelii expresse sonant,& declarát. Et nullus(nisi bi/ lé patiatur) secus potest sentire. Si uero uerba martini ad falsū tuū,& ad abusu; plato℞ cōuertantur:iá plures p:estatus sum:& iterato p:estor me ieiunū,& abstemiū uelle ptransire. Nō ego tā tus sum.qui possim male parta tueri. Certū est.n.φ dñs depra uatū modū imperádi.et gubernádi rempub.sua; corrigere uo/ luit, cū dixit.Nō sic erit inter uos.Sicut et apl̄us Paulus.2. Thi. 2.ad Thi.2. secūdo.Nemo militás deo implicat se negociis secularibus. Et nō ultra cōcludūt uerba Martini:nec ad potestaté extédunt etc.

Oppositio.36. Martinus.

Nunc ex historiis & rationibus . Prima est ipsa actuū aposto lo℞ vbi Petrus æq̄lis scribitur cæteris apostolis. Deniq; c. 15. Sermonis confirmationem a Iacobo accepit.

Defensio.36.

Munit opinioné hanc suam Lutherus contra Petrum:et pō/ tifices Historiis Numero. 16. Eget enim multis pro suo men/ dacio , ut uerum simulet. Nūero.16.

Actuū.15.

Primo. Iacobus confirmauit dictum Petri Actuum.15 . tāq̄ Episcopus Ierosolimitanus dicés. Ego iudico. Quod non fe/ cisset si petrus caput ecclesiæ fuisset. Ad quod dicimus.Oppo/ situm demōstrat historia illa : quoniā primo sup ré locutus est petrus sicut primus pastor:et uerba petri testanē suá auctoritaté.

Dixit enim. Viri fratres: uos scitis, quoniã ab antiquis diebus deus in nobis elegit per os meum audire gentes uerbum Euãgelii, & credere. Nonne ꝓseferunt uerba illa primã auctoritatẽ in Petro, cum dixit per os meum? Et tandem deffiniuit, & terminauit quæsitum illorum: quo facto Iacobus sicut Diocesanus reassumpsit uerba Petri, sup quibus dixit. Ego iudico &c. Confirmauit Petri sententiam, non ut maior, sed ut inferior cõfirmat dictum superioris sui. Petro auctoritatiue incũbebat cõfirmare Luc. 22.. Et tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos.

Luc. 22.

¶ Item. Nõne Petrus statuit: ꝙ Iacobus episcopus Ierosolimitanus esset? Et probat. Iacobum Ierosolimitanũ Epũ legim9 in actibus apostolorum: nec instituit eum dñs: eo q post ascẽsionẽ factus fuit: nec a ipso Iacobus episcopatum Ierosolimitanum suscepit: ergo a Petro, tamq̃ a pastore uniuersali factus est una cum aliis apostolis. Non ergo debebat, aut poterat cõfirmare dictum Petri. Episcopum ergo eum ordinauit xp̄us. Sed non ꝙ esset Ierosolimitanus: sed Petrus ei Ierosolimam commendauit.

¶ Oppositio. 37. Martinus.

¶ Secunda. ad Galathas. 2. Petrus a Paulo repræhenditur, ergo non superior.

Defensio. 37.

¶ Dicitur ꝙ reprehensio ista fraterna fuit, quæ omnes æquales facit: & æqualiter cogit. Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum: deinde adhibe tecũ unum: uel &c. Hoc præceptum exercuit Paulus, ut frater in fratrem: quia oẽs uos estis fratres (inquit dñs) in casu illo.

Math. 18.

¶ Oppositio. 38. Martinus.

¶ Tertia. ecclesiastica historia libro quĩto. Victor primus Romanus pontifex Asię episcopum uoluit excõmunicare, & redargutus a multis cessit.

Defensio.38.

¶ Dicitur: quod si excõmunicasset illos, locum habuisset excom/municatio illa: sed quia cessit, non ligauit. Neq; tentasset illud peragere, si ius non habuisset.

¶ Oppositio.39. Martinus

¶ Quarta. Romanum pontificem esse superiorẽ Constantini decreto sancitum est.

Defensio.39.

¶ Dicitur. quod prius diuino: sicut usura, & symonia, & diuino: & humano iuribus interdicuntur.

¶ Oppositio.40. Martinus.

¶ Quinta. papa nõ confirmauit episcopos Africę vt Cyprianum: & Augustinum plerosq; alios: neq; eorum concilia.

Defensio.40.

¶ Respondetur. proculdubio confirmauit tam episcopos, q̃ cõcilia: quæ particularia fuerũt: & synodus dici debent, ꝑ quanto papa permittebat iure eorum uti. Potuisset tamen, si uoluisset impedire.

¶ Oppositio.41. Martinus.

¶ Sexta. Nũq̃ confirmauit papa Alexandrinum: Antiochenũ: Hierosolymitanum: & alios egypti, Arabiæ, Syrię, Asyæ, totiusq; oriẽtis episcopos.

Defensio.41.

¶ Dicimus (ut supra dictum est) potest papa reseruare sibi facultatem illam instituendi: uel cõfirmandi, potest & aliis cõ/cedere auctoritatẽ ad libitum suum. Vnum est q(si uult) põt:

quia papa:& super alios:& pastor uniuersalis, ut deductum est in præcedentibus.

¶ Oppositio. 42. Martinus.

¶ Septima. Nec hodie sub Rom. pontifice sunt, qui in Perside, India: Scithia: totoq; oriēte sunt, multis ibi habitantibus xpianis.

Defensio. 42.

¶ Respondetur: q de facto sunt sub pontifice, sicut mēbra sub capite. Sed in multis impossibilitas eos excusat.

¶ Oppositio. 43. Martinus.

¶ Octaua. Scribit Hieronymus de illustribus viris: q Achaōs epūs Cæsariensis discipulus Eusebii Pamphili, imperante Constantio Liberium papam deposuerit, & similia facta sunt.

Defensio. 43.

¶ Dicimus nos: q & multo peiora, q̄ hæc de facto acta: & gesta sunt: quæ deduci non debent in consequentiam.

¶ Oppositio. 44. Martinus.

¶ Nona. Quō Roman' pont. est successor Petri: cum alii apostoli successores non habeant, seruato eorum gradu &c.

Defensio. 44

¶ Respōdet: q hoc iure diuino factū est, semp Petrus in serie aplo℞ primus ponit̄ uariato ordīe alio℞, Math. 10. primus est Petrus, secūdus Andreas. Marc. 3. primus Petrus, secūdus Iacobus. Luc. 6. aliū ordinē seruat in apostolis intermediis in capite semp Petro reseruato: quoniā & ipse Petrus a xp̄o priuilegiatus: ut sepius monstratum est.

Math. 10.
Marc.
Lu. c. 16.

¶ Oppositio. 45. Martinus.

¶ Decima. Si Ro. pont. pcepto dei: est vicarius gnalis in tota ecclia, sequtur ineuitabiliter eos esse he/reticos qui non sub eo fuerint. At tunc ecclesia tota primitiua, saltem vsq; ad. 400. annos: cum tot martiribus: & sanctis, heretici fuerunt.

Defensio. 46.

¶ Respōdet. Nō fuerūt heretici: qa unū sequuti sunt pastorē.

¶ Oppositio. 46. Martinus.

¶ Vndecima. Hierosolymitana ecclia pma est, & mr oium ecclias. Nēpe Esa. & Miche, & oēs pro/phetæ, pnūciarūt de syon exiturā legē: & de Ierlem verbū dni, & xpus ibi pōtifex, apostoli velut presbiteri. xpus ibi oblatus. Et spiritum sanctum misit. Dicat aduersus hæc qui potest.

Defensio. 46.

¶ Respōdet. Prædictū fuit ēt populū maiorē futurū minori. Prædixit & Dauid. Pro qbus nati sūt tibi filii. Prædixerūt & cō/tra se Iudei. Malos male pdet: & uineā suā locabit aliis agricolis. Prædixit & hoc xpus. Filii aūt regni huius eiicientur foras. Roma obtinuit primogenituram Ierusalem: ideo prima.

¶ Oppositio. 47. Martinus.

¶ Duodecimo. Cōciliū Nicænū, vt scribit li. 10. c. 5. Histo. eccl. statuit arti. 6. in hūc modū. Et apd Alexādriā, vel ī vrbe Roma, vetusta cōsuetudo ser/uet, vt vl ille egypti: vl hic suburbanas ecclias solli/citudinē gerat. Rnde. Hoc Cōci. oīu; fere sacerrimū ē, & ecce nō mō nō puatū, & monarchiā Rom. dat pōt. sed ex vetusta cōsuetudīe: nō iure diuino tri/buit sollicitudinē italicas: & suburbanas ecclesiarū.

¶ Respondeo Martine. Ignorantia tua historiarum aduersus te stat. Concilium Nicænũ sub Constantino magno celebratum fuit: qui Bisantio indidit nomẽ. Roma (ut multæ historiæ: & leges: & glosæ testantur) quæ omnia tam patentia sunt ꝙ non opus sit elucubratione. Et cum legitur decretum illud in hunc modũ. Et apud Alexandriam: uel in urbe Roma: Roma illa, non Roma Italica, est (ut tua ignorantia te decepit) sed Roma noua: quæ hodie Constantinopolis, quondam Bisantium dicebatur. Et de tuo capite adiecisti illud, Italicarũ. Vade. & aliud quære.

¶ Oppositio. 48. Martinus.

¶ Tertiadecima. Idem concilium Nicænum statuit non a Romano episcopo omnes episcopos ordinari; sed a prouincialibus episcopis.

Defensio. 48.

¶ Respondeo. Eadem ignorantia peccas, ut mox dictum est supra. Addo insuper unũ. Conciliũ Nicænũ duplex fuit. Primũ sub Constantino principe: & Siluestro papa: & ꝓuinciale fuit cõciliũ: quæ synodus nũcupatᷓ: quæ statuit nõ a Romano ep̃o episcopos ordinari. Ro. epis. pro Constantinopolitano intellige: cum constantinopolis Roma noua dicebatur ex Constãtini decreto. Secundũ conciliũ Nicænũ generale celebratᷓ sub Constantino, & Cõstantio principibus, & Iulio papa post Siluestri tẽpora. Et quæ adducis, de prima Synodo sunt. Et pro Roma, Constãtinopolis intelligitur: ut dictum est supra.

¶ Oppositio. 49. Martinus.

¶ Quartadecima. Idem Nicęnũ cõcilium episcopo Hierosolymitano, & non Romano tribuit honoris primatum.

Defensio.49.
¶ Respondeo. A mala radice ignorantiæ cuncta hæc tua de/fluunt. Vide tamen supra.

¶ Oppositio.50. Martinus.
¶ Quintadecima. Si Romana ecclesia, est prima propter primum apostolum Petrum, eadem neces/sitate confitebit, & cōpustellanā ecclīam esse scdam ꝑpter apostolū scdum Iacobū: & sic de aliis.

Defensio.50.
¶ Responsio habetur supra in nona Defensione.

¶ Oppositio.50. Martinus.
¶ Sextadecima. Si ad solos Petri successores perti/net verbum xp̄i. Tu es Petrus: & pasce oues meas. pari sequela concludetur solius Ioannis successores esse filios Mariæ in cruce cōmendatos &c.

Defensio.51.
¶ Responderturq; sequela non ualet: quia pascere ad officiū pertinet: cōmendatio uero Ioannis, Mariæ, ad personam pro/priā. Et ꝑpter multa alia, quæ millies repetita sunt.

¶ Oppositio.51. Martinus.
¶ In fine dico me nescire an xp̄iana fides pati pos/sit, q; in terris aliud caput ecclesię vniuersalis statui/tur preter xp̄um. Sunt qui xp̄um in ecclesiā trium/phantē reiiciunt: & Romanū pontificē militantis ec clesiæ caput constituunt, contra expressum Euange/lium. Math. vltimo. Ecce ego vobiscum sum usq; Math. ult.

Actu .9. ad cōsūmationē seculi & illud Actuū. 9. Saule saule quid me psequeris Ideo. n. regnū fidei ecclesia voca

1. corith. 15. tur, qd Rex nr̄ non videtur, sed credit, sicut. 1. Corioth. 15. Oportet illū regnare donec ponat inimicos suos scabellū pedū suoꝝ, & tūc tradet regnū deo patri. At hi regnū rerū p̄sentiū faciūt, dū visibile caput erigūt. Nam & mortuo pōtifice, ecclesia nō est sine capite: Cur ergo viuo pontifice xp̄us nō pro capite solus habetur? An viuo pontifici cedit: & mortuo succedit: velut quidā alternus pontifex? Si autē viuo pontifice caput est: vt quid duo capita in ecclesia statuimus?

Defensio. 51.

¶ Nulla heresis in mūdo unq̄ fuit tā impia: tā deo: & hominib9 infensa: qm̄ ab iferis eam reuocauerit Lutherus. Vetusta fuit opinio tēpore Regū Iuda, ꝙ omnis fidelis esset sacerdos: non obstāte peculiari electione dn̄i Leitaꝝ in sacerdotiū Nūeri. 18

Nūeri. 18. solis filiis Leui, mihi in tabernaculo seruientibus &c. Et Deu

deutero. 18. tero. 18. Qua lege neglecta. Spretisq; aliis pro sacerdotio faciētibus, aiebant tempore tabernaculi dn̄m sanxisse decretū illud: tēpore autē templi in Ierusalē ædificati omnes ad propriā libertatē restituti essent, ita ꝙ oīs fungi poterat sacerdotio. Nec extingui potuit heresis hæc pnitiosa: quousq; Ozias rex tali pernicie laborans ausus fuit adolere incensum, Azaria sacerdote resistēte: statim orta est lepra in fronte eius coraꝫ sacerdotibus in do

.Paralyp. .c. 26. mo dn̄i. 2. Paralyp. c. 26. Fuitq; leprosus Rex Ozias usq; in dieꝫ mortis suæ. Hanc pestem Martinus nixus est reuiuiscere dicens: ꝙ omnis fidelis sacerdos sit. Et alia; inuoluit, etiā tempore mosi, infernalis arpia Chore: Datā: & Abiron authoribus: & hæresiarchis: & dicētibus ꝙ ecclesia dei duo capita habere non potuit. Deus tm̄ caput ecclesiæ erat: nō Moses, uel Aaron, ut ha

Nūeri. 16. bet. Nūeri. 16. Et hanc confusissimā opinionē excitauit Martinus tēpore hoc nr̄o dicēs, Vt quid duo capita in ecclesia? xp̄s caput est solum, non pontifex: quē multi hūano iure erexere

contra expressum Euangeliū. Ad cōfutandam uero opinionē Martini, Lues, & punitio Chore: Datā & Abiron satisfactoria sit Attamē (ne nauis nr̄a Sabulo pereat: & ne de illis simus accla mantibus nō habere Regē nisi Cæsarem) Dicimus incōpati/ bilia non esse duo capita in ecclesia subalternatim sic disposita: φ unum sit caput uiuificās aliud. Vnum deus sit: aliud homo. Vnū auctoritatē, & uices habens ex sei aliud autē sit gerēs uices primi. Et (ne in incertū debachemur: aut ad naturales demō/ strationes recurramus nobis interdictas) per solida sacræ scri pturæ exempla ueritate suffulta procedemus. Ostendēdo ne/ cesse esse: & in ecclesia moderna, & antiqua (quæ eadem est) semper fuisse/ esse/ & fore duo capita modo declarato disposita Et ut α & ω copulē principiū: & finē, q xp̄us est, taliter ꝓcedo.

¶ Primo xp̄us caput erat ecclesiæ ueteris. Io.8. Anteq̄ Abraā fieret, ego sum. Sed ultra hoc caput habuit semper sacerdotem magnū: Cui oēs sub pœna mortis tenebant obedire. Deutero. 17. Qui aūt superbierit nolēs obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat dn̄o deo tuo, ex decreto Iudicis morietᷓ homo ille: ergo duo capita. Ioan. 8. deutero. 17

¶ Secundo. Iesus Naue princeps: & Dux fuit exercitus filioꝝ Israel post Mosem: ut per totum librum Iosue perspicuum est: & ultra illum, Angelus se principem facit eiusdē exercitus. Io/ sue. 5. dicens ego sum princeps exercitus dn̄i. Ergo eiusdem ex ercitus duo principes: sicut in ecclesia duo capita. Iosue. 5.

¶ Tertio. 2. Paralyp. c. 13. Dux exercitus Deus. Et. 1. Paralyp. c. 27. Dux exercitus Ioab. Duo duces in eodē exercitu. 2. Paralyp. c. 13. 1. Paral. 34.

¶ Quarto Ezechiel. 34. suscitabo super ea pastorē unum, q pa scet ea: seruū meum Dauid, ipse pascet ea, & ipse erit eis in pa/ storem: ego autē dn̄s ero eis in Deum. Non secus est super ec/ clesiam Deus: & pontifex. Ezech. 34.

¶ Quinto. Capiatur ecclesia una, unū tantū habens ep̄m: uel sacerdotē: eiusdē ecclīæ epis. est: & ipse xp̄us. 1. Petri. c. 2. Sed con uersi estis nūc ad pastorē, & ep̄um aīaꝝ ur̄aꝝ. Ergo duo episco pi eiusdem ecclesiæ. Cur nō & duo: uel capita: uel pastores: siue episcopi super totam ecclesiam uniuersalem. 1. petri. c. 2.

¶ Oppositio. 53. Martinus.

¶ Conclusio, Omnis sacerdos in articulo mortis

est episcopus habens plenissimam plenitudinem potestatis super confitentem, vt tenet sententia cómunis totius ecclesiæ, & ex beati Cypriani epistolis euidenter conuincitur: ergo nec papa est episcopus, nec episcopus est superior presbiteris iure diuino. Tenet consequentia, quia Ius diuinum est immutabile tã in vita, q̃ in morte &c.

Defensio.53.

¶ Concludit Martinus omnẽ sacerdotẽ æqualẽ esse pontifici, duobus præsuppositis, si uera essent. Primũ quod ius diuinum sit immutabile quacũq; de causa: & tã in uita, q̃ in morte.
¶ Secũdũ: ꝙ Ius diuinũ dispẽsationẽ nõ patitur. Quæ duo simul iuncta unũ efficiũtur: & concludunt sacerdotem quẽlibet parem esse cum pontifice in auctoritate: quia in articulo mortis tantũdem potest, quantum pontifex: ergo semper æque potest. At nos enodare non possumus illusoriam hanc imaginationem: nisi q̃ plurimis sacræ scripturæ exemplis in contrariu; attestantibus, utriusq; testamenti.
¶ Et imprimis statuo mihi axioma: & principium unum, ꝙ Ius diuinu; est quod iubet Deus obseruandũ: uel non fiendũ. Et ꝙ Ius, siue iussio q̃si sunt idem, parũ distantia a præcepto. immo theologice: & secundum sacram legem hæc synonima sũt Ius: præceptum: & Iussio.

¶ Hoc stabilito, teste. S. Augustino ad inquisitionẽ Ianuarii, enumeratis præceptis omnibus: moralibus, Cærimonialibus, & iudiciariis: quæ omnia a deo emanarunt, numero sunt sexcenta præcepta: ut in omni Penthateuco singula decernũtur. Et de quolibet genere, uel necessitate urgente: uel tempoꝝ uarietate: siue ex occasione superemergente, dispensata sunt diuina ꝑcepta siue Iura, Quæ gradatim recenseo.
Exo.20. ¶ Primo. Ius est diuinum morale. i. in decalago. Non furtu; facies. Exo. 20. Dispensauit illud deus filiis Israel in exitu de Egypto. Exo. 11. Qui expoliauerunt Egyptũ. Homicidiũ
Exo.11.

inhibitũ est pariter a deo. Et dispensat cũ Moses occidere iussferit eodẽ die.33.millia hominũ. Exo.32. Et sic iuste per iudices. noxii homines occiduntur in dies. Exo.32.

¶ Secũdo.sunt pcepta Cerimonialia ad sacrificiũ fere ptinẽtia ut est ouiũ: uitulorũ:caprarũq; imolatio. Sanguinẽ nõ comedere. Octauo die circũcidere infantẽ: & his similia: uniuersa hæc præcepta de iure diuino sunt, ut i Exo.2.& leui.compertum est: quæ omnia extincta sunt,& euacuata:nedũ dispensata. Exo.2.

¶ Tertio sunt pcepta Iudiciaria: quorũ trãsgressores pænis:& punitionibus cõpescendi sunt. Et ista iure diuino iubent: quæ oĩa,uel pleraq; dispẽsata sunt:ut de adulteriis morte plectendis Deutero.22.& xp̃us reuocauit illud Io.8. Neq; ego te condemno &c. Præceptũ erat usq; ad esum uuæ Deutero.23. Ingressus uineã pximi tui comede uuã quãtũ tibi placuerit &c. Et istud ẽ reuocatũ. In tantũ q̃ pcepta oĩa iure diuino sancita:uel iussa,patiũtur dispensationẽ, exceptis duobus tm̃ primæ tabulæ ad honorẽ dei p maxime innixa, & adiacẽtia, & naturæ cõformia p quã'o phibẽt deo inreuerẽtiã. Tertiũ autẽ pceptũ de Sabbato sctificãdo ptim morale: & ptim Cerimoniale quoddã cõtinet. Illud qd̃ morale est:inuariabiliter obseruat̃: ut deũ aliqñ uenerari:sed illud qd̃ cerimoniale est.s.q̃ quolibet die Sabbato ei sit exhibẽdus honor iã dispẽsatũ:& ad diẽ dñicũ p ecclesiam traductũ est. Multa sunt insup iure diuino:quæ ex occasione uariata fuere:ut Exo.32. Deus scribit pcepta in tabulis duabus:& Moses fregit eas ad radicẽ mõtis ira nimia cõmot9. Et Nũ.21. Iure dei spẽs æne9 erigit̃ i Antiodothũ uenenũ: quẽ postea Ezechias iuste fregit in remediũ Idolatriæ.4. Regũ.18. Quid dicemus in lege Euãgelica. Quid strictius pcepit dñs q̃ baptisma. Io 3. Nisi qs renat9 fuerit ex aqua,& spũ sctõ: nõ intrabit i regnũ cœlorũ? Attamẽ Emerẽtiana cathecumina baptismi expers collactanea sanctæ Agnetis martyriũ adepta miraculis claret. Quo spũ ergo,qua ue auctoritate asseruerit Martin9 Ius diuinũ inuariabile eẽ tã in uita,q̃ in morte (exceptis duob9 illis primæ tabulæ pceptis) nõ reperio. Immo de cõtrario ipse deus nos certiores facit p illud Deutero.30.dicẽs. Mãdatũ hoc,qd̃ ego præcipio tibi hodie,nõ supra te est:neq; pcul positũ: nec in cœlo situ,ut possis dicere. Quis nr̃um ualet ad cœlũ ascẽdere:& deferre illud ad nos?q.d.supra uires nihil exigit deus. Quo dicto seniores nr̃i fr̃i mlt̃i d.spẽsanda ex occasiõe cõsuluerũt,nõ solũ post aduentũ xp̃i:sed lõge prius, ut habet̃ Exo.23. præcipit dñs Exo.23.

deutero.22. Ioan.8. deutero.23. Exo.32. Nũeri.21. 4.regũ.18. Ioan.3. deutero.30

dicens Ter in anno apparebit oẽ maſculinũ tuũ corã dño deo tuo, nihilominꝰ ob multa impedimẽta ab hoc onere liberabãt Pari nexu dicĩ poſſumꝰ de author tate ſacerdotis cõceſſa ĩ artĩculo mortis cõtẽtis: qua auctoritate fugi nõ põt, aut debet cau/ſa nõ urgẽte. Nec ualet ſequæla illa. In caſu mortis ſacerdos ẽ papa ergo ſemp, minime certe. Aliqñ licet cũ Heſter dicere, Ingrediar ad rege cõtra legẽ faciẽs. Heſter. 4. Nõ eſt ergo papa ſa/cerdos ad ſuũ pœnitẽtẽ: nec in uita: nec in morte. Eſto ẽt. ꝙ poſ/ſet eũ abſoluere a quocũqꝫ delicto iure diuino, & in uita, & in morte, nõ adhuc papa eſt. Sed papã habet ſuperiorẽ: & ouis eſt ipſius ſub cura illius depaſcenda.

Heſter. 4.

ℂ De papa & Concilio.

ℂ Et ne ulterius incentiuũ habeat delinquẽdi ex quodã ſcopo qui multis impedimẽto fuit: immo ĩ ipſo colliſi ſunt plurimi: quẽ crebris uicibus Martinus in mẽtes hominum reuocat. ad tollendum eum e medio pro uirili nunc accingor.

ℂ Scopus talis eſt. An papa ſupra Cõciliũ ſit, aut cõtra. Conci/liũ ſupra papã. Ad quã difficultatẽ Reſpõdent Lutheriani Pe/tro: & ſucceſſoribus infenſi, intẽti potius ad Schiſma ſuſcitãdũ, ꝙ̃ ad ueritatẽ manifeſtandã. Probãt igitur Cõciliũ præeſſe ponti/fici arguẽtes ſic. Conciliũ depoſuit papã (nouiſſime in cõcilio Cõſtantiẽſe) ergo papa: & iure diuino nõ eſt papa: tenet conſe/quẽtia: qꝛ quæ iure ſunt diuino incõmutabilia ſunt/quare &c.

ℂ Contra quos ſi qs formaret argumentũ ſimilis formæ op/poſitũ cõcludẽdo: ſolutio Lutheriana nõ reperiretẽ ſatiſfactoria Probatꝰ: ꝙ papa ſit ſupra conciliũ argumẽto ſimili. Papa cõgre/gat, & reſoluit conciliũ ad libitum ſuum, ut nouiſſime fecit in Concilio Lateranenſi, a Iulio ſecundo congregato, & a Leo/ne decimo, reſoluto: ergo Conciliũ iure diuino non eſt conci/liũ: tenet conſequentia: qꝛ quæ iure diuino ſunt, incõmutabilia ſunt. Argumentum hoc neceſſe eſt nihil ualere, ergo nec illud Martini neceſſe eſt: ut ualeat, cum utrũqꝫ innitatur eideꝫ medio & fundamẽto de iure diuino: tã papa: ꝙ̃ conciliũ a iure ſunt diui/no. De papa abundãtius ſupra ꝓbatũ eſt: qꝛ xp̃us eũ inſtituit. Tibi dabo claues: & paſce oues meas. De Cõcilio ſimiliter ꝑ illud. Luc. 22. Et tu aliquãdo conuerſus cõfirma fratres tuos.

Luc. 22.

ℂ Pro igitur tanti nexus: & difficultatis ſolutione: & expiatio/ne, ea tantum quæ ad ius diuinũ attinent adducam, ut illa ſub/terfugere Martinus nequeat.

ℂ Concilium ergo (ut a lege diuina haberi poteſt) Congre/

gatio est nobilioris, & dignioris partis ecclesiæ. Elicimus diffinitionē hanc a sextodecimo capitulo Numerorū. Dicit enim sic uiri proceres synagogæ: & q tempore concilii per nomina uocabant̄ &c. Conciliū igitur tempore Mosi in deserto: & filiorum Israel sub tentoriis: & tabernaculis habitantium exordium habuit. Ex quibus plurima notabilia sequuntur.

¶ Primum. Conciliū inscio Mose. i. primo prælato congregari: uel adunari non debet, aut potest. Probatur hoc ex lege Leui. 8. Locutusq; est dominus ad Mosem dicens. Congregabis omnē cætū Israel ad ostium tabernaculi. Quo instruimur: q congregare ad primatē pertinet solum. Et ipsa natura, & rei ueritas demonstrat. Familiā congregat pater familias. Ciues unit princeps, exercitū ordinat dux: ergo Conciliū cōuocat primas sine quo conuenticulū: aut cōciliabulū nūcupatur. Leui. 8.

¶ Secundū. Nulla sub cœlo reperitur perfectior unio, q̄ ipsum Concilium sit. Cunctæ uniones absq; gratia dei aliquando stare possunt præter unionem Concilii: cuius forma, & uinculū spiritus sanctus est. Vnio coniugum de quibus dicitur. Erunt duo in carne una. Gene. 2. instar unionis Cōcilii non est: quia illi in una carne: isti in unitate spiritus sancti uinciunt̄: non q singuli de Concilio in gratia sint: sed quia omnes de Concilio destituti gratia esse non possunt: & illi Concilium faciūt. Sicuti ecclesia absq; gratia esse non potest. At maior unitas adhuc est Concilii q̄ ecclesiæ, qm̄ ecclesia unio omniū est fideliū superiorū, inferiorūq;. At Cōciliū superiorū tantū, in gr̄a tamē existētiū, (ut dilucidatū est). Hoc est: quod scribit̄ Iudicū. 20. Egressiq; sunt omnes filii Israel: & pariter congregati quasi uir unus. Et ps 67. Deus in loco sancto suo: deus qui inhabitare facit unius moris in domo. Et solemne Concilium apostolorum fuit Actuū. 4. de quibus dicitur. Multitudo credentium erat cor unum & anima una. Gene. 2. Iudicū. 20. ps. 67. Actuū. 4

¶ Tertiū. Sequitur ex dictis uanū esse quærere an Papa supra concilium sit: uel cōtra: qm̄ concilium sine Papa esse nō potest. Vix. n. stat ciuitas sine principe: aut exercitus sine duce / quomō cōciliū sine Papa i quo maior i imensū unio: q̄ in exercitu est.

¶ Quartū Depēdet ex superioribus. Cōcilium. Papa est cum primatibus suis. q. caput cum membris, ut ad Ro. 12. Sicut. n. in uno corpore multa membra habemus: omnia autem mēbra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in christo &c. ad Ro. 12.

Quibus elucubratis:& digestis quātū ad theologū ptinet. Ca
nonibus dimissis a Martino reiectis, soluere poterimus qđ n
bis impingit Martinus sic arguēs ꝑ cōcilio:& cōtra pōtificē. C
ciliū Cōstantiēse statuit cōciliū esse supra papā,& re ipsa ꝓbau
qñ papā deposuit,& nouus pōt. fex ab eodē cōcilio in locū pri
ris institutꝰē, ergo supra papā. Respondet ad hoc sanctus Petru

2.Cano.c.1 2. Canonica. c. 1. Omnis scriptura propria interptatione nō fi
q d. Hæc ꝓpositio uera est: sed non in sensu proprio. S. Conci
liu; est supra papā. Supra papā est Cōcilium ꝑ quāto papa ro
borauit cōciliū:& seipsum determinationi cōciliari subiecit: &
sic cōcedit, non aūt proprie cōcilium est supra papam papa r
luctante ne fiat concilium:

¶ Si adduceretur illud. s. Hieronymi ad Euagrium. Orbis m
ior est urbe, ergo Conciliū supra papā. Ad hoc dicimus: ꝙ sa
ctus Hieronymus ad hoc propositū nō loquitur: sed de lite
danda inter presbiteros:& diacones.

¶ Si iterū instaret. Si Conciliū, inuito pontifice, nō posset co
gregari,& papā deponere: sequeretē xp̄um non fuisse optimu
monarchiæ suæ ecclīæ institutorē: cum posset papa effici sic
aper de silua,& uineam xp̄i depascere,& a cultura ueri dei
ydolatriā eā deducere:& nemo posset eū cōpescere: uel corri
re: uel deponere.

¶ Respōdetur (ultra id qđ a canonibus decretū est) ꝙ no
est periculū: qa nobiscū est usq; ad cōsummationē seculi xp̄
deus, q per orōnem humiliū excitatē ad ꝓtegendā sponsam
ecclesiā: sicut scribitur. ps. 101. Respexit dn̄s in orationem hu

ps.101. lium,& non spreuit precem eorum. Cui honor, gloria,& i
perium ultra secula. Amen.

FINIS.

Registrum.

a b c d e f g h i k l.

Omnes sunt bini: preter/l/ qui est ternus.

¶ Impressum Romæ per Iacobum Mazochium Anati
te dn̄i. M.D.XXIII. Die xxvii. Mensis Iulii.